

รายงานการศึกษากลุ่ม (Group Report)

เรื่อง คุณธรรม จริยธรรม กับ ผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมาย
: กรณีศึกษาทนายความ

จัดทำโดย กลุ่มว้าว

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ 2
สถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม
ประจำปี 2554

รายงานการศึกษากลุ่ม (Group Report)

เรื่อง คุณธรรม จริยธรรม กับ ผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมาย
: กรณีศึกษาทนายความ

จัดทำโดย กลุ่มว้าว

1. นางประทุม	ปิยะพิสุทธิ์
2. พ.จ.ต.ธานี	แสงสง่า
3. นางเพ็ชรรินทร์	วิมุกตายน
4. นายมาร์ค	เจริญวงศ์
5. พ.ต.ท.มงคล	ไต้เป้า
6. นายสิริน	ชาวเพ็ชรดี
7. นางปรียา	มณีวรรณ
8. นายกฤษฎา	อินทชาติ
9. นายวรากร	จำเนียรโพธิ์
10. นางสาวสิรินทรา	วรานนท์

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ 2
สถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม
ประจำปี 2554

สารบัญ

หน้า

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ข
สารบัญ.....	ค
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ซ
 บทที่ ๑ บทนำ.....	 ๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	๒
๑.๓ สมมุติฐานของการศึกษา.....	๒
๑.๔ วิธีดำเนินการศึกษา.....	๓
๑.๕ ขอบเขตของการศึกษา.....	๓
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะ.....	๓
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา.....	๓
 บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	 ๔
๒.๑ ความหมาย.....	๔
๒.๑.๑ คุณธรรม.....	๔
๒.๑.๒ จริยธรรม.....	๗
๒.๑.๓ คุณธรรมจริยธรรม.....	๘
๒.๒ ความแตกต่างระหว่างคุณธรรมกับจริยธรรม.....	๑๒
๒.๓ จริยธรรมในวิชาชีพกฎหมาย.....	๑๒
๒.๓.๑ จริยธรรมของทนายความ.....	๑๓
๒.๓.๒ จริยธรรมของตำรวจ.....	๑๓
๒.๓.๓ จริยธรรมของอัยการ.....	๑๔
๒.๓.๔ จริยธรรมของผู้พิพากษา.....	๑๕

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

๒.๔ แนวคิดทฤษฎี.....	๑๖
๒.๔.๑ ทฤษฎีสุนิยม.....	๑๖
๒.๔.๒ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม.....	๑๗
๒.๔.๓ ทฤษฎีจริยธรรมของคานท์ (Kant).....	๒๐
๒.๔.๔ ทฤษฎีจริยศาสตร์ของ อริสโตเติล (Aristotle).....	๒๐
๒.๔.๕ ทฤษฎีสัมพัทธนิยมทางจริยธรรม.....	๒๐
๒.๔.๖ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม.....	๒๑
๒.๔.๗ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา.....	๒๑
๒.๔.๘ ทฤษฎีการกระจายค่านิยม.....	๒๓
๒.๔.๙ ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม.....	๒๔
๒.๕ พระบรมราโชวาทเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมนักกฎหมาย	
ทศพิธราชธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	๒๕
๒.๕.๑ พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.....	๒๕
๒.๕.๒ ทศพิธราชธรรม.....	๒๘
๒.๕.๓ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	๓๑
๒.๖ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	๓๒
๒.๖.๑ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๓๒
๒.๖.๒ รายงานผลการประชุม/สัมมนา.....	๓๖
๒.๗ กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	๓๘
บทที่ ๓ วิธีการศึกษา.....	๔๐
๓.๑ วิธีการศึกษา.....	๔๐
๓.๒ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา.....	๔๐
๓.๓ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๔๐
๓.๔ วิธีการวิเคราะห์และประมวลผล.....	๔๑

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔ ผลการศึกษา.....	๔๒
๔.๑ หน้าที่ต่อกระบวนการยุติธรรม.....	๔๓
๔.๑.๑ หน้าที่ต่อศาล.....	๔๓
๔.๑.๒ หน้าที่ต่อพนักงานอัยการ.....	๔๓
๔.๑.๓ หน้าที่ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ.....	๔๓
๔.๑.๔ หน้าที่ต่อเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์.....	๔๔
๔.๒ หน้าที่ต่อลูกความ.....	๔๔
๔.๒.๑ ในการดำเนินคดี.....	๔๔
๔.๒.๑.๑ ก่อนการดำเนินคดี.....	๔๔
๔.๒.๑.๒ ระหว่างดำเนินคดี.....	๔๕
๔.๒.๑.๓ เมื่อคดีเสร็จสิ้น.....	๔๕
๔.๒.๒ นอกจากการดำเนินคดี.....	๔๕
๔.๓ หน้าที่ต่อผู้ร่วมวิชาชีพ.....	๔๕
๔.๓.๑ ปฏิบัติต่อผู้ร่วมวิชาชีพอย่างเป็นธรรม.....	๔๕
๔.๓.๒ ไม่แย่งความ.....	๔๕
๔.๓.๓ ไม่โฆษณาหาลูกความ.....	๔๕
๔.๓.๔ ไม่หาคดีทำโดยมีค่าตอบแทนให้ผู้หาคดีมาให้.....	๔๕
๔.๓.๕ รักษาวาจาสัตย์.....	๔๕
๔.๔ หน้าที่ต่อประชาชนผู้มีอรรถคดี.....	๔๖
๔.๔.๑ เป็นมิตรกับคู่ความฝ่ายตรงกันข้าม.....	๔๖
๔.๔.๒ ต้องสุภาพต่อพยาน.....	๔๖
๔.๔.๓ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี.....	๔๖
๔.๕ หน้าที่ต่อสังคมและประชาชนทั่วไป.....	๔๖
๔.๕.๑ เป็นผู้นำในการทำให้กฎหมายเกิดความยุติธรรม.....	๔๖
๔.๕.๒ ส่งเสริมความยุติธรรมตามวิถีทางของกฎหมาย.....	๔๖
๔.๕.๓ รักษาสถาบันกฎหมายให้บริสุทธิ์.....	๔๖
๔.๕.๔ บังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปโดยยุติธรรม.....	๔๖

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ ๕ สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	๕๐
๕.๑ สรุป.....	๕๐
๕.๒ อภิปราย.....	๕๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๕๑
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	๕๑
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการดำเนินการครั้งต่อไป.....	๕๒
บรรณานุกรม.....	๕๔
ภาคผนวก.....	๕๗
ข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙.....	๕๘
ประวัติคณะผู้จัดทำ.....	๖๓

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ ๑	แสดงการเปรียบเทียบความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่าง คุณธรรม จริยธรรม.....	๑๐
ตารางที่ ๒	แสดงการเปรียบเทียบความหมายของคำว่า “คุณธรรม” และ “จริยธรรม”	๑๐
ตารางที่ ๓	แสดงลำดับเหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีพัฒนาการ ทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg).....	๒๔
ตารางที่ ๔	แสดงเรื่องที่ทนายความประพฤติผิดตามข้อบังคับแห่ง มรรยาททนายความและสภานายกพิเศษแห่งสภาทนายความ ลงโทษ ปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๔.....	๔๘

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ ๑ ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมระบุจิตลักษณะ ๘ ประการ ที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนไทย.....	๑๙
ภาพที่ ๒ กรอบแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม กับผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมาย.....	๓๙

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำรายงานทางวิชาการด้านกระบวนการยุติธรรมในครั้งนี้ คณะผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณท่าน ผศ. พ.ต.ท. ดร. เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ และคณะ ที่ได้ให้ความรู้และเสียสละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำติชมที่เป็นประโยชน์เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข ทำให้การจัดทำรายงานทางด้านวิชาการด้านกระบวนการยุติธรรมเรื่องนี้เป็นผลงานที่สมบูรณ์ได้ รวมทั้งขอขอบคุณเจ้าหน้าที่จากสำนักกฎหมาย สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม และเจ้าหน้าที่จากสภานายความที่ให้ข้อมูลในการจัดทำรายงานในครั้งนี้

คณะผู้ศึกษาซึ่งเป็นผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ ๒ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านไม่มากนักน้อย และหากมีข้อขาดตกบกพร่องประการใดก็ตาม คณะผู้ศึกษาขอน้อมรับไว้และขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

คณะผู้ศึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

รายงานทางวิชาการด้านกระบวนการยุติธรรม เรื่อง คุณธรรม จริยธรรม กับผู้ประกอบการวิชาชีพ นักกฎหมาย ทัศนศึกษาทนายความ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมาย แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม แล้วศึกษาวิเคราะห์และนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในการประกอบวิชาชีพ นักกฎหมาย รวมทั้งเสนอแนะและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมกับผู้ประกอบการวิชาชีพ รวมทั้งปรับเปลี่ยนทัศนคติ และแนวคิดในการประกอบอาชีพนักกฎหมาย ผลการศึกษาพบว่าแม้จะมีพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ กำหนดให้ทนายความต้องประพฤติตนตามข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความ ผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ ปฏิบัติตามถือว่าประพฤติผิดมรรยาททนายความโดยมีโทษ ๓ สถาน คือ ภาคทัณฑ์ ห้ามทำการเป็น ทนายความมีกำหนดไม่เกินสามปี ลบชื่อออกจากทะเบียนทนายความ แต่จากสถิติเรื่องที่ร้องเรียนสภา ทนายความและอุทธรณ์ต่อสภานายกพิเศษในด้านมรรยาทต่อตัวความ ต่อศาลและในศาล ต่อทนายความ ด้วยกัน และต่อประชาชนผู้มีอรรถคดีและอื่น ๆ ยังมีอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย เรื่องดังกล่าวเกิดขึ้นได้ก็เนื่องจาก ทนายความขาดคุณธรรมและจริยธรรมในการประกอบอาชีพ จึงจำเป็นต้องปลูกจิตสำนึกของทนายความให้มี คุณธรรมจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพ เพื่อเป็นทนายความที่ดีมีความรู้ทางด้านกฎหมายที่สร้างคุณความดี และประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติ

ในการจัดทำรายงานในครั้งนี้ คณะผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้มีการจัดให้มีการอบรม คุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งเผยแพร่และฝึกฝนแก่ทนายความอย่างต่อเนื่อง โดยการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมต้องเริ่มดำเนินการตั้งแต่ครอบครัว สถานศึกษาทุกระดับชั้นและองค์กรวิชาชีพ และ ปลูกจิตสำนึกในตัวผู้ใหญ่ไปพร้อม ๆ กัน รวมทั้งกำหนดหลักสูตรคุณธรรมจริยธรรมให้ทนายความที่ขอ ใบอนุญาตว่าความหรือต่ออายุใบอนุญาตต้องผ่านการอบรมหลักสูตรนี้โดยจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการและควรเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สถิติกรณีตัวอย่างและ บทลงโทษเกี่ยวกับคดีมรรยาทให้ทนายความและประชาชนได้รับรู้เพื่อเป็นการป้องปราม มิให้มีการกระทำผิดอีก และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบพฤติกรรมของทนายความอีกทางหนึ่ง และข้อเสนอแนะในการดำเนินการครั้งต่อไปหากผู้ใดจะทำการศึกษาในเรื่องนี้ผู้ศึกษาเสนอแนะให้ ทำการสัมภาษณ์บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับทนายความรวมทั้งทนายความด้วย เพื่อจะได้นำข้อมูลจากการ สัมภาษณ์มาวิเคราะห์ว่าจะต้องเสริมเพิ่มเติมหรือต้องเพิ่มความถี่ในการอบรมเรื่องคุณธรรมจริยธรรมขนาด ไหน รวมทั้งต้องมีกลไกในการตรวจสอบควบคุมอย่างไร เพื่อให้ทนายความเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและเป็น ผู้รักษาประโยชน์และความเที่ยงธรรมให้แก่สังคม ประเทศชาติได้โดยมิได้มีความผิดในเรื่องมรรยาท ทนายความอีก

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีกติกา มีกฎเกณฑ์ เพื่อใช้กำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบและมีความสงบเรียบร้อย หากเพิกเฉยละเลยไม่ให้ความสำคัญในปัญหาเหล่านี้ ก็ยิ่งจะทำให้คนในสังคมนั้น มีความเป็นอยู่ที่หาความปกติสุขมิได้ กฎเกณฑ์สำคัญที่ใช้กำหนดความประพฤติของคนในสังคมต่างๆ คือ “กฎหมาย” ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการปกครองบ้านเมือง

กฎหมายจึงเป็นกฎเกณฑ์กติกาสำคัญที่ออกมาเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาในสังคมและในขณะเดียวกันก็เพื่อแก้ไขปัญหาของสังคมในแต่ละยุค แต่ละสมัยที่แตกต่างกันไป ซึ่งการจะให้กฎหมายสร้างสังคมให้เป็นระเบียบนั้น ปัญหาสำคัญจะขึ้นอยู่กับการบังคับใช้กฎหมายเพราะถือว่าในสังคมหรือทุกประเทศประชาชนทุกคนจะต้องรู้กฎหมาย ดังคำสุภาษิตกฎหมายที่ว่าไม่รู้กฎหมายแก้ตัวไม่ได้ (Ignorantia legis neminem excusat) แต่ในสภาพความเป็นจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ ทั้งนี้เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังคงไม่รู้กฎหมายอย่างแท้จริง แต่มีผู้ประกอบวิชาชีพในทางกฎหมาย ซึ่งมีอยู่หลายวิชาชีพ เช่น ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ พนักงานสอบสวน ฯลฯ บางวิชาชีพเป็นวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมหรือความเป็นธรรมโดยตรง บางวิชาชีพเป็นเพียงส่วนประกอบไม่ได้เกี่ยวข้องกับความยุติธรรม หรือความยุติธรรมโดยตรง เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการยุ่งยากซับซ้อน ทั้งนี้เพื่อให้การใช้กฎหมายเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีระเบียบพยายามไม่ให้เกิดการแสวงหาโอกาสหรือใช้ช่องว่างในการเอารัดเอาเปรียบกันในเชิงกฎหมาย โดยยึดหลักในการให้ความเป็นธรรมแก่บุคคลในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน แต่ในกระบวนการยุติธรรมทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา การดำเนินกระบวนการพิจารณามีขั้นตอนและวิธีการเป็นการเฉพาะที่จะนำไปสู่การพิจารณาคดีของศาลเพื่อพิจารณาและวินิจฉัยข้อพิพาทแห่งคดีตามที่กฎหมายกำหนดและเป็นกระบวนการทางกฎหมายมีขั้นตอนที่สลับซับซ้อน เมื่อประชาชนผู้มีอรรถคดีที่ไม่มีความรู้ทางกฎหมายจึงจำเป็นที่จะต้องมิตัวแทนผู้ประกอบอาชีพนักกฎหมายที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ และเข้าใจในด้านกฎหมายที่เรียกว่า “ทนายความ” ทำหน้าที่ว่าต่างแ่ต่าง และเป็นตัวแทนในการใช้กฎหมายโดยมีเจตนารมณ์สำคัญ เพื่อให้ทุกคนได้รับความเป็นธรรมภายใต้กฎหมายเดียวกัน

ทนายความ หมายถึง ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ว่าต่างแ่ต่างคู่ความในเรื่องอรรถคดี พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ มาตรา ๔ ให้นิยามคำว่า ทนายความ หมายความว่า ผู้ที่สภาทนายความได้รับจดทะเบียนและออกใบอนุญาตให้เป็นทนายความ เป็นผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมายสาขาหนึ่ง นอกเหนือไปจากศาล พนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่มีบทบาทสำคัญในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน เนื่องจากเป็นผู้ใช้กฎหมายที่ใกล้ชิดกับประชาชนโดยตรง

ด้วยการให้คำปรึกษา แนะนำกฎหมาย และช่วยขจัดปัญหาทางกฎหมายให้หมดไปด้วยการเข้าว่าต่าง
 แก่ต่างให้แก่ประชาชนดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลในฐานะตัวแทนของประชาชนมิใช่ในฐานะ
 ตัวแทนของรัฐ จึงเป็นบทบาทที่สำคัญต่อกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้สืบเนื่องจากการดำเนินกระบวนการ
 พิจารณาคดีในศาลมีหลักเกณฑ์และวิธีการเป็นการเฉพาะเพื่อนำคดีไปสู่การพิจารณาคดีของศาล^๑

การประกอบวิชาชีพทนายความ เป็นอาชีพที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน เป็นกลไกสำคัญ
 ที่ทำให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรม โดยมีพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ และข้อบังคับ
 สภานายก ว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙ ควบคุมและกำหนดแนวทางการประกอบวิชาชีพ
 ไว้แล้วก็ตาม แต่ด้วยความที่ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความเป็นปลุชนคนธรรมดา ต่างพื้นฐานต่างที่มา
 ย่อมมีพื้นฐานของอุปนิสัยและความคิดแตกต่างกันไป และบางคนมุ่งแต่ศึกษาด้านกฎหมายอย่างเดียว
 แต่เพิกเฉยต่อการศึกษาด้านคุณธรรมและจริยธรรมเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่สำคัญ จึงนำมาสู่
 ปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น การใช้ความรู้ทางกฎหมายไปในทางที่มิชอบ การเป็นที่ปรึกษาให้แก่
 ผู้มีอิทธิพลในการเอารัดเอาเปรียบผู้อื่นหรือการหาช่องว่างทางกฎหมายเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ธุรกิจ
 ของตนเองหรือพวกพ้อง นำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อศักดิ์ศรีและเกียรติคุณของทนายความเป็นต้น
 ดังนั้นจึงเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้กับทนายความ เป็นการเสริมการควบคุม
 ความประพฤติและการปฏิบัติตนของทนายความตามมรรยาททนายความอีกทางหนึ่ง เพื่อให้เป็น
 เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการประกอบวิชาชีพกฎหมายให้เป็นที่เชื่อถือจากสังคมและเป็นที่ช่วยเหลือ
 ประชาชนให้ได้รับความเป็นธรรมอย่างแท้จริงสืบไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความหมาย แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ในการประกอบ
 วิชาชีพนักกฎหมาย

๑.๒.๒ ศึกษาวิเคราะห์และนำคุณธรรม จริยธรรม ไปใช้ในการประกอบวิชาชีพนักกฎหมาย

๑.๒.๓ เสนอแนะและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม กับผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมาย รวมทั้ง
 ปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวความคิดในการประกอบวิชาชีพนักกฎหมาย

๑.๓ สมมุติฐานของการศึกษา

ผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมายโดยเฉพาะทนายความมีปัญหาเกี่ยวกับการมีพฤติกรรมที่
 ไม่เหมาะสมต่อลูกความ และเพื่อนร่วมวิชาชีพ ทั้งที่มีพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ และ
 ข้อบังคับสภานายก ว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙ กำหนดให้ทนายความประพฤติ

^๑ คู่มือการสอบสวนคดีมรรยาททนายความ. โดยคณะกรรมการมรรยาททนายความ คณะทำงานส่งเสริมและประสานงานสอบสวนคดีมรรยาท
 ทนายความ พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๖. สภานายก : หน้า ๑ - ๒

ปฏิบัติหากฝ่าฝืนจะมีบทลงโทษก็ตาม แต่ก็ยังมีการกระทำฝ่าฝืนอยู่ ดังนั้นจึงควรศึกษาเพื่อให้ได้ข้อสรุปของการประกอบวิชาชีพนักกฎหมายต้องมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นตัวควบคุมจิตใจและกำกับความประพฤติเสริมด้วยหรือไม่

๑.๔ วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ซึ่งอาศัยแหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

๑.๔.๑ แหล่งข้อมูล ข้อมูลส่วนใหญ่ค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ เช่น หนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความของนักวิชาการ เอกสารทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิหรือนักวิชาการ วารสาร จุลสาร หนังสือพิมพ์ และเว็บไซต์

๑.๔.๒ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การวิจัยเอกสารเพื่อศึกษาและอ้างอิงถึงข้อความสำคัญของเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์จากพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ ข้อบังคับสหภาพทนายความว่าด้วยการพิจารณาคดีมรรยาททนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙

๑.๕ ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้ได้ทำการศึกษาวิจัยปัญหาและมุ่งศึกษาถึงผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่ในการประกอบวิชาชีพนักกฎหมายโดยเฉพาะทนายความ ให้ยึดหลักของคุณธรรม จริยธรรม ในการประกอบวิชาชีพเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและความเหมาะสม และเป็นแนวทางที่จะนำไปปฏิบัติ

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะ

นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

ผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมาย หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพทนายความ

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

๑.๗.๑ เพื่อให้ทราบถึงความหมาย แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ในการประกอบวิชาชีพนักกฎหมาย

๑.๗.๒ เพื่อให้ทราบถึงผลการศึกษาวิเคราะห์และการนำไปปฏิบัติที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ในการประกอบวิชาชีพนักกฎหมาย

๑.๗.๓ เพื่อใช้เป็นแนวทางให้ผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมายยอมรับในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และนำไปปฏิบัติจริง

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

คุณธรรมและจริยธรรมเป็นเสมือนบทบัญญัติของความดีและความงามของจิตใจที่ส่งผลให้บุคคลประพฤติดีประพฤติชอบ คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการประกอบวิชาชีพของบุคคลในทุกสาขาอาชีพ การทำความเข้าใจกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมจะทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมายมีความตระหนักถึงคุณประโยชน์และโทษที่เป็นผลสืบเนื่องจากการมีคุณธรรมจริยธรรมและการขาดคุณธรรมและจริยธรรม^๒ ในเรื่องนี้ ศาสตราจารย์ ชานินทร์ กรัยวิเชียร องคมนตรี ซึ่งในวงการกฎหมายยอมรับและนับถือกันว่า ท่านเป็นผู้รอบรู้และเป็นแบบอย่างในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมในทางกฎหมาย ได้ให้ความหมายในเรื่องจริยธรรมของนักกฎหมายไว้ว่า “ จริยธรรมของนักกฎหมายเป็นหลักเกณฑ์ที่ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพของนักกฎหมายที่ดีประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง คือ การดำรงตนในสังคมอย่างนักกฎหมายที่ดี ” ผู้ประกอบวิชาชีพในทางกฎหมายนั้นมีอยู่หลายวิชาชีพ เช่น ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ พนักงานสอบสวน ฯลฯ บางวิชาชีพเป็นวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมหรือความเป็นธรรมโดยตรง บางวิชาชีพเป็นเพียงส่วนประกอบไม่ได้เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมหรือความเป็นธรรมโดยตรง^๓ จากผลการศึกษาและงานวิจัยคุณธรรมและจริยธรรมในหลายสถานการณ์ที่แตกต่างกันจะทำให้เกิดความเข้าใจพฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพนั้น ๆ ได้

๒.๑ ความหมาย

๒.๑.๑ คุณธรรม (Morality/Virtue)

พจนานุกรมของลองแมน^๔ ให้ความหมายของคุณธรรม ไว้ ๒ ประการคือ

(๑) คุณธรรม คือ ความดี ความสง่า และความมีคุณค่าของอุปนิสัย ซึ่งแสดงออกโดยการประพฤติที่ถูกต้อง

(๒) คุณธรรม หมายถึง คุณภาพที่ดีของอุปนิสัยของการประพฤติดี

สงวน สิทธิเลิศอรุณ^๕ ได้ให้ความหมายของคุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีของบุคคลที่กระทำไปด้วย ความสำนึกในจิตใจโดยมีเป้าหมายว่าเป็นการกระทำความดีหรือพฤติกรรมที่ดี เป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น ความเสียสละ ความมีน้ำใจ ความเกรงใจ ความยุติธรรมความรักเด็ก รักเพื่อนมนุษย์และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

^๒ คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพทางการศึกษา ดร.สุภัททา ปิณฑะแพทย์ http://www.supatta.haysamy.com/learn๒_๑.html

^๓ ชาญ สันติ ทักราล (องคมนตรี). คุณธรรม – จริยธรรมในวิชาชีพกฎหมาย <http://www.thailandroad.com/chananat/virtue.htm>

^๔ พจนานุกรมของลองแมน (Longman Dictionary of Contemporary English, ๑๙๗๘, pp. ๑๒๒๖)

^๕ สงวน สิทธิเลิศอรุณ. (๒๕๒๖). ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.

พระราชวรมณี^๖ ได้ให้ความหมายของคุณธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นคุณความดีงาม สภาพที่เกื้อกูล

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พุทธศักราช ๒๕๓๐^๗ ให้ความหมายของคุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี

พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต)^๘ คุณธรรม คือ คุณภาพ หรือคุณสมบัติภายในจิตใจ ที่ทำให้สามารถดำเนินชีวิต และปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง

ลัดดา เสนาวงศ์^๙ ได้ให้ความหมายของคุณธรรม หมายถึง ความดีงามต่างๆ ที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละคนและยึดถือปฏิบัติจนเป็นนิสัย

บรรจง ชูชาติสกุล^{๑๐} ได้ให้ความหมายของคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่สังคมยอมรับว่าเป็น สิ่งที่ดีงาม เช่น ความกตัญญูรู้คุณต่อผู้มีพระคุณ การทำหน้าที่ให้ดีที่สุดตามตำแหน่งที่ได้รับมอบหมาย และการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีปรองดอง เป็นต้น

พระเทพวิสุทธิเมธี^{๑๑} ได้ให้ความหมายของคุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติฝ่ายดีโดย ส่วนเดียว เป็นที่ตั้งหรือเป็นประโยชน์แก่สันติภาพหรือสันติสุขจึงเป็นที่ต้องการของมนุษย์ คุณธรรม เป็นสิ่งที่ต้องอบรมโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นเหมาะสมกับที่เราต้องการ

พระธรรมปิฎก^{๑๒} ได้ให้ความหมายของคุณธรรม หมายถึง เป็นคุณภาพของจิตใจ กล่าวคือ คุณสมบัติ ที่เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม ให้เป็นจิตใจที่สูงประณีต และประเสริฐ

ประกาศรี สีสหอำไพ^{๑๓} ให้ความหมายว่า “คุณธรรม” หมายถึง หลักธรรมจริยาที่สร้าง ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในทางศีลธรรมมีคุณงามความดีภายในจิตใจ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ บัญญัติไว้ว่า “คุณธรรม” หมายถึง สภาพคุณงามความดี เป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ ซึ่งสามารถแยกออกเป็น ๒ ความหมาย คือ

(๑) ความประพฤติดีงาม เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและสังคม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลัก ศีลธรรมทางศาสนา ค่านิยมทางวัฒนธรรม ประเพณี หลักกฎหมาย จรรยาบรรณวิชาชีพ

(๒) การรู้จักไตร่ตรองว่าอะไรควรทำ ไม่ควรทำ และอาจกล่าวได้ว่า คุณธรรม คือ จริยธรรมแต่ละข้อที่นำมาปฏิบัติจนเป็นนิสัย เช่น เป็นคนซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีความรับผิดชอบ ฯลฯ^{๑๔}

^๖ พระราชวรมณี. (๒๕๒๗). พจนานุกรมฉบับพุทธศาสตร์ ฉบับประมวล. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^๗ ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๓๐. พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พุทธศักราช ๒๕๓๐. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.

^๘ พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). (๒๕๓๒). เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า . พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : มุลนิธิพุทธธรรม

^๙ ลัดดา เสนาวงศ์. (๒๕๓๒). ความเป็นครู. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : พิเศษการพิมพ์.

^{๑๐} บรรจง ชูชาติสกุล. (๒๕๓๓). คู่มือการพัฒนาคุณธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : การศาสนา.

^{๑๑} พระเทพวิสุทธิเมธี. (พุทธทาสภิกขุ). (๒๕๓๖). กตัญญูต่อเวทที่เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของโลก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมสภา.

^{๑๒} พระธรรมปิฎก . (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๔๐). พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.

^{๑๓} ประกาศรี สีสหอำไพ. ๒๕๔๐. หน้า ๒๑ พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

^{๑๔} จววยพร ธรณินทร์. ความหมายและหลักการของคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ และธรรมภิบาล.

ศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน^{๑๕} ได้ให้ความหมายของคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่คุณส่วนใหญ่ในสังคมเห็นว่าดี เช่น ความซื่อสัตย์ วินัย ประหยัด ฯลฯ ส่วนจริยธรรมจะเกิดขึ้นเมื่อ คุณธรรมหรือค่านิยมตั้งแต่ ๒ ตัวขึ้นไป เกิดขัดแย้งกันทำให้คนต้องตกอยู่ในสภาพที่ต้องตัดสินใจ

รศ.ดร.สมบุรณ์ ชิตพงษ์^{๑๖} ได้ให้ความหมายของคุณธรรม หมายถึง สิ่งปฏิบัติแล้ว เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

ทศนา แคมมณี^{๑๗} ได้ให้ความหมายของคุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะ หรือ สภาวะ ภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไป ในทางที่ถูกต้องดีงาม

ผลการประชุมสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติและตลาดนัดคุณธรรม ครั้งที่ ๑^{๑๘} ได้สรุป ความหมายของ “คุณธรรม” ไว้ว่า คือ สิ่งที่มีอยู่ในใจมนุษย์ เกิดจากการปฏิบัติร่วมกัน ทุกคนมีหน้าที่ ร่วมกันในการพัฒนา คุณธรรม โดยอาศัยความรัก และการให้เป็นพื้นฐานที่สำคัญ

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐ ลงวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๐ ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๐^{๑๙} ได้กำหนดความหมายของคำว่า “คุณธรรม”ว่า หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดีงาม เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประคับประคองใจให้เกลียดความชั่ว กลัวบาป ใฝ่ความดี เป็นเครื่องกระตุ้น ผลักดันให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่ดีมีความสงบเย็นภายในเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝัง โดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้น และเหมาะสมกับความต้องการในสังคมไทย

นักคิด^{๒๐} อย่าง “โสเครตีส” (Socrates) มีความเห็นว่า คุณธรรมที่แท้จริงมีคุณค่าภายใน ตัวของมัน คือ ทำให้ผู้ครอบครองความดีเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และ “เพลโต” แนะนำ คุณธรรมต้อง ตั้งอยู่บนความรู้ สิ่งที่ยึดถือเป็นคุณธรรม เช่น ความกล้าหาญ ความพอดี ความยุติธรรม และศาสนกิจ จะไม่เป็นคุณธรรม หากสิ่งต่างๆ เหล่านั้น ไม่มีความรู้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ สังคมที่คนในสังคมไม่มี คุณธรรมจริยธรรม ก็จะเป็นสังคมไร้ระเบียบ มีการเบียดเบียนละเมิดและขัดแย้งกัน

สรุปได้ว่าคุณธรรมก็คือ คุณงามความดีที่อยู่ภายในจิตใจของแต่ละคน และยึดถือปฏิบัติจน เป็นนิสัย ความสำนึกในจิตใจของบุคคลในทางที่ดีงาม อันเกิดจากการไตร่ตรองด้วยเหตุผล ส่งผลต่อ ความคิดที่ดี นำไปสู่การกระทำและความประพฤติในทางที่ดี ความเสียสละ ความมีน้ำใจ ความรับผิดชอบ

^{๑๕} ดวงเดือน พันธุมนาวิน (๒๕๔๔). ครูกับการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน. กรุงเทพฯ : บริษัทส่งเสริม การศึกษาและจริยธรรม จำกัด.

^{๑๖} สมบุรณ์ ชิตพงษ์. (๒๕๔๔). การวัดและประเมินผลด้านคุณธรรมจริยธรรมในการวัดและประเมินผลด้าน คุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย

^{๑๗} ทศนา แคมมณี. (๒๕๔๖). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: เมธีทีปส์.

^{๑๘} ศูนย์คุณธรรม. (๒๕๔๘ ข). สรุปสาระสำคัญจากเวที “ระดมปัญญา สู่สมัชชาคุณธรรม” ร่วมแรงแข่งขัน ร่วมกัน ทำดี. เอกสารประกอบการประชุม สมัชชาคุณธรรมแห่งชาติและตลาดนัดคุณธรรม ครั้งที่ ๑ วันที่ ๒๘-๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๘ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์

^{๑๙} ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ ประกาศเมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๐

^{๒๐} ขนิษฐา กาญจนรังษินท์. คุณธรรมจริยธรรม. <http://www.dmsc.moph.go.th/cleangov/knowledge/Ethics.stm>

๒.๑.๒ จริยธรรม (Ethics)

พระราชวรมนี (ประยูรธ ปรยุตโต)^{๒๑} ได้ให้ความหมายของจริยธรรม หมายถึง มรรค คือ วิธีปฏิบัติสายกลาง ประกอบด้วย องค์ประกอบ ๘ ประการ บางครั้งเรียกว่า ไตรสิกขา คือ การศึกษา ๓ ประการ อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งจริยธรรมหรือพรหมจรรย์และไตรสิกขา ทั้งหมดนี้เป็นทางปฏิบัติ เพื่อนำมนุษย์ไปสู่จุดหมายในชีวิต

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พุทธศักราช ๒๕๓๐^{๒๒} ให้ความหมายของจริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อควรประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรมหรือกฎศีลธรรม

สาโรช บัวศรี^{๒๓} ให้ความหมายของจริยธรรม หมายถึง แนวทางในการประพฤติเพื่อให้อยู่ร่วมกัน ได้อย่างร่มเย็นในสังคม

โกศล มีคุณ^{๒๔} ให้ความหมายของจริยธรรม หมายถึง ระเบียบ กฎเกณฑ์และแนวทางการประพฤติ เป็นตัวเกณฑ์ที่เรียกได้ว่าการแสดงออกที่มีจริยธรรมเป็นอย่างไร ส่วนคุณลักษณะภายในและพฤติกรรมของบุคคลนั้น เป็นสิ่งที่บ่งบอกคุณภาพทางจริยธรรมของบุคคลแต่ละคนในอันที่จะแสดงออกได้เหมาะสมกับกฎเกณฑ์ภายนอกและการวัดจริยธรรมของบุคคลก็ควรจะต้องวัดลักษณะทางจิตและตัวพฤติกรรมของบุคคลนี้เอง

เพียเจต์^{๒๕} ให้ความคิดเห็นไว้ว่า จริยธรรม เป็นลักษณะประสบการณ์ของมนุษย์และหน้าที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการให้ความร่วมมือเกี่ยวกับการ จัดเตรียมทางสังคมในเรื่องความสนใจอันมีส่วนบุคคลและความสัมพันธ์ร่วมกันในการกระทำตาม สิทธิและหน้าที่ของบุคคลในสังคม

บราวน์^{๒๖} ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า คือ กฎระเบียบต่างๆ ที่บุคคลใช้ในการแยกแยะการกระทำที่ถูกต้องออกจากการกระทำที่ผิด

แอตคินสัน^{๒๗} กล่าวว่า จริยธรรมเป็นขอบเขตความเชื่อของสังคมหนึ่งๆ เกี่ยวกับอุปนิสัยและความประพฤติว่าอะไรเป็นสิ่งที่คนทั้งหลายพยายามที่จะประพฤติปฏิบัติ

โคลเบอร์ก^{๒๘} กล่าวว่า จริยธรรมมีพื้นฐานของความยุติธรรมถือเอาการกระจายสิทธิหน้าที่อย่างเท่าเทียมโดยมิได้หมายถึงกฎเกณฑ์ที่บังคับทั่วไปแต่เป็นกฎเกณฑ์ที่มีความเป็นสากลที่คนส่วนใหญ่รับไว้ในทุกสถานการณ์ไม่มีการขัดแย้งเป็นอุดมคติ ดังนั้น พันธะทางจริยธรรมจึงเป็นการเคารพต่อสิทธิข้อเรียกร้องของบุคคลอย่างเสมอภาคกัน

^{๒๑} พระราชวรมนี (เมษายน-มิถุนายน, ๒๕๒๘). “การพัฒนาคน,” ครุศาสตร์. ๑๓(๔) : ๑ - ๑๔ .

^{๒๒} สารบัณฑิตยสถาน, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ ๗.

^{๒๓} สาโรช บัวศรี. (๒๕๓๒). “จริยธรรม” สารานุกรมศึกษาศาสตร์. ๑(๑):๕๙-๖๓.

^{๒๔} โกศล มีคุณ. (๒๕๓๓). การวัดจริยธรรม. ราชบุรี : วิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง.

^{๒๕} พีระพงศ์ เจริญพันธุ์วงศ์. (๒๕๔๑). การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัด บุรีรัมย์. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

^{๒๖} Brown, R. (๑๙๖๘). Social Psychology. New York : The Free Press.

^{๒๗} Atkinson R.F Conduct. (๑๙๖๙). An Introduction to Moral Philosophy. London : Mainilian.

^{๒๘} Kohlberg, L (๑๙๗๖). “Moral Stage and Moralization : The Cognitive Development Approach,” Moral Development and Behavior. Ed by Thomas Lickona, New York : Holt Rinehart and Winston.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ บัญญัติไว้ว่า “จริยธรรม” แปลว่า ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม ซึ่งก็คือ กฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นจากธรรมชาติของมนุษย์เอง ความเป็นผู้มีปรีชาญาณ (ปัญญาและเหตุผล) ทำให้มนุษย์มี มโนธรรม รู้จักแยกแยะความถูก ผิด ควร ไม่ควร โดยจริยธรรมมีลักษณะ ๔ ประการ คือ

(๑) การตัดสินใจทางจริยธรรม (Moral Judgement) บุคคลจะมีหลักการของตนเอง เพื่อตัดสินใจการกระทำของผู้อื่น

(๒) หลักการของจริยธรรมและการตัดสินใจเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลก่อนที่จะปฏิบัติกรต่างๆ ลงไป

(๓) หลักการทางจริยธรรมเป็นหลักการสากลที่บุคคลใช้ตัดสินใจในการกระทำสิ่ง ต่างๆ

(๔) ทศนะเกี่ยวกับจริยธรรมได้มาจากความคิดของบุคคลหรืออุดมคติของสังคมจนเกิด เป็นทศนะในการดำรงชีวิตของตน และของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ธรรม หมายถึง คุณความดี ความ ยุติธรรม ความถูกต้อง หรือกฎเกณฑ์^{๒๙}

ศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน^{๓๐} ได้ให้ความหมายของจริยธรรม หมายถึง ระบบการทำความดี ละเว้นความชั่ว มาตรฐานความประพฤติของคนในสังคม กฎสำหรับประเมิ นพฤติกรรม ตลอดจนจนกระบวนการเกิดหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ที่เกิดจากการ เรียนรู้ระบบ มาตรฐาน หรือกฎเกณฑ์ ผลของพฤติกรรมสังคมเป็นผู้ตัดสินว่าผิดหรือถูก

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐ ลงวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๐ ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๐ ได้กำหนดความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ก็หมายถึง กรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติ ซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม ความสงบร่มเย็นเป็นสุข ความรักสามัคคี ความอบอุ่น มั่นคงและปลอดภัยในการดำรงชีวิต^{๓๑}

สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง แนวทางความประพฤติของสังคมหนึ่งๆ ว่า พฤติกรรมใด เป็นพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติ พฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ควร งดเว้นโดยพิจารณาตามกฎระเบียบ ขอบเขตความเชื่อของแต่ละสังคมเพื่อให้บุคคลในสังคมสามารถอยู่ ร่วมกันได้อย่างร่มเย็น

๒.๑.๓ คุณธรรมจริยธรรม

จากความหมายคุณธรรมและจริยธรรมตามที่กล่าวมาแล้ว คำว่า คุณธรรม จริยธรรมที่มีความหมายใกล้เคียงกันหรืออาจใช้แทนกันได้ความหมายโดยรวมของคำทั้งสองนี้ หมายถึง ความประพฤติที่ดีงาม อันมีรากฐานเริ่มต้นจากปรัชญาความคิดที่ถูกต้อง ประกอบกับมีค่านิยมที่ถูกต้อง และเมื่อประพฤติแล้วเป็นเหตุก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีงามทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น คุณธรรมจริยธรรม

^{๒๙} ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (๒๕๔๓). ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม: การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. กรุงเทพฯ: โครงการ ส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

^{๓๐} ประกาศ ส.หอ.พ. (๒๕๕๓). พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๓๑} ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ ๑๙

เป็นเครื่องควบคุมและกำกับการประพฤติของคนในสังคมให้มีความรู้สึกนึกคิดและแสดงออกในสิ่งที่ดีงาม ก่อให้เกิดประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคมส่วนรวม จุดมุ่งหมายสูงสุดของการมีคุณธรรมจริยธรรมในสังคมให้ทุกชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสันติและมีความสุข^{๓๒}

ตารางที่ ๑ แสดงการเปรียบเทียบความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างคุณธรรม จริยธรรม

คุณธรรม (Moral)	จริยธรรม (Ethic)
มาจากภาษาละตินว่า mores แปลว่า ขนบธรรมเนียมประเพณี (custom)	มาจากภาษากรีก ethos แปลว่าหลักความประพฤติหรือลักษณะนิสัย (character)
เป็นเครื่องชี้ความประพฤติ	เป็นความคิดรวบยอดหรือนิทัศน์เกี่ยวกับการกำหนดคุณค่าหรือค่านิยม
เป็นผลผลิตทางสังคม	เป็นปรัชญาของคุณธรรม
เป็นวินัย สังคมและความเป็นอิสระซึ่งแสดงออกเป็นค่านิยมอย่างชัดเจน	เป็นส่วนหนึ่งของศาสนา

ที่มา ประกาศศรี สีหอำไพ.๒๕๔๓ .หน้า ๒๘

ตารางที่ ๒ แสดงการเปรียบเทียบความหมายของคำว่า “คุณธรรม” และ “จริยธรรม”

คุณธรรม (Moral)	จริยธรรม (Ethic)
ความหมาย คุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม - สภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ - ความดีที่เป็นธรรมชาติที่เกิดในจิตใจของคนที่เป็นคุณสมบัติอันดีงาม	ความหมาย - ความประพฤติที่เป็นธรรมชาติ เกิดจากคุณธรรมในตัวเองซึ่งสรุปได้ว่า คือ ข้อควรประพฤติปฏิบัติ หรือกริยาที่ควรประพฤติที่สอดคล้องกับหลักธรรมชาติ หรือความถูกต้องดีงาม - การกระทำทั้งทางกาย วาจา ใจ อันเป็นพฤติกรรมที่คนดีควรกระทำอยู่เสมอ ๆ

^{๓๒} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, ๒๕๔๒ หน้า ๖๒

- สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดีงาม เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประดับประดาใจให้เกลียดความชั่ว กลัวบาป ใฝ่ความดี เป็นเครื่องกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่ดี มีความสงบเย็นภายใน เป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝัง โดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นและเหมาะสมกับความต้องการในสังคมไทย (อ้างอิงระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี)	- สิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวมนุษย์ โดยธรรมชาติ ซึ่งจะต้องพัฒนาขึ้นโดยอาศัยกฎเกณฑ์ความประพฤติที่มนุษย์ควรประพฤติที่ได้จากหลักการทางศีลธรรม หลักปรัชญา วัฒนธรรม กฎหมายหรือจารีตประเพณี เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม นอกจากนี้ จริยธรรมยังใช้เป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจเลือกความประพฤติ/การกระทำที่ถูกต้องเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ด้วย ซึ่งเมื่อสังคมสลับซับซ้อนขึ้นมีการแบ่งหน้าที่กันออกเป็นหน้าที่ต่าง ๆ จึงมีข้อกำหนดที่เรียกว่า “จรรยาวิชาชีพ” (Codes of Conduct) ขึ้น เพื่อใช้เป็นหลักปฏิบัติ ของคนในอาชีพนั้น ๆ - กรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติ ซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม ความสงบร่มเย็นเป็นสุข ความรักสามัคคี ความอบอุ่น มั่นคงและปลอดภัยในการดำรงชีวิต (อ้างอิงระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี)
ประเด็นเกี่ยวกับความเหมือน ความแตกต่าง และความเกี่ยวพันต่าง ๆ ๑.๑ เป็นลักษณะความรู้สึคนึกคิดทางจิตใจ ๑.๒ คุณธรรมเป็นมุมมองแง่หนึ่งของจริยธรรม ซึ่งคำนึงถึง สิ่งที่ถูกและผิด โดยมีหลักใหญ่ ๓ ประการ ได้แก่ - ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในแต่ละบุคคล	ประเด็นเกี่ยวกับความเหมือน ความแตกต่าง และความเกี่ยวพันต่าง ๆ ๒.๑ เป็นลักษณะการแสดงออกของร่างกายทางการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม ๒.๒ จริยธรรมมาจากคุณธรรมในตัวเองของแต่ละบุคคล ๒.๓ ผู้ที่จริยธรรม คือ ผู้ที่เลือกจะแสดงออกทางกายที่ถูกต้องและเหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์

- ระบบยุติธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ทางสังคม และธรรมเนียมปฏิบัติ - สภาพคุณความดีหรือคุณลักษณะที่แสดงออกของความดีที่แสดงออกด้วยการปฏิบัติและเป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไป ๑.๓ จริยธรรมที่ฝึกฝนจนเป็นนิสัย	๒.๔ องค์ประกอบของจริยธรรม ได้แก่ ความประพฤติ การสะท้อนความนึกคิดและจิตสำนึก การเกิดการกระทำที่ไม่มุ่งให้เกิดผลร้าย และการสร้างผลดีแก่ตนเองและผู้อื่น ๒.๕ ความหมายของคำอื่นที่ใกล้เคียง เกี่ยวข้องด้วย คือ จริยศาสตร์ จริยศึกษา และศีลธรรม โดย“จริยศาสตร์” หมายถึง วิชาที่มีเนื้อหาเรื่องความประพฤติ หรือสิ่งที่ความประพฤติ จึงมีเนื้อหาที่พาดพิงเกี่ยวข้องกับ จริยธรรมและศีลธรรมด้วยและจะเน้นที่อุดมคติ ส่วน“จริยศึกษา” หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกอบรมเรื่องความประพฤติเพื่อประพฤติ ปฏิบัติตนให้อยู่ในแนวทางของศีลธรรม และวัฒนธรรม ตลอดจนระเบียบกฎหมายของ บ้านเมืองแห่งชุมชนและประเทศนั้นๆ และจะเน้นที่การเล่าเรียน กระบวนการเรียนรู้และ “ศีลธรรม” หมายถึง กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ ตลอดจนหลักปฏิบัติทางศาสนาที่บุคคลพึงปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ประกอบด้วย คุณธรรม ทั้งนี้ ความเป็นคนดีมีศีลธรรมก็เป็น อุดมการณ์ อุดมคติของชีวิต และเป็นสิ่งที่ทุกคนควรศึกษาเล่าเรียนให้เกิดผลแก่ชีวิตอย่างจริงจัง ๒.๖ จริยธรรมจะมีความหมายกว้างกว่า ศีลธรรม เพราะศีลธรรมเป็นหลักคำสอนทางศาสนาที่ว่าด้วยความประพฤติปฏิบัติชอบ แต่จริยธรรม หมายถึง หลักแห่งความประพฤติปฏิบัติชอบ อันวางรากฐานอยู่บนหลักคำสอนของศาสนา ปรัชญาและขนบธรรมเนียม ประเพณี
--	--

	๒.๗ จริยธรรมมิใช่กฎหมาย ทั้งนี้ เพราะกฎหมายเป็นสิ่งบังคับให้คนทำตาม และมีบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน ดังนั้น สาเหตุที่คนเคารพเชื่อฟังกฎหมายเพราะกลัวถูกลงโทษ ในขณะที่จริยธรรมไม่มีบทลงโทษ ดังนั้นคนจึงมีจริยธรรมเพราะมีแรงจูงใจ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับจริยธรรมในฐานะเป็นแรงหนุนจากภายนอกเพื่อให้คนมีจริยธรรม
--	--

ที่มา กิตติยา โสภณโกโคย. “คุณธรรม” “จริยธรรม” และการดำรงอยู่กับสังคมประชาธิปไตย (ความหมาย และแนวคิดเชิงทฤษฎี)

๒.๒ ความแตกต่างระหว่างคุณธรรมกับจริยธรรม

คุณธรรมหมายถึง คุณสมบัติภายในใจใดๆก็ตามที่เป็นคุณสมบัติไม่เป็นโทษ

จริยธรรม หมายถึง สิ่งควรประพฤติอันได้แก่ พฤติกรรมเป็นการกระทำ ทางกาย วาจา ใจ อันดีงามที่ควรปฏิบัติ

จึงสรุปได้ว่า คุณธรรม และจริยธรรม หมายถึง คุณงามความดีของบุคคลที่กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจโดยยึดถือจนเป็นความเคยชิน อันเป็นคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่ดีงาม เป็นที่ยอมรับว่าถูกต้องของตนเอง ผู้อื่นและสังคม ทั้งนี้คำนี้บางทีก็ใช้คู่กันว่าคุณธรรมจริยธรรม

๒.๓ จริยธรรมในวิชาชีพกฎหมาย

ความหมาย

ฯพณฯ สันติ ทักราล (องคมนตรี) ได้ให้ความหมายในเรื่อง “ จริยธรรมในวิชาชีพกฎหมาย ” หมายความว่า ข้อที่ผู้ประกอบอาชีพในทางกฎหมายความประพฤติและปฏิบัติ

ศาสตราจารย์ธานินทร์ กรัยวิเชียร องคมนตรี ซึ่งในวงการกฎหมายยอมรับและนับถือกันว่าท่านเป็นผู้รอบรู้และเป็นแบบอย่างในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมในทางกฎหมาย ได้ให้ความหมายในเรื่องจริยธรรมของนักกฎหมายไว้ว่า “ จริยธรรมของนักกฎหมายเป็นหลักเกณฑ์ที่ว่าด้วยเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพของนักกฎหมายที่ดีประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง คือ การดำรงตนในสังคมอย่างนักกฎหมายที่ดี ”

ผู้ประกอบวิชาชีพในทางกฎหมายนั้นมีอยู่หลายวิชาชีพ เช่น ผู้พิพากษา อัยการ หนายความ พนักงานสอบสวน ฯลฯ บางวิชาชีพเป็นวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมหรือความเป็นธรรมโดยตรง บางวิชาชีพเป็นเพียงส่วนประกอบไม่ได้เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมหรือความเป็นธรรมโดยตรง จึงต้อง คุณธรรมจริยธรรมเป็นกรอบในการประพฤติปฏิบัติ

และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๙ และมาตรา ๓๐๔ ได้บัญญัติให้ทุกส่วนราชการจัดทำประมวลจริยธรรมให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้ รัฐธรรมนูญ และการไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรม ให้ถือว่าเป็นการกระทำผิดวินัย

๒.๓.๑ จริยธรรมของทนายความ

วิชาชีพทนายความถือเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ ยุติธรรม ที่ค้นหาความจริงเบื้องหลังของข้อพิพาทระหว่างคู่กรณี อีกทั้งมีส่วนประคับประคองและผดุง ความยุติธรรม และปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามตัวบทกฎหมาย ฉะนั้นทนายความควรมีความประพฤติ ที่เหมาะสมกับอาชีพ ที่ได้รับความไว้วางใจ อีกทั้งต้องดำรงตนอยู่ในกรอบของจริยธรรมทั้งในด้าน ส่วนตัวและต่อบุคคลภายนอก ดังนั้นทนายความซึ่งเป็นอาชีพอิสระ จึงต้องมีองค์กรที่ควบคุมจริยธรรม การประกอบวิชาชีพทนายความ คือ สภาทนายความ แต่ไม่มีการบัญญัติเรื่องจริยธรรมให้เป็น ลายลักษณ์อักษรมีเพียงข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยมรรยาททนายความ และพระราชบัญญัติ ทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ ที่ควบคุมความประพฤติปฏิบัติของทนายความ

มาตรา ๕๑ บัญญัติไว้ว่า “ ทนายความต้องประพฤติตนตามข้อบังคับว่าด้วยมรรยาท ทนายความตามที่สภาทนายความได้ตราเป็นข้อบังคับ ทนายความผู้ได้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับ ดังกล่าวข้างต้น ให้ถือว่าทนายความผู้นั้นประพฤติผิดมรรยาททนายความ

มาตรา ๕๒ บัญญัติไว้ว่า “ โทษผิดมรรยาททนายความ ” มี ๓ สถาน คือ

(๑) ภาคทัณฑ์ หรือ

(๒) ห้ามทำการเป็นทนายความมีกำหนดไม่เกินสามปี หรือ

(๓) ลบชื่อออกจากทะเบียนทนายความ

๒.๓.๒ จริยธรรมของตำรวจ

สำหรับพนักงานสอบสวนนั้น เป็นหน่วยงานวิชาชีพทางกฎหมายในทางอาญาที่สำคัญ ที่สุดหน่วยงานหนึ่ง เพราะเป็นหน่วยงานเบื้องต้นที่มีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานในทางอาญา ที่จะพิสูจน์ว่า ผู้ถูกกล่าวหามีความผิด หรือ เป็นผู้บริสุทธิ์ หากรวบรวมและตรวจสอบพยานหลักฐานไว้ดี ก็จะทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้เสียหาย พนักงานสอบสวนจึงต้องมีความเป็นธรรมและ

จริยธรรมในการประกอบวิชาชีพของตน อันเป็นเหตุผลในการประกาศใช้ กฎ ก.ตร. ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๑ ลงวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ ฉบับนี้ ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่ม ๑๒๕ ตอนที่ ๑๐๐ ก เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๕๑ คือ โดยที่ตำรวจเป็นที่พึ่งสำคัญของประชาชนในด้านอำนวยความสะดวกและความยุติธรรม เทียบตรง ดังนั้นเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการให้ข้าราชการตำรวจปฏิบัติหน้าที่เป็นไปอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม บรรลุวัตถุประสงค์นโยบายของทางราชการและเป็นตำรวจของประชาชนอย่างแท้จริง จึงจำเป็นต้องออกกฎ ก.ตร. นี้ ซึ่งกฎ ก.ตร. ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๑ ข้อ ๑๒ กำหนดให้ข้าราชการตำรวจซึ่งต้องปฏิบัติหน้าที่โดยอาศัยวิชาชีพใดซึ่งมีการกำหนดประมวลจริยธรรมหรือจรรยาบรรณของวิชาชีพนั้นไว้เป็นการเฉพาะ ต้องถือปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมหรือจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพนั้นด้วย

และด้วยสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีอำนาจและหน้าที่ที่สำคัญ ได้แก่ การรักษาความปลอดภัยสำหรับองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์ และพระราชอาคันตุกะ และการรักษากฎหมายคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม บริการชุมชนให้เกิดความร่มเย็น ป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย และดำเนินการเพื่อนำผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีประสิทธิภาพประสิทธิผล และประชาชนมีความศรัทธาเชื่อมั่น จึงจำเป็นต้องกำหนดประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นกรอบการประพฤติปฏิบัติของข้าราชการตำรวจให้มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณที่ดีและเป็นมาตรฐาน ข้อ ๑ ประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจประกอบด้วย

(๑) คุณธรรม ค่านิยมหลัก และอุดมคติของตำรวจ เป็นเครื่องเหนี่ยวนำให้ข้าราชการตำรวจอยู่ในกรอบของศีลธรรมและคุณธรรม ขณะเดียวกันก็เป็นแนวทางชี้แนะให้ข้าราชการตำรวจบรรลุถึงปณิธานของการเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์

(๒) จริยธรรมของตำรวจ คือ คุณความดีที่เป็นข้อประพฤติตนและปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจเพื่อให้ประชาชนศรัทธา เชื่อมั่นและยอมรับ

(๓) จรรยาบรรณของตำรวจ คือ ประมวลความประพฤติในการปฏิบัติหน้าที่ของวิชาชีพตำรวจ ที่ข้าราชการตำรวจต้องยึดถือปฏิบัติ เพื่อธำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของข้าราชการตำรวจและวิชาชีพตำรวจ

๒.๓.๓ จริยธรรมของอัยการ

พนักงานอัยการ ซึ่งมีหน้าที่กลั่นกรองพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมมาก่อนที่จะมีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา จึงเป็นหน่วยงานสำคัญที่จะให้ความเป็นธรรม

แก่ผู้ต้องหา หรือผู้เสียหาย ก่อนคดีมาสู่ศาล ดังนั้น อัยการเป็นทนายแผ่นดิน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม อำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน ค้ำครองสิทธิและผลประโยชน์ โดยทำหน้าที่ในการดำเนินคดีแทนรัฐ ต้องเน้นถึงความซื่อสัตย์สุจริตเช่นเดียวกับผู้พิพากษา โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๙ บัญญัติให้มาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ละประเภทเป็นไปตามประมวลจริยธรรมที่กำหนดขึ้น และการฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมที่กำหนดให้ถือว่าเป็นการกระทำผิดทางวินัย ซึ่งจะต้องมีกลไกและระบบในการดำเนินงานเพื่อให้การบังคับใช้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งกำหนดขั้นตอนการลงโทษตามความร้ายแรงแห่งการกระทำ สำนักงานอัยการสูงสุดจึงได้จัดทำประมวลจริยธรรมข้าราชการฝ่ายอัยการและบุคลากรของสำนักงานอัยการสูงสุดขึ้นประกาศให้ใช้ตามคำสั่งสำนักงานอัยการสูงสุดที่ ๔๕๗ / ๒๕๕๑ ลงวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ เรื่อง ให้ใช้ประมวลจริยธรรมข้าราชการฝ่ายอัยการและบุคลากรของสำนักงานอัยการสูงสุด เพื่อให้ข้าราชการฝ่ายอัยการและบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในสำนักงานอัยการสูงสุดยึดถือปฏิบัติ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการฝ่ายอัยการและบุคลากรของสำนักงานอัยการสูงสุด และเพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

โดยบัญญัติ ข้อ ๓๔ ข้าราชการฝ่ายอัยการผู้ใดฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามจริยธรรมข้อใดข้อหนึ่งในประมวลจริยธรรมนี้ ให้ถือว่าข้าราชการฝ่ายอัยการผู้นั้นประพฤติผิดวินัย การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษผู้ประพฤติผิดวินัยตามวรรคแรก ให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบของทางราชการ

ข้อ ๓๕ ข้าราชการฝ่ายอัยการผู้ใดไม่ปฏิบัติตามจรรยาข้าราชการฝ่ายอัยการให้ผู้บังคับบัญชามีอำนาจตักเตือนด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ข้าราชการฝ่ายอัยการผู้ใดได้รับการตักเตือนเป็นหนังสือจากผู้บังคับบัญชาตามวรรคแรกแล้วประพฤติผิดจรรยาข้าราชการฝ่ายอัยการซ้ำอีกให้ผู้บังคับบัญชามีอำนาจออกคำสั่งตามที่เห็นสมควร

๒.๓.๔ จริยธรรมของผู้พิพากษา

ผู้พิพากษาเป็นผู้พิจารณาพิพากษารรรถคดีให้เกิดความเที่ยงธรรมแก่คู่ความ การที่จะให้เกิดความเที่ยงตรง จำเป็นต้องอาศัยจริยธรรมข้าราชการตุลาการมาเป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้คู่ความประชาชนเชื่อถือและศรัทธาในตัวผู้พิพากษาและสถาบันตุลาการ สำหรับประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการที่ใช้เป็นแนวในการประพฤติปฏิบัติตนนั้น หากฝ่าฝืนมิได้ปฏิบัติตามระเบียบ อันเป็นการผิดระเบียบวินัยอย่างร้ายแรง จรรยาบรรณตุลาการหรือผู้พิพากษาของไทยนั้น เริ่มต้นในทางรูปธรรมอย่างชัดเจน ด้วยการบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้บังคับกับสถาบันตุลาการศาลยุติธรรมมาก่อนแล้ว ในรูปของ “ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ”^๔ ซึ่งประกาศใช้บังคับโดยได้รับความ

เห็นชอบจากคณะกรรมการตุลาการ (ก.ต.) และถือเป็นวินัยอย่างหนึ่งที่ผู้พิพากษาจะต้องปฏิบัติตาม เหตุที่ถือว่าบทบัญญัติในประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการเป็นวินัยอย่างหนึ่งนั้น ก็เนื่องมาจากว่า เมื่อพิจารณาตามความในหมวด ๕ วินัย การรักษาวินัย การลงโทษ และการร้องทุกข์ ส่วนที่ ๑ วินัย มาตรา ๕๕ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓ ที่บัญญัติให้ ข้าราชการตุลาการต้องรักษาวินัยตามที่บัญญัติไว้ในส่วนนี้โดยเคร่งครัด ผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษ ตามที่บัญญัติไว้ในส่วนที่ ๓ ของหมวดนี้ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการลงโทษ ประกอบมาตรา ๖๒ แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน ซึ่งอยู่ในส่วนที่ ๑ วินัยเช่นเดียวกัน ที่บัญญัติให้ข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม ต้องถือและปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนและประเพณีปฏิบัติของทางราชการ และจริยธรรมของ ข้าราชการตุลาการตามที่ ก.ต. กำหนด ซึ่งได้แก่ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการตามกล่าวแล้ว ข้างต้นนั่นเองแล้ว พึงเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้บัญญัติอย่างชัดเจนให้จริยธรรมของข้าราชการตุลาการตามปรากฏในประมวลจริยธรรม ข้าราชการตุลาการมีสถานะเป็นวินัยด้วยโดยปริยาย ซึ่งเป็นผลให้โดยหลักการแล้วผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ซึ่งถือว่าเป็นวินัยด้วยนั้น อาจถูกลงโทษทางวินัยได้ในที่สุด ทั้งนี้ ตามนัยมาตรา ๕๕ แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ส่วนกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมข้อใดแล้วจะ ได้รับโทษทางวินัยสถานใด หนักหรือเบาเพียงใดนั้นก็ก็เป็นปัญหาที่จะต้องพิจารณากันเป็นกรณีไป จะเห็นได้ว่า ข้าราชการตุลาการหรือผู้พิพากษานั้น ได้กำหนดจริยธรรมของข้าราชการตุลาการไว้ โดยเฉพาะเรียกว่า ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ โดยกำหนดเป็นข้อควรปฏิบัติและ ข้อควร ละเว้น รวมทั้งหมด ๔๔ ข้อด้วยกัน

๒.๔ แนวคิดทฤษฎี

การจะอธิบายถึงระดับและปัจจัยที่มีผลต่อระดับความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมายจึงมีหลายแนวคิดและหลายทฤษฎี ทั้งในทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาที่สามารถนำมาวิเคราะห์ ศึกษาพฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้อย่างหลากหลาย

๒.๔.๑ ทฤษฎีสุขนิยม^{๓๓} เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่าความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ดังนั้น สิ่งที่ดีคือสิ่งที่พาไปสู่ความสุข และแนวทางในการนำไปสู่ความสุขตามทัศนะของสุขนิยมนี้เน้นไปที่ความสุขที่สัมผัสได้อย่างเป็นรูปธรรม บุญมี แท่นแก้ว (๒๕๔๑) กล่าวว่า ความสุขที่เป็นจุดหมายของชีวิตตามความเชื่อนี้แบ่งออกเป็น ๒ ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง ความสุขส่วนตน ได้แก่ ความสุขที่เน้นตัวเองเป็นสำคัญ และให้คุณค่าของสิ่งนั้นมากที่สุด ความสุขส่วนนี้ได้จากการสัมผัสถูกต้องด้วยอวัยวะสัมผัส เช่น ตาหู จมูกได้กลิ่น ลิ้นรับรส และผิวหนังรับความรู้สึก

^{๓๓} ดร.สุภัททา ปิณฑะแพทย์ หน่วยการเรียนรู้ http://www.supatta.haysamy.com/learn๒_๑.html

ประการที่สอง ความสุขส่วนรวม ได้แก่ ความสุขที่เน้นคนส่วนรวมเป็นสำคัญ การแสดงพฤติกรรมที่คนส่วนใหญ่กระทำจึงเป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นการช่วยให้สังคมมีความสุขด้วย หลักธรรมที่สุชนิยมนำเสนอว่าเป็นความดีสูงสุดและเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความสุขหลายประการ เช่น ทางสายกลาง อริยทรัพย์ เบญจศีลเบญจธรรม มงคลชีวิต บุญกิริยาวัตถุ อิทธิบาท อริยทรัพย์ เป็นต้น โดยเฉพาะธรรมที่เป็นอริยทรัพย์นั้น จำเริญรัตน์ เจือจันทร์ (๒๕๔๘) กล่าวว่า นักบริหารการศึกษาสามารถจะนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกประเด็น ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังนี้

- (๑) ศรัทธา การมีความเชื่ออย่างมีเหตุผล
- (๒) ศีล การควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจให้อยู่ในกฎระเบียบอันดีงามของสังคม ซึ่งได้แก่การมีศีล
- (๓) หิริ การมีความละอายต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น คิดฉ้อราษฎร์บังหลวง
- (๔) โอตตัปปะ การมีความอดกลั้นโดยเกรงกลัวที่จะไม่ทำชั่ว
- (๕) พาหุสัจจะ การรอบรู้ รู้ลึกโดยใช้หลักการรับฟังข้อเสนอแนะ รู้จักโต้แย้งด้วยหลักการที่เป็นเหตุเป็นผล รู้จักวิธีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำไปสู่การบูรณาการเป็นข้อมูล สำหรับการบริหารจัดการการศึกษา
- (๖) จาคะ การมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเสียสละ มีน้ำใจต่อผู้ได้บังคับบัญชาและผู้อื่น
- (๗) ปัญญา การมีความรู้ที่กว้างและเห็นจริง มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเหตุผล รู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว ถูก ผิด มีคุณ มีโทษ มีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ เป็นต้น

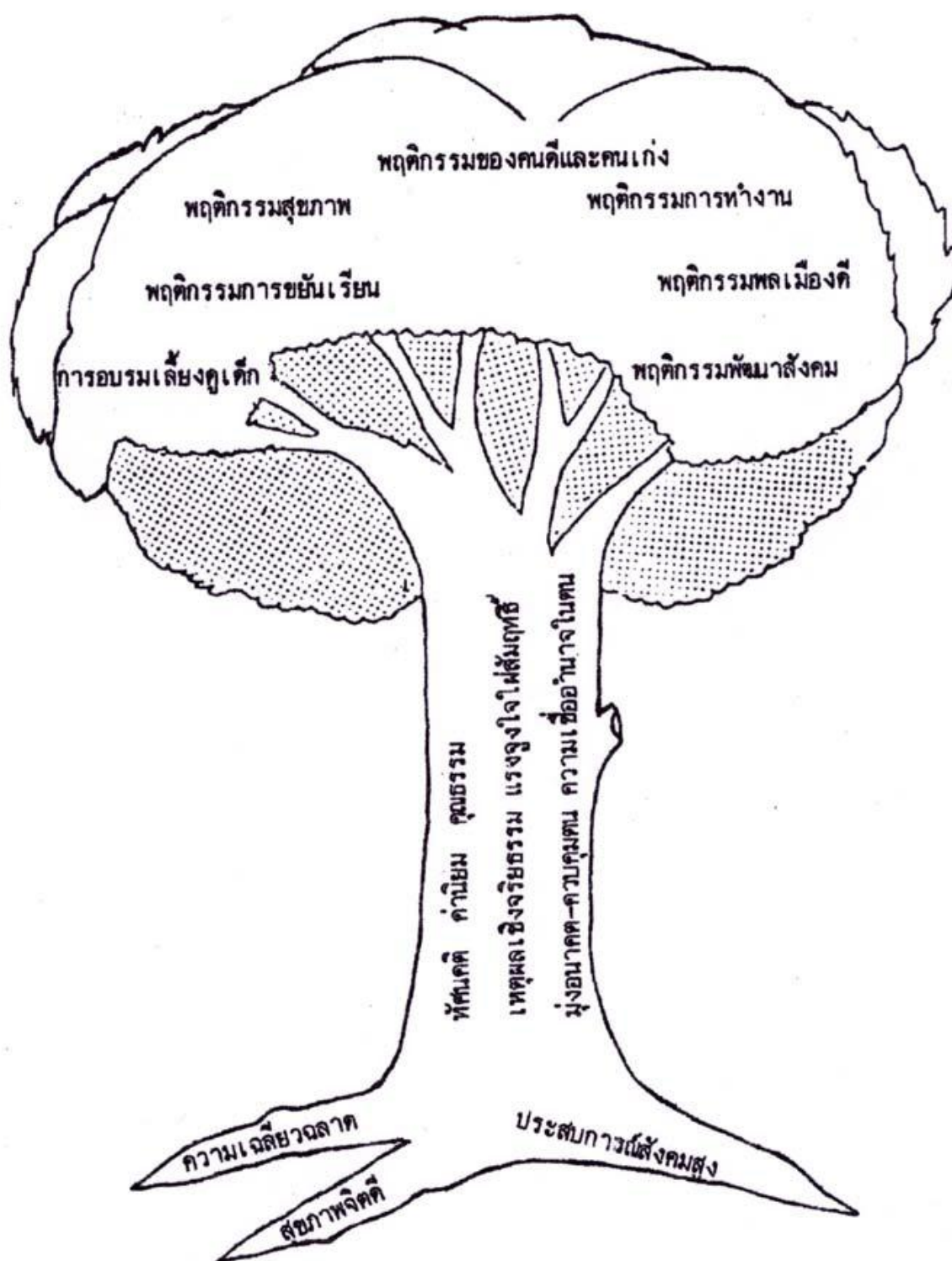
นักบริหารหากว่าต้องการจะประสบความสำเร็จและมีความสุขทั้งในส่วนตนและในส่วนรวม จะต้องเป็นผู้ที่มีอริยทรัพย์ในตน โดยมุ่งยึดหลักการแห่งวิชาชีพของตนว่าองค์กรทางการศึกษาเป็นองค์กรที่บ่มเพาะภูมิปัญญา ตลอดจนมุ่งสร้างและสั่งสมความดี เป็นแหล่งปลูกฝังคุณธรรม เพื่อความสุขในการดำรงชีวิต

๒.๔.๒ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม^{๓๔}

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม เป็นทฤษฎีที่เสนอจิตลักษณะ ๘ ประการ ที่อาจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดี เก่งและมีสุข ของคนไทย (ดวงเดือน พันธุนาวิน, ๒๕๓๖) ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานจากผลการวิจัย ๑๒ เรื่อง และทฤษฎีนี้ได้รับการตรวจสอบและมีผลการวิจัยที่สนับสนุนมาตลอดจนกระทั่งปัจจุบัน ทฤษฎีนี้ถูกนำเสนออยู่ในรูปของต้นไม้ (ภาพ ๑) ที่ประกอบด้วย ๓ ส่วน (ดวงเดือน พันธุนาวิน, ๒๕๔๔) ได้แก่ ส่วนที่เป็นราก ส่วนที่เป็นลำต้น และส่วนที่เป็นดอกและผลของต้นไม้

ส่วนแรก คือ ราก ประกอบด้วยรากหลัก ๓ ราก ซึ่งแทนจิตลักษณะพื้นฐานสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) สุขภาพจิต หมายถึง ความวิตกกังวล ตื่นเต้น ไม่สบายใจของบุคคลอย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ ๒) ความเฉลียวฉลาด หรือสติปัญญา หมายถึง การรู้การคิดในขั้นรูปธรรม อาหาร

^{๓๔} ผศ.ดร.ดวงเดือน พันธุนาวิน. รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ. (๒๕๕๐): ๑๘-๒๑

ภาพ ๑ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมระบุจิตลักษณะ ๘ ประการ ที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนไทย
(ดวงเดือน พันธุนาวิน, ๒๕๒๖; ๒๕๔๔)

เห็นอกเห็นใจ และสามารถคาดหรือทำนายความรู้สึกของบุคคลอื่น จิตลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้จะเป็น จิตลักษณะพื้นฐานของจิตลักษณะ ๕ ตัวบนลำดับ และเป็นจิตลักษณะพื้นฐานของพฤติกรรมของบุคคล ในส่วนที่เป็นดอกและผลด้วย ดังนั้นบุคคลจะต้องมีจิตลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้ในปริมาณสูงเหมาะสม ตามวัย จึงจะทำให้จิตลักษณะอีก ๕ ตัวบนลำดับพัฒนาได้อย่างดี และมีพฤติกรรมที่น่าปรารถนา มากด้วย

ส่วนที่สอง คือ ส่วนที่เป็นลำดับ อันเป็นผลจากจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก ๓ ประการ ประกอบด้วยจิตลักษณะ ๕ ประการ ได้แก่

๑) ทศนคติ ค่านิยม และ คุณธรรม ทศนคติ หมายถึงการเห็นประโยชน์-โทษของสิ่งใด สิ่งหนึ่ง ความพอใจ-ไม่พอใจต่อสิ่งนั้น และความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น ซึ่งสอดคล้องกับ ทศนคติในทฤษฎีของ Ajzen และ Fishbein (๑๙๘๐) ส่วนคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่ส่วนรวมเห็นว่าดีงาม ส่วนใหญ่แล้วมักเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา เช่นความกตัญญู ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ เป็นต้น และ ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ เช่น ค่านิยมที่จะศึกษาต่อในระดับสูง ค่านิยม ในการใช้สินค้าไทย ค่านิยมในด้านการรักษาสุขภาพ เป็นต้น

๒) เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เจตนาของการกระทำที่ทำเพื่อส่วนรวมมากกว่า ส่วนตัวหรือพวกพ้อง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางเหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg

๓) ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกล ว่าสิ่งที่กระทำลงไปในปัจจุบัน จะส่งผลอย่างไร ในปริมาณเท่าใด ต่อใคร ตลอดจนความสามารถในการอดได้ รอได้ สามารถอดเปรี้ยวไว้กินหวานได้

๔) ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง ความเชื่อว่าผลที่ตนกำลังได้รับอยู่ เกิดจากการกระทำของตนเอง มิใช่เกิดจากโชคเคราะห์ความบังเอิญหรือการควบคุมของคนอื่น เป็นความรู้สึกในการทำ ได้ควบคุมได้ของบุคคล ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎี Locus of Control ของ Rotter (๑๙๖๖) และ

๕) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความมานะพยายามฝ่าฟันอุปสรรคในการทำสิ่งใดสิ่ง หนึ่งโดยไม่ย่อท้อ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีแรงจูงใจของ McClelland (๑๙๖๓)

จิตลักษณะทั้ง ๕ ประการนี้ เป็นสาเหตุของพฤติกรรมที่น่าปรารถนาที่เปรียบเสมือน ดอกและผลบนต้นไม้นอกจากนี้ ดวงเดือน พันธุมนาวิณ ยังเสนอว่า ควรใช้จิตลักษณะทั้ง ๕ ประการ บนลำดับ ร่วมกับจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก ๓ ประการ ในการอธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมของ บุคคล ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า จะต้องใช้จิตลักษณะหลายตัวพร้อมกันในการศึกษาและพัฒนาพฤติกรรม ที่น่าปรารถนาของบุคคล การใช้จิตลักษณะเพียงตัวเดียวหรือน้อยตัว จะไม่ช่วยให้นักวิจัยและนักพัฒนา เข้าใจการกระทำของบุคคลได้อย่างน่ามั่นใจ

ส่วนที่สาม คือ ส่วนของดอกและผล เป็นส่วนของพฤติกรรมของคนดีและเก่ง ซึ่งแสดง พฤติกรรมทำความดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนดี และพฤติกรรมการทำงานอย่าง

ขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนเก่ง พฤติกรรมของคนดีและเก่งสามารถแบ่งเป็น ๒ ส่วนด้วยกัน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, ๒๕๔๘) คือ

หนึ่ง พฤติกรรมของคนดี ประกอบด้วย ๒ พฤติกรรมหลัก ได้แก่ ๑) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตนเอง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่เป็นการทำร้ายหรือทำลายตนเอง เช่น พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของตนเอง พฤติกรรมการบริโภคสิ่งที่มีประโยชน์ ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่ติดยาเสพติด พฤติกรรมไม่เล่นการพนัน เป็นต้น และ ๒) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นพฤติกรรมของ

สอง พฤติกรรมของคนดีและเก่ง ประกอบด้วย ๒ พฤติกรรมหลัก ได้แก่ ๑) พฤติกรรมรับผิดชอบ เช่น พฤติกรรมการเรียนการทำงาน พฤติกรรมอบรมเลี้ยงดูเด็ก พฤติกรรมการปกครองของหัวหน้า และพฤติกรรมเคารพกฎหมาย เป็นต้น และ ๒) พฤติกรรมพัฒนา เช่น พฤติกรรมพัฒนาตนเอง (เช่น พฤติกรรมใฝ่รู้ พฤติกรรมรักการอ่าน เป็นต้น) พฤติกรรมพัฒนาผู้อื่น (เช่น พฤติกรรมการสนับสนุนให้ผู้อื่นปลอดภัยในการทำงาน พฤติกรรมการเป็นกัลยาณมิตร พฤติกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนป้องกันโรคเอดส์ เป็นต้น) และพฤติกรรมพัฒนาสังคม (เช่น พฤติกรรมอาสา เป็นต้น)

๒.๔.๓ ทฤษฎีจริยธรรมของคานท์ (Kant)^{๓๕} เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงคุณค่าของการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม ว่าต้องเป็นเจตนาที่ดีและเกิดจากความตั้งใจจริง หรือมีมูลเหตุที่จงใจให้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง โดยเริ่มจากเหตุการณ์จูงใจที่ดีจะเป็นเงื่อนไขในการกระทำดีและผลจากการกระทำดีนั้นจะเป็นผลดีและมีประโยชน์ การกระทำในสิ่งที่ถูกต้องเป็นหลักสากล เป็นลักษณะของการกระทำตามหน้าที่และการให้ความเคารพยำเกรง มีเงื่อนไขและมีความเด็ดขาด โดยใช้ คติบท (Maxim) เป็นลักษณะการบรรยายการกระทำเชิงอัตนัยโดยมีพื้นฐานที่ดี และมีความรู้สึกแฉ่งด้วยเจตนาดีเสมอ

๒.๔.๔ ทฤษฎีจริยศาสตร์ของ อริสโตเติล (Aristotle)^{๓๖} อริสโตเติล มองว่า คุณธรรมจริยธรรมทำให้นักุศลมองเห็นแต่สิ่งที่มีคุณค่าเป็นลักษณะคุณธรรมเชิงพุทธิปัญญา ซึ่งเกิดจากการเรียนการสอน การได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดจากพฤติกรรมที่อยู่ในธรรมชาติของมนุษย์ ต้องอาศัยการอยู่ร่วมกัน ประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องร่วมกันคุณธรรมจริยธรรมจะต้องมีลักษณะสภาวะความเป็นกลาง ความดีหรือลักษณะทางสายกลางเป็นสิ่งที่ทำได้ยากเพราะต้องสลัดสิ่งที่ติดอยู่ที่ปลายทั้งสองด้านที่เป็นความเข้มข้นและความอ่อนด้อยออกเสียก่อน การทำได้ก็จะเข้าถึงความดี ความดีที่ อริสโตเติล กล่าวถึง คือ การอยู่ดี ทำดีและชีวิตประสบความสำเร็จโดยมุ่งหวังให้ทุกอย่างเป็นไปตามสภาวะการณ์หรือเป็นไปตามธรรมชาติอย่างแท้จริง หลักทฤษฎีทางจริยธรรมของอริสโตเติล สามารถนำมาปรับใช้กับการบริหารการศึกษาได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะหลักการว่าด้วยความดี ความสุขและทางสายกลาง เป็นต้น การนำมาใช้เพื่อปลูกฝังให้ นักเรียน ครู อาจารย์ ผู้ใต้บังคับบัญชาให้ฝึกฝนในความดีก็จะทำให้สังคมมีความสุข

๒.๔.๕ ทฤษฎีสัมพัทธนิยมทางจริยธรรม^{๓๗} ยึดถือว่าหลักการทางจริยธรรมทั้งหลายขึ้นอยู่กับ การยึดถือของสังคมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ กลุ่มบุคคลในสังคมอื่นอาจจะไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง

^{๓๕} ดร.สุภัททา ปิณฑะแพทย์ หน่วยการเรียนรู้ อ่างแล้วเชิงอรธที่ ๓๓

^{๓๖} ดร.สุภัททา ปิณฑะแพทย์ หน่วยการเรียนรู้ อ่างแล้วเชิงอรธที่ ๓๓

^{๓๗} ดร.สุภัททา ปิณฑะแพทย์ หน่วยการเรียนรู้ อ่างแล้วเชิงอรธที่ ๓๓

การยึดถือของคนในสังคมมีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรม ประเพณี วิถีประชา วิถีทางารชีวิต ซึ่งยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา ช้านานดังนั้นจริยธรรมของสังคมนั้นจึงเป็นเรื่องปรากฏต่อสายตาของผู้ยึดถือ ซึ่งเป็นสิ่งที่ในสังคมนั้นยึดถือร่วมกัน ดังเช่น การที่ภรรยาหม้ายต้องกระโดดกองไฟตายตามสามี เป็นพฤติกรรมที่แสดงความรักและซื่อสัตย์ต่อสามีของคนในสังคมหนึ่งซึ่งสังคมอื่น อาจมองว่าเป็นความโหดร้าย

๒.๔.๖ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)^{๓๘}

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ได้แก่ ทฤษฎีของอัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) นักจิตวิทยาชาวแคนาดา ตามทฤษฎีของแบนดูรา การเรียนรู้ของบุคคลส่วนหนึ่งจะเกิดจากประสบการณ์ที่ได้รับโดยตรง และอีกส่วนหนึ่งจะสังเกตจากตัวแบบซึ่งมี ๓ ประเภท คือ ตัวแบบจริง ได้แก่ ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมจริงให้เห็น ตัวแบบสัญลักษณ์ ได้แก่ ตัวแบบในโทรทัศน์ภาพยนตร์หรือรูปภาพต่าง ๆ และตัวแบบประเภทสุดท้าย ได้แก่ คำบอกเล่าหรือบันทึก ซึ่งปรากฏในรูปของคำพูด หรือข้อเขียนต่าง ๆ ผลจากประสบการณ์ตรงและการสังเกตตัวแบบทั้ง ๓ ประเภทดังกล่าว จะทำให้เกิดการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์กับเหตุการณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลที่เกิดจากพฤติกรรม ทำให้สามารถคาดหวังได้ถึงวิธีที่จะนำผลที่พึงปรารถนามาสู่ตน และในขณะเดียวกันก็มองเห็นวิธีการที่จะหลีกเลี่ยงผลที่เลวร้ายต่างๆ การคิดในเชิงประเมินเช่นนี้ จะนำไปสู่การตัดสินใจที่จะทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมต่าง ๆ และนำไปสู่การตั้งมาตรฐานการประพฤติสำหรับตนเอง ตลอดจนการควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามมาตรฐานนั้น

ตามแนวคิดการเรียนรู้ทางสังคมนี้ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่บุคคลจำเป็นต้องใช้วิธีการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยการสร้างเงื่อนไขให้บุคคลประสบด้วยตนเอง หรือการให้แบบอย่างที่ดี ตลอดจนการบอกเล่าอบรมให้บุคคลเกิดความเชื่อและตระหนักถึงในที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลรู้จักเลือกและยึดถือเพื่อนำมาควบคุมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและแสดงออกเฉพาะพฤติกรรมที่เหมาะสมและพึงปฏิบัติ

๒.๔.๗ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Development Theory)^{๓๙} นักจิตวิทยา กลุ่มนี้คือ ลอเรนซ์ โคลเบิร์ก (Kohlberg ๑๙๒๙ : ๑๙๙) ซึ่งโคลเบิร์กเชื่อว่าจริยธรรมหรือความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจผิดของการกระทำมิได้เกิดจากการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการทางสังคม (Socialization) แต่เกิดจากการคิดไตร่ตรองตามเหตุผลขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งผูกพันกับอายุของบุคคลจะมีพัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรมจากขั้นที่ต่ำไปสู่ขั้นที่สูงกว่า ไม่มีการย้อนกลับและไม่มีการเร่งขึ้น

นอกจากนี้ โคลเบิร์ก ยังได้แบ่งการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเป็น ๓ ระดับ ๖ ขั้น คือ

^{๓๘} www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/fulltext/snamcn/.../Chapter๒.pdf

^{๓๙} www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/fulltext/snamcn/.../Chapter๒.pdf

ระดับที่ ๑ ระดับก่อนมีจริยธรรมของตนเอง (Pre – Conventional Level) ระดับนี้บุคคลจะเลือกตัดสินใจกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้อื่น มักพบในเด็กอายุ ๒ - ๑๐ ปี ในระดับนี้แบ่งออกเป็น ๒ ขั้น ได้แก่

ขั้นที่ ๑ การเชื่อฟังเพื่อหลบหลีกการลงโทษ

ขั้นที่ ๒ การแสวงหารางวัลและการแลกเปลี่ยน

ระดับที่ ๒ ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) ระดับนี้บุคคลจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อยของตน ทำตามกฎหมาย หรือทำตามกฎเกณฑ์ของศาสนา รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา แสดงบทบาททางสังคมได้ มักพบในช่วงอายุ ๑๐ - ๑๖ ปี ระดับนี้แบ่งออกเป็น ๒ ขั้น ได้แก่

ขั้นที่ ๓ การทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ คล้อยตามผู้อื่น โดยเฉพาะเพื่อน

ขั้นที่ ๔ การทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม บุคคลจะรู้บทบาทหน้าที่ของตน ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม

ระดับที่ ๓ ขั้นที่ทำตามคำมั่นสัญญา (Post Conventional Level) ระดับนี้บุคคลจะเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก เคารพในสิทธิของผู้อื่น ควบคุมบังคับใจตนเองได้ พบในช่วงอายุ ๑๖ ปีขึ้นไป ระดับนี้แบ่งเป็น ๒ ขั้น ได้แก่

ขั้นที่ ๕ การมีเหตุผลและการเคารพตนเอง ใช้สัญญาสังคมเป็นเหตุผล ในการตัดสินใจ

ขั้นที่ ๖ การยึดอุดมคติของสากล ทำความดีเพื่อความดี และมีจิตใจกว้างขวาง

จากการศึกษาจริยธรรมตามแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา จะพบว่า จริยธรรมของบุคคลย่อมมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสติปัญญา เพราะบุคคลที่มีอายุมากขึ้น ย่อมมีโอกาสด้านการเรียนรู้ทางจริยธรรมมากขึ้นด้วยและการพัฒนา จริยธรรมของบุคคลจะเป็นตามลำดับขั้นโดยพัฒนาจากขั้นที่ต่ำสุด และยุ่งยากน้อยกว่า จำเป็นต้อง เกิดขึ้นก่อนขั้นที่สูงขึ้นไป ซึ่งแสดงให้เห็นได้ตามตารางที่ ๓

ตารางที่ ๓ แสดงลำดับเหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม
ของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม		ระดับของจริยธรรม
ขั้นที่ ๑	หลักการหลบหลีกการลงโทษ (๒-๗ ปี)	๑. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (๒-๑๐ ปี) (ระดับต่ำ)
ขั้นที่ ๒	หลักการแสวงหารางวัล (๗-๑๐ ปี)	
ขั้นที่ ๓	หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (๑๐-๑๓ ปี)	๒. ระดับตามกฎเกณฑ์ (๑๐-๑๖ ปี) (ระดับกลาง)
ขั้นที่ ๔	หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม (๑๓-๑๖ ปี)	
ขั้นที่ ๕	หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (๑๖ ปี ขึ้นไป)	๓. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (๑๖ ปีขึ้นไป) (ระดับสูง)
ขั้นที่ ๖	หลักการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	

ที่มา : สุชาติ น้ำประสานไทย, “การศึกษาวิสัยทัศน์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน
ประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี” (วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), ๑๖.

๒.๔.๘ ทฤษฎีการกระจ่างค่านิยม (The Theory of Values Clarification)^{๔๐}

ผู้ที่เสนอทฤษฎีนี้ก็คือ ราท ฮาร์มิน และซิมอน (Rath, Harmin, and Simoon) โดยใช้แนวคิดของทฤษฎีสัมพัทธนิยม (Relativism) ที่มีหลักการว่าความถูกต้องดีงาม มิได้ขึ้นอยู่กับหลักการที่แน่นอนแต่จะแปรผันตามบุคคล และสภาพการณ์ต่าง ๆ ในหลักการของทฤษฎีการกระจ่างค่านิยมจะไม่กำหนดจริยธรรมที่จะปลูกฝัง มีการยอมรับการตัดสินใจความรู้สึกและค่านิยมที่เลือกแล้วของผู้เรียนอย่างไม่มีเงื่อนไข โดยครูมีหน้าที่ในการปลูกฝังค่านิยม คือ การชี้แนะ หรือการจัดการให้มีการชี้แนะโดยการตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนถกเถียงกันมาว่า ความเชื่อ ทศณคติพฤติกรรมและความรู้สึกของตนที่มีสิ่งหนึ่ง ๆ นั้นเป็นไปตามเกณฑ์ ๗ ประการ ของกระบวนการของค่านิยมหรือไม่ กล่าวคือ (ชัยพร วิชชาวุธ ๒๕๒๖ : ๒๓)

- (๑) เกิดจากการเลือกของตนเองอย่างอิสระหรือไม่
- (๒) ได้พิจารณาทางเลือกอื่น ๆ หรือไม่
- (๓) ได้พิจารณาผลทางเลือกต่าง ๆ หรือไม่
- (๔) มีความภูมิใจหรือยินดีในสิ่งที่ตนเลือกหรือไม่
- (๕) จะยืนยันการตัดสินใจเลือกของตนอย่างเปิดเผยหรือไม่

^{๔๐} www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/fulltext/snamcn/.../Chapter๒.pdf

(๖) จะทำตามที่ตนตัดสินใจหรือไม่

(๗) จะกระทำซ้ำหรือไม่

ตามแนวคิดทฤษฎีการกระจำจ่านิยม พบว่า ในการที่จะปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่บุคคลนั้น ไม่ควรจะไปกำหนดตัวบ่งชี้ให้ ควรจะใช้คำพูด คำถาม เพื่อกระตุ้นให้บุคคลนั้นเกิดความคิดใคร่ครวญ และตัดสินใจที่จะกระทำสิ่งนั้น ๆ โดยไม่มีการชักจูงจากผู้ใด หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เป็นการทำให้กระจำจ่าน (Value Clarification) ซึ่งมุ่งเน้นให้นักเรียนได้มีโอกาสคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ “เลือก” ที่จะปฏิบัติด้วยตนเอง “เห็นคุณค่า” ของสิ่งที่เลือก และ “ปฏิบัติ” จนเป็นนิสัย

ขั้นตอนในการสร้างค่านิยม

การเลือก

- ๑) ให้มีโอกาเลือกอย่างเสรี
- ๒) มีทางเลือกอย่างหลากหลาย
- ๓) ให้โอกาสคิด พิจารณาอย่างรอบคอบ

การให้ค่า

- ๔) การยอมรับ มีความพอใจหลังจากการเลือก
- ๕) มีความพอใจยืนยันความคิดเดิมที่ตนตัดสินใจและสามารถอธิบาย เหตุผลให้ผู้อื่น

ฟังได้

การปฏิบัติ

- ๖) การได้แสดงพฤติกรรมตามทางเลือกที่ตนตัดสินใจ
- ๗) ปฏิบัติซ้ำจนเป็นนิสัย

๒.๔.๔ ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification Theory)^{๔๑}

นักทฤษฎีกลุ่มนี้คือ สกินเนอร์ (Skinner) ทฤษฎีนี้ประยุกต์มาจากทฤษฎีการวางเงื่อนไข กระมวิบาก (Operant Conditioning) เพื่ออธิบายการเรียนรู้ว่ามนุษย์สามารถพัฒนาตนเองได้โดยอาศัยหลักการปรับพฤติกรรม ซึ่งจะเจาะจงเฉพาะกระบวนการเรียนรู้แบบการกระทำ อันเป็นการเรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างผลกรรมที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก จะมีผลในการกำหนดถึงการแสดงพฤติกรรมนั้นในอนาคต (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต ๒๕๒๖ : ๑๔ - ๒๑)

วิธีการของทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนรากฐานความเชื่อที่ว่า พฤติกรรมของคนเราถูกควบคุมโดยเงื่อนไขการเสริมแรง และเงื่อนไขการลงโทษ วิธีปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมตามแนวคิดนี้ หากต้องการปลูกฝังพฤติกรรมใดก็ต้องจัดเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อให้ผู้กระทำพฤติกรรมนั้นได้รับแรงเสริม และหากต้องการลดพฤติกรรมใดก็ต้องจัดเงื่อนไขเพื่อให้ผู้กระทำพฤติกรรมนั้นไม่ได้รับแรงเสริม ซึ่งกระบวนการเสริมแรงและการลงโทษ

^{๔๑} www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/fulltext/snamcn/.../Chapter๒.pdf

๒.๕ พระบรมราโชวาทเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมนักกฎหมาย ทศพิธราชธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมอาจศึกษาและประมวลได้จากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และจากทศพิธราชธรรม ตามลำดับ

๒.๕.๑ พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ^{๔๒} ในที่นี้ขออัญเชิญพระบรมราโชวาทที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรม ดังนี้

๒.๕.๑.๑ พระบรมราโชวาทในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง เนื่องในการพระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ในวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๒๕

“การรักษาอิสรภาพและความเป็นไทยให้ดำรงมั่นคงยืนยาวไป ถือว่าเป็นกรณีกิจอันสำคัญสูงสุด นอกจากต้องอาศัยการบริหารประเทศที่ฉลาดสามารถและสุจริตเป็นธรรมแล้วยังต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนจากประชาชนทั้งประเทศด้วย คือประชาชนแต่ละคนจะต้องขวนขวายสร้างสรรค์ประโยชน์และดำรงอยู่ในคุณธรรมอันสมควรแก่ฐานะของตน คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่สี่ประการ

ประการแรก คือ การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติในความสัจความดีนั้น

ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุขความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์”

พระบรมราโชวาทที่อัญเชิญมานี้ เน้นเรื่องคุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมี ๔ ประการ

ประการที่หนึ่ง คือ การรักษาความสัจ ความจริงต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นธรรมเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตัวเองและแก่ส่วนรวม ประพฤติปฏิบัติด้วยความจริงใจ บริสุทธิ์ใจ ไม่เสแสร้ง ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์และเป็นที่ยอมรับของส่วนรวม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเองในเวลาที่มีสิ่งภายในและภายนอกมากระทบ พยายามฝึกใจของตัวเองให้อยู่ในความนึกคิดที่บริสุทธิ์ใจ แน่วแน่มั่นคงและไม่หวั่นไหวในทางที่ไม่ดีไม่งาม

^{๔๒} ประมวลคำในพระบรมราโชวาท ๕๘ http://www.moe-news.net/images/medias/m_education/Downloads/๒%๒๐moral.pdf

ประการที่สาม คือ ความอดทน อดกลั้น อดออม รู้จักยับยั้งเมื่อถูกกระทบกระทั่ง มีความอดทนต่อความทุกข์ ความเหนื่อยยาก ไม่ปล่อยให้สิ่งที่ไม่ดีไม่งามมาครอบงำ อดออมต่อสิ่งที่ได้มา และไม่ฟุ่มเฟือยใช้สอยจนเกินควรเก็บหอมรอมริบเพื่อประโยชน์ในวันข้างหน้า

ประการที่สี่ คือ การรู้จักละความชั่ว ความทุจริต และการเสียสละ โดยเสียสละในสิ่งที่ควรสละทั้งภายในและภายนอก เช่น ยอมสละความสุขเล็ก ๆ น้อยๆ เพื่อความสุขอันยิ่งใหญ่ ในภายหลัง ยอมสละความสุขและประโยชน์ส่วนตนเพื่อความสุขและประโยชน์ของส่วนรวม

คุณธรรม ๔ ประการนี้ มีความเกี่ยวเนื่องสนับสนุนซึ่งกันและกัน เป็นคุณธรรมที่คนทุกชั้น ทุกระดับ ทุกฐานะหน้าที่ และทุกชุมชนสามารถนำมาประพฤติปฏิบัติได้ตามควรแก่ฐานะ และหน้าที่ของตน ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นภายในจิตใจและนำไปประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและครบถ้วนแล้ว ย่อมจะช่วยให้ตัวเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติบังเกิดความสุขสงบ ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์ โดยคุณธรรมจะส่งผลดีให้ตัวเองก่อนแล้วจึงจะส่งผลดีให้กับชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

คุณธรรม ๔ ประการตามพระบรมราโชวาทสอดคล้องกับขรรยาวาธรรมใน พระพุทธศาสนา ได้แก่ หนึ่ง สัจจะ คือ การรักษาความสัตย์ สอง ทมะ คือ การข่มใจตนเอง สาม ขันติ คือ ความอดทน สี่ จาคะ คือ ความเสียสละ

๒.๕.๑.๒ พระบรมราโชวาทในพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี เมื่อเสด็จออกมหาสมาคม ณ สีหบัญชรมุขด้านใต้ พระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙

“ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้มาอยู่ในท่ามกลางมหาสมาคมพร้อมพรั่งด้วยบุคคลจากทุกสถาบันในชาติ ตลอดจนประชาชนชาวไทย ขอขอบใจในคำอำนวยพรและการเฉลิมฉลองยิ่งใหญ่ที่ทุกคนตั้งใจจะทำให้ข้าพเจ้าเป็นพิเศษ รัฐบาลได้จัดงานครั้งนี้ได้เรียบร้อยและงดงาม น้ำใจไมตรีของประชาชนชาวไทยที่ร่วมกันแสดงออกทั่วประเทศ รวมทั้งที่พร้อมเพรียงกันมาในวันนี้ นำปลาบปลื้มใจมาก เพราะแต่ละคนได้แสดงออกและตั้งใจมาด้วยความหวังดีจากใจจริง จึงขอขอบใจทุก ๆ คน จิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทุกคนทุกฝ่ายนี้ ทำให้ข้าพเจ้าเห็นแล้วมีกำลังใจมากขึ้น นึกถึงคุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความรักความสามัคคีที่ทำให้คนไทยเราสามารถร่วมมือร่วมใจกันรักษาและพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไปได้ตลอดรอดฝั่ง

ประการแรก คือ การที่ทุกคนคิด พูด ทำด้วยความเมตตาเมตตาผู้หนึ่งผู้ใดร่วมกัน ประการที่สอง คือ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกันประสานงาน ประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จ ทั้งแก่ตนเอง ผู้อื่นและแก่ประเทศชาติ

ประการที่สาม คือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริต ในกฎกติกา และในระเบียบแบบแผนโดยเท่าเทียมเสมอกัน

ประการที่สี่ คือ การที่ต่างคนต่างพยายามทำความดี ความเห็นของตนให้ถูกต้องเที่ยงตรงและมั่นคงอยู่ในเหตุผล หากความคิดจิตใจ และ

การประพุดิที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดีที่เจริญนี้ยังมีพร้อมมูลอยู่ในภายในใจของคนไทย จึงขอให้ท่านทั้งหลายในมหาสมาคมนี้ทั้งประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า ได้รักษาจิตใจและคุณธรรมนี้ไว้ให้เหนียวแน่นและถ่ายทอดความคิดจิตใจนี้กันต่อไปทุกอย่าง อย่าให้ขาดหาย เพื่อให้ประเทศชาติของเราดำรงยืนยงอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุขทั้งในปัจจุบันและในภายหน้า ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์ ในสากลจงคุ้มครองรักษาประเทศชาติให้ปลอดภัยหรือพ้นจากอันตรายทุกสิ่งและอำนวยความสุขความเจริญสวัสดิ์ให้เกิดแก่ประชาชนชาวไทยทุกคน”

สรุปสาระสำคัญของพระบรมราโชวาทนี้ได้ว่า

๑) จิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทุกคนทุกฝ่ายทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีกำลังใจมากขึ้น

๒) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคำนึงถึงคุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความรักความสามัคคีที่ทำให้คนไทยเราสามารถร่วมมือร่วมใจกันรักษาและพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปได้ตลอดรอดฝั่ง

๓) คุณธรรม ๔ ประการ มีดังนี้

ประการที่หนึ่ง คือ การที่ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน (หรือความเมตตา)

ประการที่สอง คือ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงาน ประสานประโยชน์ ให้งานที่ทำสำเร็จ ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นและประเทศชาติ (หรือความสามัคคี)

ประการที่สาม คือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนหรือยึดมั่นอย่างสุจริตในกฎกติกาและระเบียบแบบแผนโดยเท่าเทียมกันเสมอกัน (หรือความสุจริต)

ประการที่สี่ คือ การที่ต่างคนต่างพยายามทำความดี ความเห็นของตนให้ถูกต้อง เทียงตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุผล หรือการที่ทุกคนมีความคิดความเห็นถูกต้อง เทียงตรงอยู่ในเหตุผลร่วมกัน (ความเที่ยงธรรม)

๔) หากความคิด จิตใจ และการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดีที่เจริญ ยังมีพร้อมมูลอยู่ในใจของคนไทย ก็มั่นใจได้ว่าประเทศไทย จะมั่นคงตลอดไปได้

๕) จึงทรงขอให้ทุกคนในมหาสมาคมทั้งประชาชนชาวไทยทุกหมู่ทุกเหล่า ได้รักษาจิตใจและคุณธรรมนี้ไว้ให้เหนียวแน่นและถ่ายทอดความคิด จิตใจกันต่อไปทุกอย่างอย่าให้ขาดหาย

๖) ทั้งนี้เพื่อให้ประเทศชาติของเราดำรงยืนยงอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข ทั้งในปัจจุบันและในภายหน้า

๒.๕.๑.๓ พระบรมราโชวาทในพิธีเปิดงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ครั้งที่ ๖ ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๑๒

“ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครจะทำให้คน ทุกคนเป็นคนดี ได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปรกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่ การส่งเสริมคนดี ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อน วุ่นวายได้”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้อัญเชิญมาข้างบนนี้ ทรงชี้แนะว่า ผู้มีอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินควรเป็นคนดีที่มีทั้งคุณภาพและคุณธรรมจึงจะ ปกครองหรือบริหารจัดการบ้านเมืองและประชาชนให้เจริญก้าวหน้าและอยู่เย็นเป็นสุขได้ คนดีที่มี คุณภาพนั้น หมายถึง คนที่มีความรู้ ความสามารถ มีความเฉลียวฉลาด และมีสติปัญญาในการบริหาร จัดการชุมชนและบ้านเมือง ส่วนคนดีที่มีคุณธรรมนั้น หมายถึง คนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน มีเมตตา เสียสละ รักษาติบ้านเมือง คิดและทำอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าส่วนตน เป็นต้น

๒.๕.๒ ทศพิธราชธรรม^{๔๓}

เดิม ทศพิธราชธรรม หมายถึง ธรรมของพระราชาหรือราชธรรม ที่สมเด็จพระสัมมา สัมพุทธเจ้า มีพุทธดำรัสไว้ในพระไตรปิฎก มหาหังสชาดก อันประกอบด้วย ๑๐ ประการ แม้ในอดีต ทศพิธราชธรรมจะได้ชื่อว่าเป็นหลักธรรมที่พระราชาหรือผู้นำประเทศจะพึงปฏิบัติ และบางคนอาจคิดว่า ทศพิธราชธรรมเป็นของสูงหรือไกลตัว ควรจะเป็นเรื่องของพระราชา หรือผู้นำประเทศเท่านั้น แต่ต่อมา ได้มีการขยายขอบเขตการนำทศพิธราชธรรมไปปรับใช้ให้กว้างขวางขึ้น โดยนักบริหารจัดการและสามัญชน ก็สามารถยึดถือและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นหนทางไปสู่ความดีงาม ความสุข ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้เช่นกัน ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า ทศพิธราชธรรม หมายถึง หลักธรรม ในการบริหารจัดการและในการดำรงชีวิต ๑๐ ประการที่ผู้บริหารหน่วยงานควรยึดถือเป็นประจำ อย่างต่อเนื่อง หลัก ๑๐ ประการของทศพิธราชธรรมถือว่าเป็นหลักการสำคัญของการบริหารจัดการ ตามแนวทางคุณธรรมด้วย

ทศพิธราชธรรมทั้ง ๑๐ ประการ ประกอบด้วย

๑) ทาน คือ การให้ นอกเหนือจากการบริจาคเป็นทรัพย์สินหรือสิ่งของแก่ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ตกทุกข์ได้ยากแล้ว อาจจะทำให้หัวใจแก่ผู้อื่นได้ด้วย เช่น ให้กำลังใจแก่ผู้ตกอยู่ในห้วง ทุกข์ ให้ข้อแนะนำที่เป็นความรู้แก่ผู้ร่วมงานหรือผู้ได้บังคับบัญชา ให้รอยยิ้ม และปิยวาจาแก่ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง รวมถึงบุคคลที่มารับบริการ เป็นต้น

๒) ศีล หรือ ศีลั้ง คือ ความประพฤติที่ดีงาม อยู่ในศีลในธรรมตามหลักศาสนาของ แต่ละคน เป็นต้นว่า ยึดถือศีล ๕ ตามหลักพระพุทธศาสนา

๓) บริจาค หรือ บริจาคะ คือ ความเสียสละ หมายถึง การเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อความสุขหรือประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งอาจจะเป็นครอบครัว หน่วยงาน หรือเพื่อนร่วมงานก็ได้ เช่น

^{๔๓} วิรัช วิรัชนิภาวรรณ.การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรม :แนวคิด ปัญหา และการพัฒนา (ปรับปรุงล่าสุด วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๐):๑๕-๑๘

การบริจาคทุนทรัพย์ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และการเสียสละร่างกาย อวัยวะหลังตายแล้วเพื่อการศึกษา เป็นต้น โดยทั่วไปการเสียสละไม่ว่าสิ่งใดก็ตาม ถือเป็นการลดความเห็นแก่ตัว ซึ่งล้วนมีส่วนช่วยให้สังคมดีขึ้นทั้งสิ้น

๔) ความซื่อตรง หรือ อาชวะ คือ การดำเนินชีวิตและปฏิบัติหน้าที่การทำงานด้วยความเป็นคนตรง ความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คิดคดโกงหรือหลอกลวงผู้อื่น เช่น ไม่คิดคดทรยศต่อประเทศชาติและประชาชน หรือไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวงทั้งเวลา ทรัพย์สินของหน่วยงานตน แม้จะได้ทรัพย์สินไปมากมาย แต่เงินบาปที่ได้ไปก็จะเป็นสิ่งอัปมงคลที่ทำให้ผู้นั้นไม่เจริญก้าวหน้า ถูกคนรุมสาปแช่ง และแม้คนอื่นจะไม่รู้ แต่ตัวผู้กระทำความชั่วอยู่แก่ใจ และไม่มีความสบายใจ สบายใจ เนื่องจากเกรงกลัวคนอื่นจะมารู้ความลับตลอดไป ผู้ที่ประพฤติตนด้วยความซื่อตรง แม้ไม่ร่ำรวยเงินทอง แต่จะมั่งคั่งด้วยมิตรที่จริงใจ ตายไปก็ตายตาหลับ ลูกหลานก็ภาคภูมิใจ เพราะไม่ต้องแบกรับความอับอายที่มีบรรพบุรุษเป็นคนโกงชาติบ้านเมือง

๕) ความอ่อนโยน หรือ มัทวะ คือ ความสุภาพอ่อนโยน มีอัธยาศัยไมตรีและไม่เย่อหยิ่ง ถือตัวต่อคนทั้งหลาย รวมทั้งไม่ติดยึดกับระบบเจ้าขุนมูลนาย เมื่อเป็นเช่นนี้ คนทั่วไปก็จะต้อนรับ เพราะอยู่ใกล้แล้วสบายใจ

๖) ความเพียร หรือ ตปะ คือ การดำรงชีวิตและการปฏิบัติหน้าที่การทำงานอย่างไม่ย่อท้อ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ลดละเบื่อง่ายในกิจทั้งปวง แต่ให้ปฏิบัติหน้าที่การทำงานด้วยความมุมานะ ฝ่าฟันอุปสรรคทั้งหลายจนประสบความสำเร็จ ความเพียรนี้จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจเมื่องานสำเร็จ และยังสอนให้สู้ชีวิต ไม่ถดถอย ท้อแท้ หรือยอมแพ้อะไรง่าย ๆ

๗) ความไม่โกรธ หรือ อักโกธะ คือ การไม่โมโหหรือโกรธง่าย ไม่ลุแก่อำนาจ ถึงแม้ในหลายสถานการณ์จะทำได้ยาก แต่ถ้าสามารถฝึกฝน ไม่ให้เป็นคนโมโหง่าย และพยายามระงับยับยั้งความโกรธอยู่เสมอ จะเป็นประโยชน์หลายอย่าง เช่น ทำให้สุขภาพจิตดี หน้าตาผ่องใส ทำให้รักษามิตรไมตรีกับผู้อื่นไว้ได้ อันมีผลให้คนรักและเกรงใจ

๘) ความไม่เบียดเบียน หรือ อวิหิงสา คือ การไม่บีบบังคับกดขี่ผู้อื่น รวมทั้งการไม่ใช้อำนาจไปบังคับ หรือหาเหตุกลั่นแกล้งผู้อื่นด้วย และนอกจากไม่เบียดเบียนคนด้วยกันแล้ว ยังไม่ควรเบียดเบียนธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสัตว์อีกด้วย มิฉะนั้น ผลร้ายจะย้อนกลับมาสู่ผู้เบียดเบียนและสังคม อย่างที่เห็นกันทั่วไปที่เกิดภัยธรรมชาติต่าง ๆ ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่มนุษย์ไปเบียดเบียนธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ไม่เบียดเบียนคนทั่วไป ก็ควรมีความกรุณาแผ่ไปอย่างทั่วถึงด้วย

๙) ความอดทน หรือ ชันติ คือ การทนต่อโลก โกรธ หลง ทั้งกายวาจาใจการทนต่อความยากลำบาก ไม่ทอดทิ้ง และไม่หมดกำลังใจ กำลังใจที่จะดำเนินชีวิต และทำหน้าที่การทำงานต่อไป

จนสำเร็จ รวมทั้งไม่ย่อท้อต่อการทำคุณงามความดี ความอดทนจะทำให้ชนะปัญหาอุปสรรคทั้งปวง ไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ และจะทำให้แกร่งขึ้น เข้มแข็งขึ้น

๑๐) ความเที่ยงธรรม หรือ อวิโรธนะ คือ ความยุติธรรม ความรอบคอบความถูกต้อง ความหนักแน่น ไม่เอนเอียงหวั่นไหวด้วยคำพูด อารมณ์ หรือลาภสักการะใด เป็นการทำอะไรด้วยความรอบคอบ ด้วยความถูกต้อง มิใช่ด้วยความถูกใจ รวมตลอดไปถึงการยกย่องผู้ประพฤติดีประพฤติชอบ ขณะเดียวกัน ให้นินทาหรือไม่สนับสนุนผู้กระทำความผิด จากหลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมที่ได้ศึกษาและประมวลจากพระบรมราโชวาทและทศพิธราชธรรมข้างต้น ผู้เขียนได้นำมาปรับประยุกต์และสรุปรวมเป็นหลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรม ๑๐ ประการ ดังนี้

หนึ่ง การรักษาความสัตย์ คำว่า สัจ หรือ สัจจะ แปลว่า ความจริง ความจริงใจ เช่น ทำงานร่วมกันต้องมีสัจจะต่อกัน ส่วนการรักษาความสัตย์ หมายถึง ความจริงต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติตนแต่สิ่งที่เป็นธรรมเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตัวเองและแก่ส่วนรวม ปฏิบัติงานหรือบริหารจัดการด้วยความจริงใจ บริสุทธิ์ใจ ไม่เสแสร้ง ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์และเป็นที่ยอมรับของส่วนรวม คุณธรรมข้อนี้สนับสนุนให้คนมีความจริงใจต่อตัวเองก่อน ต่อจากนั้นก็จริงใจต่อผู้อื่น และนำไปสู่การประกอบคุณงามความดีหรือประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมต่อส่วนรวม เช่น แสดงออกด้วยการรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานที่ตนเองรู้สำนึกภายในจิตใจเสมอว่าตนเป็นใคร มีหน้าที่อะไรและควรทำอย่างไร เป็นต้น ฉะนั้น คุณธรรมข้อนี้จึงเป็นที่มาของความซื่อสัตย์สุจริตและความรับผิดชอบ อันเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งของการสร้างประโยชน์และความเป็นธรรมในสังคม

สอง การรู้จักข่มใจตนเอง หมายถึง การควบคุมตนเองในเวลาที่มีสิ่งภายในและภายนอกมากระทบ พยายามฝึกใจของตัวเองให้อยู่ในความนึกคิดที่เป็นสัจย์ เป็นจริง และไม่หวั่นไหวในทางที่ไม่ดีไม่งาม

สาม ความอดทน หมายถึง การทนต่อโลก โจรธ หลง ทั้งกายวาจาใจ การทนต่อความยากลำบาก ไม่ท้อถอย ไม่หมดกำลังใจที่กำลังใจที่จะดำเนินชีวิต อดทนต่อความทุกข์ ความเหนื่อยยาก และไม่ปล่อยใจให้สิ่งที่ไม่ดีไม่งามมาครอบงำ

สี่ การละความชั่ว หมายถึง การไม่ทำสิ่งไม่ดี

ห้า การเสียสละ หมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การให้ปันผู้อื่นในสิ่งที่ควรให้ เพื่อความสุขและประโยชน์ของส่วนรวม

หก ความเมตตา หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข การรู้จักคิด พูด ทำด้วยความเมตตา มุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน รวมทั้งการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

เจ็ด ความสามัคคี หมายถึง การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกันประสานงานประสานประโยชน์ ให้งานที่ทำสำเร็จ ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นและประเทศชาติ

แปด ความสุจริต หมายถึง การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนหรือยึดมั่นอย่างสุจริต ในกฎกติกาและระเบียบแบบแผนโดยเท่าเทียมกันเสมอกัน โดยต้องสุจริตทั้งในความคิด การพูด และการกระทำ

เก้า ความเที่ยงธรรม หมายถึง การที่ทุกคนต่างพยายามทำความคิด ความเห็นของตนให้ถูกต้อง เที่ยงตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุผล หรือการที่ทุกคนมีความคิดความเห็นถูกต้องเที่ยงตรง อยู่ในเหตุในผล

สิบ การส่งเสริมคนดี หมายถึง การสนับสนุนคนที่มีทั้งคุณภาพและคุณธรรมให้เข้ามาอยู่ในตำแหน่งบริหารจัดการ และยกย่องคนดี ในเวลาเดียวกัน ก็ควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ และก่อกวนเดือดร้อนรบกวนได้ด้วยการนิเทศ ประณาม หรือไม่สนับสนุนคนเลว รวมทั้งคอยป้องกัน ฝ่าระวัง ควบคุม ตรวจสอบ และลงโทษคนเลว

๒.๕.๓ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง^{๔๔}

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง จึงประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้

(๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

(๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

^{๔๔} เศรษฐกิจพอเพียง - มูลนิธิชัยพัฒนา

www.chaipat.or.th/chaipat/content/porpeing/porpeing.html

(๓) **ภูมิคุ้มกัน** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

โดยมี **เงื่อนไข** ของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ๒ ประการ ดังนี้

๑) **เงื่อนไขความรู้** ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

๒) **เงื่อนไขคุณธรรม** ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

๒.๖ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รศ.ดร. ชัตติยา กรรณสูต และคณะ^{๔๕} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องคุณธรรม พฤติกรรม ความซื่อสัตย์ของคนไทย ผลการวิจัย พบว่าคนดีที่ซื่อสัตย์ในสถานภาพต่างๆ คือ นักเรียน พ่อแม่ ผู้ปกครอง สมาชิกชุมชน และ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นผลของการขัดเกลาจากสังคม ๔ แหล่ง ได้แก่

(๑) สถาบันครอบครัวการเลี้ยงดูที่เอื้อต่อการพัฒนาจริยธรรม โดยเฉพาะการสร้างลักษณะทางศาสนา คือ การเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็ว แบบให้ร่วมรับผิดชอบในการทำงาน แบบใช้เหตุผลอบรมสั่งสอนและตักเตือนหรือลงโทษทันทีเมื่อทำผิด รวมทั้งการเห็นแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติในการทำงานและในทางศาสนาของผู้ใหญ่ ซึ่งปัจจุบันมีปัญหาเนื่องจากครอบครัวขยายลดลงและพ่อแม่ผู้ปกครองขาดความรู้และเวลา

(๒) สถาบันโรงเรียน นักเรียนในโรงเรียนอิง สถาบันศาสนาทุกศาสนาได้รับการอบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าโรงเรียนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องทัศนคติต่อ ความซื่อสัตย์ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการก่อเกิดและการดำรงรักษาคุณธรรมพฤติกรรมความซื่อสัตย์ และยังพบต่อไปด้วยว่า ปัจจุบันบทบาทของโรงเรียนในด้านนี้ลดลง ด้วยเหตุผล ๒ ประการ คือ (ก) โรงเรียนถูก “ไถ่ถอนศาสนา” (secularized) ออกไปจากหลักสูตรการเรียนการสอน โดยการ ใช้หลักสูตรที่มีลักษณะแยกส่วนระหว่างวิชาการและคุณธรรม รวมทั้งขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความตั้งใจเสียสละและรู้จักวิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสม สอดคล้องกับชีวิตปัจจุบัน (ข) พ่อแม่ผู้ปกครองคาดหวังให้โรงเรียนเน้นบทบาททางด้านวิชาการเพื่อโอกาสในการทำงานของเด็กมากกว่า ด้านคุณธรรมจึงทำให้โรงเรียนต้องปรับตัวตาม

^{๔๕} รศ.ดร.ชัตติยา กรรณสูต และคณะ. ตั้งแต่ ๑ มีนาคม ๒๕๔๕- กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ งานวิจัยเรื่อง คุณธรรม พฤติกรรมความซื่อสัตย์ของคนไทย: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

(๓) สถาบันศาสนา ซึ่งปัจจุบันมีข้อจำกัดเรื่องการขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณธรรม มีความเสียสละ วิธีการถ่ายทอดที่ยังไม่สามารถดึงดูดความสนใจของเยาวชนให้หันเหจากแหล่งบันเทิงอื่น ๆ ได้ กำหนดเวลาประกอบกิจกรรมทางศาสนาที่มีระยะเวลาจำกัดทำให้ผู้อยู่ไกลเดินทางมารวมไม่ทัน โดยที่ศาสนสถานหรือสักการสถานเพิ่มช้ากว่าจำนวนประชากร นอกจากนี้ การจัดตั้งกรรมการของศาสนสถานซึ่งมักจะเป็นผู้อาวุโสทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย ไม่เข้าใจความรู้สึกและความต้องการของเด็กและเยาวชน และ

(๔) สภาพแวดล้อมอื่น ๆ ได้แก่ สื่อมวลชน ผู้บังคับบัญชา กลุ่มเพื่อนฝูง ประชาชน ผู้มาติดต่อและสภาพสังคมรอบ ๆ ตัว ซึ่งมีอิทธิพลต่อการขัดเกลาหล่อหลอมให้เป็นคนดีที่ซื่อสัตย์ และทั้งทำให้ผู้คนเบี่ยงเบนไปจากคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม ซึ่งรวมถึงความซื่อสัตย์สุจริตในอันดับต้น ๆ ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อโทรทัศน์ซึ่งเข้าถึงและดึงดูดใจคนได้ง่าย ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานซึ่งมีผลในการหล่อหลอมพฤติกรรมการทำงาน ประชาชนผู้มาติดต่อที่อาจเป็นผู้สมยอม หรือผู้เสนอผลตอบแทนเสียเอง รวมทั้งสภาพสังคมรอบตัวที่ยกย่องคุณธรรมความซื่อสัตย์หรือที่มองเห็นความไม่ซื่อสัตย์เป็นเรื่องปกติธรรมดาไป

ดวงเดือน พันธุมนาวินและ เพ็ญแข ประจันปัจฉิม (๒๕๒๔: บทคัดย่อ)^{๔๖} รายงานการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับสุขภาพจิตและจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่นไทย พบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก แบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ มีทัศนคติที่ดีต่อบิดามารดาและส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตดี และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ด้านความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู กับการสนับสนุนทางสังคม การบรรลุลำดับขั้นพัฒนาการและพฤติกรรมพลเมืองดีของวัยรุ่น

จรรยา สุวรรณทัต และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร (๒๕๓๓)^{๔๗} ได้ประมวลสังเคราะห์ผลงานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย พบว่า สถาบันครอบครัว การเลี้ยงดูของบิดามารดามีผลต่อการส่งเสริมให้เยาวชนเป็นพลเมืองดี การเรียนรู้คุณธรรมโดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม มีพ่อแม่เป็นผู้มีบทบาทต่อเด็กมากที่สุด การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก สนับสนุน และใช้เหตุผล มีความสำคัญยิ่งต่อการปลูกฝังและการพัฒนาจริยธรรมให้แก่เยาวชน

อุณาวดี คงมั่นวัฒนา (๒๕๓๘)^{๔๘} ได้ศึกษาการสื่อสารกับการสังคมประภิตด้านวัฒนธรรมทางจิตใจของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมทางจิตใจอันได้แก่ความคิดความเชื่อ และค่านิยมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่านิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และทำประโยชน์ต่อสังคมอยู่ในเกณฑ์ที่จัดว่าดี มีความคิดเห็นว่าวัฒนธรรมทางจิตใจเป็นเรื่องสำคัญ แต่ในขณะเดียวกันก็เห็นว่าวัตถุ เช่น เงิน ที่อยู่อาศัย

^{๔๖} ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม. (๒๕๒๔). รายงานการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับสุขภาพจิตและจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่นไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์.

^{๔๗} จรรยา สุวรรณทัต และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร. (๒๕๓๓).ประมวลสังเคราะห์ผลงานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร,

^{๔๘} อุณาวดี คงมั่นวัฒนา. (๒๕๓๘).การศึกษาการสื่อสารกับการสังคมประภิตด้านวัฒนธรรมทางจิตใจของนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รณนัต สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งแสดงฐานะต่าง ๆ ก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกัน ส่วนในเรื่องการสังคม
ประกิต พบว่านิสิตได้รับการสังคมประกิตด้านวัฒนธรรมทางจิตใจทั้งในเรื่องของคุณธรรมเกี่ยวกับความ
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การทาประโยชน์ต่อสังคม และการที่นิสิตมีวัฒนธรรมทางจิตใจที่เห็นว่าจิตใจและวัตรมี
ความสำคัญเท่าเทียมกัน ผ่านช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นหลัก ได้แก่ บิดามารดา ผู้ปกครอง
ครู อาจารย์และกลุ่มเพื่อน โดยมีช่องทางการสื่อสารมวลชนเป็นช่องทางการสื่อสารที่เสริมย้ายหรือ
สนับสนุนวัฒนธรรมทางจิตใจของนิสิต

นภดล เทียนเพิ่มพูล (๒๕๔๖)^{๔๙} ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
สำหรับนักเรียนนายร้อยตำรวจ พบว่า คุณธรรมที่ควรปลูกฝังอยู่ในระดับสูงสุด คือ เป็นผู้ที่มีสัจจะและ
ความจริงใจและระดับต่ำสุด คือเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย จริยธรรมที่ควรปลูกฝังอยู่ในระดับสูงสุด คือ
ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และระดับต่ำสุด คือ ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักเสียสละ
เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน รูปแบบและวิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
ที่อยู่ในระดับสูงสุด คือ ครูอาจารย์ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ นร.นายร้อยตำรวจ และระดับต่ำสุด
คือ การให้นักเรียนท่องจำส่วน ความคิดเห็นของนายตำรวจฝ่ายปกครองเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม
ที่ควรปลูกฝังให้นักเรียนนายร้อยตำรวจ คุณธรรม ได้แก่ ความยุติธรรม ความไม่ประมาท ความอดทน
และอดกลั้น การมีระเบียบวินัย จริยธรรมได้แก่ ความเมตตากรุณา ความขยันหมั่นเพียร การเสียสละ
ความสามัคคี และรูปแบบและวิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ การให้ครู อาจารย์ นายตำรวจ
ฝ่ายปกครอง ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี การอบรมโดยใช้วิทยากรพิเศษที่มีประสบการณ์ การใช้ละครสมมติ
ตัวอย่างของตำรวจที่ได้จากสื่อมวลชน ภาพยนตร์ประสบการณ์จริงของตำรวจ ใช้กิจกรรมนอกหลักสูตร
ต่าง ๆ เช่น ค่ายอาสาพัฒนาชนบท โครงการฝึกการใช้ประชาชนในชนบทและการเขียนบันทึกประจำวัน
การทำความดีอยู่

อนุธิดา อนุชาติสันติ (๒๕๕๑)^{๕๐} สารนิพนธ์ เรื่องการสอนคุณธรรมจริยธรรมแก่นักกฎหมาย
กรณีศึกษา : นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ผลการวิจัยพบว่า
ความคิดเห็นของนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่ควร
ปลูกฝัง และรูปแบบวิธีการสอนคุณธรรมจริยธรรม โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก คุณธรรมที่ควร
ปลูกฝังอยู่ในระดับสูงสุด คือ ความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น มีความมุ่งมั่นในการค้นหาความจริง
ไม่สร้างหลักฐานหรือข้อมูลเท็จ มีความกล้าหาญ อดทน ไม่ยอมจำนนต่อความลำบาก และคุณธรรม
ที่ควรปลูกฝังอยู่ในระดับต่ำสุดคือ มีความเมตตากรุณา จริยธรรมที่ควรปลูกฝังอยู่ในระดับสูงสุด คือ
ความเสมอภาค พึงมีความเสมอภาคในการใช้มาตรการทางการเมืองกับประชาชนโดยรอบคอบและ
เป็นธรรม ปฏิบัติต่อผู้เสียหายและพยานอย่างเสมอภาค และปฏิบัติงานโดยปราศจากอคติ
และจริยธรรมที่ควรปลูกฝังอยู่ระดับต่ำที่สุดก็ คือ อุทิศเวลาแก่ทางราชการ โดยปฏิบัติงานตรงตามเวลา

^{๔๙} นภดล เทียนเพิ่มพูล. (๒๕๔๖). การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนนายร้อยตำรวจ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สถาบันราชภัฏนครปฐม

^{๕๐} อนุธิดา อนุชาติสันติ (๒๕๕๑) สารนิพนธ์ เรื่อง การสอนคุณธรรมจริยธรรมแก่นักกฎหมาย กรณีศึกษา : นักศึกษาคณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ www.crs.mahidol.ac.th/news/minithesis/๒๕๕๑/๐๔๑.doc

และไม่เบียดเบียนเวลาราชการไปประกอบธุรกิจ หรือเพื่อประโยชน์ส่วนตัว สำหรับรูปแบบและวิธีการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่อยู่ในระดับสูงสุด คือ การมีครู อาจารย์ประพจน์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา และระดับต่ำที่สุด คือ การให้นักศึกษาท่องจำ ซึ่งนักศึกษาแต่ละชั้นปีและแต่ละคนจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันตามเหตุผลและการจัดลำดับความสำคัญของแต่ละบุคคล

ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับความสำคัญและรูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมว่า นักกฎหมายจำเป็นต้องเข้าใจถึงคุณธรรมจริยธรรมของระบบกฎหมายอย่างชัดเจนในแง่ของการปฏิบัติมากกว่าการทำความเข้าใจเพียงอย่างเดียว อีกทั้งตัวบทกฎหมายเองนั้นมีลักษณะอยู่ในรูปของตัวอักษร การนำคุณธรรมจริยธรรมมาสอนให้นักกฎหมายมีจุดประสงค์เพื่อให้ นักกฎหมายเป็นบุคคลผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมในการตีความกฎหมายและไม่ใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดหรือยืดหยุ่นจนเกินไป ดังนั้นการสอนคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นเป็นการเน้นย้ำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจว่าควรนำกฎหมายไปใช้ในการประกอบอาชีพอย่างไร และเป็นการสอนเพื่อให้เข้าใจถึงคุณธรรมจริยธรรมการวางตัวในการประกอบอาชีพทางด้านกฎหมาย อันประกอบไปด้วย ทัศนคติ ความรู้ พินิจพิจารณา อัยการ และนิติกร และเมื่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมมีความจำเป็นอย่างยิ่งแก่นักกฎหมาย รูปแบบและวิธีการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญ และรูปแบบการสอนที่ครูผู้สอนจัดให้มีความสำคัญมากที่สุดก็คือการที่ครูผู้สอนประพจน์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา และการนำเสนอประสบการณ์ต่าง ๆ มาเล่าเพื่อให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจ การให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมที่เป็นการช่วยเหลือสังคม การชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่เกิดจากความประพฤติที่ถูกต้องในการประกอบอาชีพทางกฎหมาย

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (๒๕๔๕)^{๕๑} กล่าวถึง อิทธิพลของการรับรู้ทางสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล เป็นความพยายามของบุคคลที่จะทำความเข้าใจพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลอื่น ๆ เพื่อต้องการที่จะค้นหาว่าบุคคลมีเจตนา หรือความต้องการอะไรอยู่เบื้องหลังของพฤติกรรมนั้น เป็นการควบคุมความสัมพันธ์ให้คงอยู่ในขอบเขตที่บุคคลต้องการ ดังนั้น สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของวัยรุ่น และมีผลต่อการปลูกฝังพฤติกรรมคุณธรรมในช่วงวัยต่าง ๆ ของชีวิต ทั้งนี้เพราะบรรยากาศของชุมชน กิจกรรม สถานที่ การประกอบอาชีพ รายได้ การดำเนินชีวิตของคนในชุมชน เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องอย่างยิ่งต่อความคิดและพฤติกรรมของวัยรุ่นและคนในสังคมนั้น ๆ จึงได้นำเสนอลักษณะทั่วไปของสถานที่ตั้ง สภาพเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี วัฒนธรรม ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติชีวิตและส่วนประกอบที่มีส่งผลในการถ่ายทอดพฤติกรรมวัยรุ่น

ขวัญรัก สุขสมหทัย (๒๕๔๗)^{๕๒} ได้ศึกษาพฤติกรรมการทำงานใน หน่วยงานให้บริการประชาชนภาครัฐที่มีแนวโน้มความไม่ซื่อสัตย์ในการทำงาน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบในการเป็นเจ้าหน้าที่ที่ดีมีความซื่อสัตย์ในหน่วยงานมี ๒ ประการคือ ๑) การหล่อหลอม ก่อนเข้าทำงานโดยการเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็ว การได้เห็นแบบอย่างความซื่อสัตย์จากผู้ใหญ่ การได้รับการบ่มเพาะด้าน

^{๕๑} ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. ๒๕๔๕. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ. ว. สุวีริยาสาส์น : หน้า ๙๖ - ๙๘.

^{๕๒} ขวัญรัก สุขสมหทัย. (๒๕๔๗). พฤติกรรมการทำงานในหน่วยงานให้บริการประชาชนภาครัฐที่มีแนวโน้มความไม่ซื่อสัตย์ในการทำงาน: สำนักงาน ป.ป.ช. (เอกสารอัดสำเนา)

คุณธรรมจากครอบครัวและการใกล้ชิดสถาบันศาสนา ๒) การหล่อหลอมจากการ ทำงานในหน่วยงาน โดยลักษณะงานวัฒนธรรมองค์การ ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน กฎระเบียบใน การทำงาน และการหล่อหลอมจากภายนอก คือ ประชาชนผู้มาติดต่อและสภาพสังคมรอบตัว

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (๒๕๔๓)^{๕๓} งานวิจัยเกี่ยวกับการทุจริตในระบบยุติธรรมของ WORLD BANK ที่ศึกษาพบว่าสาเหตุหนึ่งของการทุจริตในระบบยุติธรรมเป็นเพราะค่าตอบแทนของผู้ดำรงตำแหน่งนั้นต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ด้วยเหตุนี้ความรู้สึกพึงพอใจต่อเงินเดือนในตำแหน่งของผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมาย ซึ่งต้องตกอยู่ในสภาวะรายจ่ายสูงกว่ารายรับ จึงแสดงให้เห็นถึงว่าผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมายผู้นั้นมีจิตเสียสละและมุ่งทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าผลตอบแทนที่คุ้มค่า ดังนั้นความพึงพอใจต่อเงินเดือน จึงน่าจะมีความสัมพันธ์กับระดับความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมาย

ผศ.ดร.ดุจเดือน พันธ์มนาวิน (๒๕๕๐: บทคัดย่อ)^{๕๔} รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ บทคัดย่อ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยเชิงเหตุด้านจิตลักษณะที่สำคัญของพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมในผู้ใหญ่ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคตความสามารถในการควบคุมตน ทศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทศนคติที่ดีต่องาน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เหตุผลเชิงจริยธรรม และการมีสุขภาพจิตดี ส่วนปัจจัยด้านสถานการณ์ที่สำคัญ ได้แก่ การสนับสนุนจากครอบครัว ทั้งจากครอบครัว หัวหน้าและเพื่อนในที่ทำงาน และการเห็นแบบอย่างจากครอบครัวในการแสดงพฤติกรรมที่น่าปรารถนา นอกจากนี้ยังได้ประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการปลูกฝังจริยธรรมในบุคคล ๓ กลุ่ม ได้แก่(๑) บุคลากรไปสู่นักเรียน และ (๓) หัวหน้าไปสู่ลูกน้อง

๒.๖.๒ รายงานผลการประชุม/สัมมนา

รายงานผลการดำเนินงานด้านจริยธรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๐ - ๓๐ กันยายน ๒๕๕๑^{๕๕} ผู้ตรวจการแผ่นดินขับเคลื่อนภารกิจด้านจริยธรรม เพื่อรองรับและขับเคลื่อนภารกิจด้านจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ดังกล่าวและเป็นการผลักดันให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงได้มีคำสั่งที่ ๑๓/๒๕๕๐ ลงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๐ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการการศึกษาเพื่อจัดวางระบบหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการ เกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และคำสั่งที่ ๑๕/๒๕๕๐ ลงวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๐ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการการศึกษาเพื่อจัดวางระบบหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการ เกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรง

^{๕๓} บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. ๒๕๔๓.งานวิจัยเกี่ยวกับการทุจริตในระบบยุติธรรมของ WORLD BANK:หน้า ๒๒

^{๕๔} ผศ.ดร.ดุจเดือน พันธ์มนาวิน.๒๕๕๐. รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ: หน้า (๖)

^{๕๕} สำนักส่งเสริมมาตรฐานจริยธรรม สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน .ตุลาคม ๒๕๕๑. รายงานผลการดำเนินงานด้านจริยธรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐:หน้า ๓-๕

ตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (เพิ่มเติม) ซึ่งคณะกรรมการชุดดังกล่าวได้มีการประชุมเพื่อพิจารณาจัดวางระบบหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการ เกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมกันจำนวนทั้งสิ้น ๖ ครั้งในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๑ และมีมติที่สำคัญ คือ

๑. หน่วยงานของรัฐจะต้องจัดทำประมวลจริยธรรมของตนเองให้แล้วเสร็จภายในวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๑ (คือภายใน ๑ ปีตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนด)

๒. ในการจัดทำประมวลจริยธรรมดังกล่าวจะต้องมีมาตรฐานจริยธรรมอันเป็นค่านิยมหลัก (Core Value) สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกประเภทอย่างครบถ้วน จำนวน ๙ ประการเป็นอย่างน้อย ได้แก่ (๑) การยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม (๒) การมีจิตสำนึกที่ดี ซื่อสัตย์ สุจริต และรับผิดชอบ (๓) การยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตนและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน (๔) การยืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นธรรม และถูกกฎหมาย (๕) การให้บริการแก่ประชาชนด้วยความรวดเร็ว มีอัธยาศัย และไม่เลือกปฏิบัติ (๖) การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างครบถ้วนถูกต้อง และไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง (๗) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน รักษามาตรฐานมีคุณภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ (๘) การยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (๙) การยึดมั่นในหลักจรรยาวิชาชีพขององค์กร ทั้งนี้ หน่วยงานต่างๆ อาจมีค่านิยมหลัก ประการอื่นตลอดจนจรรยาบรรณของวิชาชีพ (ถ้ามี) เพิ่มเติมได้อีก เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของแต่ละหน่วยงาน รวมถึงการจัดทำประมวลจริยธรรม/จรรยาบรรณของแต่ละวิชาชีพด้วย

๓. นอกจากมาตรฐานจริยธรรมอันเป็นค่านิยมหลัก (Core Value) สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้ง ๙ ประการแล้ว ประมวลจริยธรรมจะต้องมี (๑) มิกลไก และระบบในการดำเนินงานเพื่อให้การบังคับใช้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมี (๒) ขั้นตอนการลงโทษตามความร้ายแรงของการกระทำด้วย

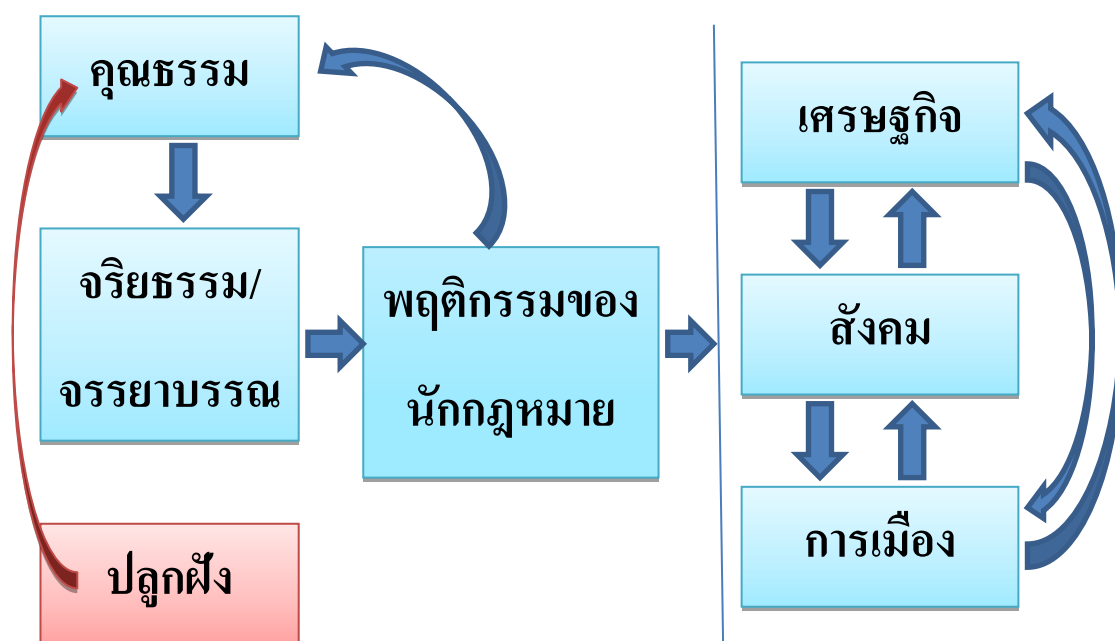
ขณะนี้ หน่วยงานของรัฐส่วนใหญ่ได้ดำเนินการจัดทำประมวลจริยธรรมของตนเอง และจัดส่งมายังสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินเพื่อพิจารณาตรวจสอบความครบถ้วนขององค์ประกอบสำคัญตามลำดับแล้ว โดยสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้มีบทบาทในการให้ปรึกษาแนะนำ ตลอดจนเร่งรัดการจัดทำประมวลจริยธรรมของหน่วยงานมาโดยตลอด

สรุปแล้วคุณธรรมและจริยธรรมมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันในทุกระดับกันอย่างหนาแน่น ตั้งแต่ระดับบุคคลทั่วไปจนถึงระดับครอบครัวแล้วขยายไปยังชุมชนจนถึงสังคมประเทศชาติ หากจริยธรรมในระดับใดระดับหนึ่งเสื่อมลงคุณธรรมในระดับที่สูงขึ้นไปก็จะเสื่อมลงไปด้วยในที่สุด นอกจากนี้แล้ววิชาชีพบางวิชาชีพได้กำหนดจริยธรรมด้านวิชาชีพ สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพนั้นๆ ไว้ด้วย นอกเหนือจากจริยธรรมทั่วไปเพราะถือว่าสภาพจิตใจของผู้ประกอบวิชาชีพนั้นๆ เป็นสิ่งสำคัญ เช่น

ทนายความ ตุลาการ อัยการ ตำรวจ แพทย์ ทันตแพทย์ ครู และข้าราชการพลเรือน เป็นต้น แม้แต่นักการเมืองที่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็ถือเป็นอาชีพทางการเมืองซึ่งควรต้องมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากไม่มีคุณธรรมจริยธรรมแล้วจะทำให้ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นผลให้ประชาชนหมดความเชื่อถือและขาดศรัทธาในสถาบันทางการเมือง

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า จริยธรรมของวิชาชีพใดก็ตาม โดยธรรมชาติแล้วยังขาดอำนาจบังคับการในตัวเอง ทางหนึ่งที่จะทำให้จริยธรรมเกิดความรู้สึกดีสำนึกและมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้นั้น ทุกฝ่ายควรช่วยกันเติม และปลูกฝังให้เชื่อแห่งความดีหรือคุณธรรมเพิ่มมากขึ้น ๑ ในจิตใจของเพื่อนร่วมชาติ ร่วมชุมชน เพื่อให้ฝังตรึงอยู่ในจิตใจของคนไทยทุกคนโดยนำการบริหารจัดการในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม โดยเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถานศึกษาทุกระดับ จนกระทั่งองค์กรวิชาชีพ ตลอดจนสถาบันการเมือง มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดชุมชนคุณธรรมเพิ่มมากขึ้นและเมื่อทุกคนมีคุณธรรมจริยธรรมแล้วในที่สุดจะนำไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุด คือ ประเทศชาติและประชาชนในชุมชนอยู่เย็นเป็นสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืน

๒.๗ กรอบแนวคิดในการศึกษา

ภาพ ๒ กรอบแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม กับ ผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมาย

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม กับ ผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมาย อธิบายได้ดังนี้ คือ ถ้าการเมืองไม่มีปัญหา ย่อมส่งผลให้เศรษฐกิจดี สังคมจะดีตามไปด้วย และจะนำไปสู่การพัฒนาการเมือง การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาทางด้านสังคมดียิ่งๆ ขึ้นต่อไปอันเป็นพลวัตร

๑. ถ้ากลับกัน การเมืองดี สังคมดี เศรษฐกิจดี ก็จะไปสู่การพัฒนาการเมือง การพัฒนาทางด้านสังคม การพัฒนาด้านเศรษฐกิจดียิ่งๆ ขึ้นไปอันเป็นพลวัตร

๒. พฤติกรรมของผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมายนั้น เป็นการส่งผลต่อ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เป็นอย่างมาก เนื่องจาก ประเทศไทยเป็นประเทศในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งใช้กฎหมายปกครองประเทศเป็นหลักในการบริหาร

๓. จริยธรรม/จรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมายจึงสำคัญอย่างยิ่ง ที่ผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมายจะต้องมีจิตสำนึกและต้องปฏิบัติตาม เนื่องจากมีผลกระทบต่อ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเป็นอย่างมาก

๔. ผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมายจะต้องมีคุณธรรมในของตนเอง เนื่องจากคุณธรรมนั้นจะอยู่ในจิตใจของแต่ละคน เมื่อผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมายมีจิตสำนึกในเรื่องคุณธรรม ซึ่งจริยธรรม/จรรยาบรรณนั้นเป็นเรื่องไม่ยากที่จะปฏิบัติตาม

๕. การที่จะให้พฤติกรรมของผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมายดีนั้นสิ่งที่ควรจะทำเป็นอย่างยิ่ง คือ การปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน สถาบันการศึกษาทุกระดับ องค์กรวิชาชีพ สถาบันการเมือง และสังคมไปพร้อมกัน

บทที่ ๓

วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา สังเคราะห์เนื้อหา สรุป ซึ่งมีรายละเอียดดำเนินการดังนี้

๓.๑ วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม คือ หนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความของนักวิชาการ เอกสารทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิหรือนักวิชาการ วารสาร นิตยสาร จุลสาร และเว็บไซต์ รวมทั้งสถิติคดีมรยาททนายความที่อุทธรณ์ต่อสภานายกพิเศษแห่งสภาทนายความ

๓.๒ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

๓.๒.๑ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาการค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารจากสภาทนายความเกี่ยวกับพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ และข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยมรยาททนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙ คู่มือการสอบสวนคดีมรยาททนายความ

๓.๒.๒ สถิติคดีมรยาททนายความ ปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๔ จากสำนักกฎหมาย สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

๓.๒.๓ เว็บไซต์ สืบค้นเว็บไซต์โดยคัดเลือกเฉพาะเว็บไซต์ที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของศาสนาและองค์กรต่าง ๆ ในปี ๒๕๕๔ ใช้คำสำคัญคือ “คุณธรรม” “จริยธรรม” รายการศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม คุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักกฎหมายโดยสืบค้นในเว็บไซต์ Google.co.th รวมทั้งเว็บไซต์ที่เชื่อมต่อไปสู่เว็บไซต์ที่เก็บข้อมูลต่าง ๆ

๓.๓ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้การวิจัยเอกสารเพื่อศึกษาและอ้างอิงถึงข้อความสำคัญของเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ ข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยการพิจารณาคดีมรยาททนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙ รวมทั้งคู่มือการสอบสวนคดีมรยาททนายความและข้อมูลสถิติคดีมรยาททนายความที่อุทธรณ์ต่อสภานายกพิเศษ ปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๔

๓.๔ วิธีการวิเคราะห์และประมวลผล

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัย และข้อมูลสถิติ คดีมรยาททนายความที่อุทธรณ์ต่อสภานายกพิเศษ ปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๔

๓.๔.๑ ประชุมนักศึกษาเพื่อเสนอกระบวนการศึกษา และผลดำเนินการศึกษา

๓.๔.๒ ศึกษาเอกสารงานวิจัย เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพนักกฎหมายทั่วไปและโดยเฉพาะทนายความ

๓.๔.๓ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการรวบรวมข้อมูลจากสถิติคดีมรยาททนายความปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๔ ว่าสาเหตุใดที่ทำให้ผู้ประกอบอาชีพนักกฎหมายโดยเฉพาะทนายความกระทำผิดพระราชบัญญัติ ทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ และข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยมรยาททนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙

๓.๔.๔ นำข้อมูลที่ได้ดังกล่าวข้างต้น รวบรวมมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์งานวิจัย ดังต่อไปนี้ คือ

๓.๔.๔.๑ ทำการจัดเรียง เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา

๓.๔.๔.๒ ทำการจัดหมวดหมู่ เพื่อหาความคล้ายคลึง และข้อแตกต่างของข้อมูล ทำการตีความ ทำการสรุปผล และนำเสนอเป็นความเรียง

๓.๔.๔.๓ ทำการสังเคราะห์เนื้อหาที่ได้มาดังกล่าวข้างต้น มาทำการสร้างสรุปพรรณนาในรูปของความเรียง

๓.๔.๕ นำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์แล้ว สรุปเป็นงานศึกษา

๓.๔.๖ จัดทำรายงานการศึกษาระดับสมบูรณ์

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

ในการศึกษาเรื่อง คุณธรรม จริยธรรม กับผู้ประกอบการวิชาชีพนักกฎหมาย : กรณีศึกษา หนายความในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ คณะผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

พระราชบัญญัติหนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘

มาตรา ๑๒ กำหนดว่า หน้าที่ของสมาชิกสภาหนายความต้องผดุงไว้ซึ่งเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ และปฏิบัติตนตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๕๑ กำหนดว่า หนายความต้องประพฤติตนตามข้อบังคับว่าด้วยมรรยาทหนายความ หนายความผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับที่สภาหนายความตราขึ้นให้ถือว่าหนายความผู้นั้น ประพฤติผิดมรรยาทหนายความ

มาตรา ๕๒ กำหนดว่า โทษผิดมรรยาทหนายความมี ๓ สถาน คือ

- (๑) ภาคทัณฑ์
- (๒) ห้ามทำการเป็นหนายความมีกำหนดไม่เกินสามปี หรือ
- (๓) ลบชื่อออกจากทะเบียนหนายความ

ในกรณีประพฤติผิดมรรยาทหนายความเล็กน้อยและเป็นความผิดครั้งแรกถ้าผู้มีอำนาจสั่งลงโทษเห็นว่ามิเหตุอันควรงดโทษจะงดโทษให้โดยว่ากล่าวตักเตือนหรือให้ทำทัณฑ์บนเป็นหนังสือไว้ก่อนก็ได้

มาตรา ๕๓ กำหนดว่า ข้อบังคับว่าด้วยมรรยาทหนายความต้องประกอบไปด้วย

- (๑) มรรยาทของหนายความต่อศาลและในศาล
- (๒) มรรยาทของหนายความต่อตัวความ
- (๓) มรรยาทของหนายความต่อหนายความด้วยกัน
- (๔) มรรยาทของหนายความต่อประชาชนผู้มีอรรถคดี
- (๕) มรรยาทเกี่ยวกับความประพฤติของหนายความ
- (๖) การแต่งกายของหนายความ และ
- (๗) การปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการมรรยาทหนายความคณะกรรมการ หรือสภานายก

พิเศษแล้วแต่กรณี

ข้อบังคับว่าด้วยมรรยาทหนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙ แบ่งเป็น ๖ หมวด ดังนี้

หมวด ๒ มรรยาทต่อศาลและในศาล (ข้อ ๕ ถึง ๘)

หมวด ๓ มรรยาทต่อตัวความ (ข้อ ๙ ถึง ๑๕)

หมวด ๔ มรรยาทต่อหนายความด้วยกัน ต่อประชาชนผู้มีอรรถคดี และอื่น ๆ (ข้อ ๑๖ ถึง ๑๙)

หมวด ๕ มรรยาทในการแต่งกาย (ข้อ ๒๐)

หมวด ๖ มรรยาทในการปฏิบัติตามคำสั่งตามกฎหมายและข้อบังคับ (ข้อ ๒๑)

สรุปแล้วจากการศึกษาพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ และข้อบังคับทนายความว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙ รวมทั้งคู่มือการสอบสวนคดีมรรยาททนายความมีข้อบังคับที่ทนายความจะต้องประพฤติปฏิบัติดังนี้

๔.๑ หน้าที่ต่อกระบวนการยุติธรรม

ทนายความมีหน้าที่ที่จะต้องผดุงความยุติธรรมของบ้านเมือง และถือว่า ทนายความเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม ต้องอำนวยความสะดวกโดยความเรียบร้อย โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมของทนายความ แบ่งออกได้ดังนี้

๔.๑.๑ หน้าที่ต่อศาล

(๑) ให้ความเคารพศาล คำว่า “ศาล” ในที่นี้หมายถึง สถาบันศาล และผู้พิพากษา ผู้ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีตามกฎหมาย

(๒) ไม่เสนอข้อมูลเท็จต่อศาล การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล ทนายความมีหน้าที่ค้นหาความจริง และพิสูจน์ความจริงตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ การใช้ความรู้ความชำนาญ และประสบการณ์ในการว่าความนั้น เพื่อประโยชน์ในการค้นหาความจริงในศาล

(๓) รักษาเวลาของศาล การดำเนินคดีทางศาลย่อมต้องใช้เวลาพิจารณาคดี ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ทนายความทั้งสองฝ่ายได้พิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์กับฝ่ายตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๔) รักษาเกียรติของศาล เนื่องจากศาลเป็นสถาบันที่สำคัญในการปกครองประเทศ และผู้พิพากษาซึ่งปฏิบัติหน้าที่ภายใต้พระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ การใช้อำนาจของศาลทำให้กฎหมายบ้านเมืองศักดิ์สิทธิ์และบังคับได้จริง ทนายความเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม มีหน้าที่ส่งเสริมและผดุงความยุติธรรมของบ้านเมือง ให้เป็นที่ประจักษ์และเชื่อถือของประชาชน ทนายความจึงต้องรักษาเกียรติของศาลและผู้พิพากษาผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย

๔.๑.๒ หน้าที่ต่อพนักงานอัยการ

พนักงานอัยการเป็นผู้ที่นำเสนอข้อเท็จจริงที่ได้จากพนักงานสอบสวนให้ศาลได้พิจารณา เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายหรือพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา เพื่อให้สังคมมีความสงบสุขโดยการทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษที่เหมาะสมกับความผิดสำนึกในหน้าที่ผดุงความยุติธรรมให้บริสุทธิ์ยุติธรรมอยู่ตลอดเวลา

๔.๑.๓ หน้าที่ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ

เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้อำนวยความสะดวกความยุติธรรมในทางคดีอาญาให้แก่ประชาชนและเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิของประชาชนในชั้นต้น เมื่อถูกความประสบปัญหา

ในทางคดีอาญาที่ต้องเกี่ยวพันกับกระบวนการยุติธรรมของรัฐ หมายความว่าจำเป็นต้องติดต่อกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อช่วยเหลือลูกความของตน ดังนั้นหมายความว่าจึงต้องประพฤติปฏิบัติต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างมีจริยธรรมของทนายความ

๔.๑.๔ หน้าที่ต่อเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์

เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์มีหน้าที่ควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล และควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมารับฟังการพิจารณาคดีของศาล ตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดในกฎหมาย ทนายความพึงต้องให้เกียรติแก่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในขณะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม การเข้าพบผู้ต้องหาหรือจำเลยในเรือนจำ ทนายความต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของกรมราชทัณฑ์อย่างเคร่งครัด

๔.๒ หน้าที่ต่อลูกความ

ลูกความคือ ประชาชนที่มีคดีความและประสงค์เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เนื่องจากลูกความไม่มีความรู้ในเรื่องกฎหมาย จึงไม่ทราบวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล ไม่มีความชำนาญในการนำเสนอข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาของศาล จึงต้องมีทนายความเป็นผู้ให้คำแนะนำและดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาล ทนายความมีหน้าที่ต่อลูกความ ๒ ประการคือ

๔.๒.๑ ในการดำเนินคดี หน้าที่ต่อลูกความที่มีคดีความ การที่เข้ารับทำหน้าที่เป็นทนายความจะต้องปฏิบัติตนต่อลูกความของตนตามจริยธรรมทนายความ แบ่งได้ดังนี้

๔.๒.๑.๑ ก่อนการดำเนินคดี

(๑) ให้คำปรึกษาทางกฎหมายอย่างตรงไปตรงมา เมื่อลูกความมีปัญหาทางกฎหมาย จำเป็นจะต้องได้รับคำปรึกษาแนะนำจากทนายความ

(๒) ไม่ควรปฏิเสธการรับว่าความ เพราะการประกอบวิชาชีพทนายความ มีลักษณะเป็นการผูกขาดเฉพาะผู้ที่จดทะเบียนและได้รับอนุญาตให้เป็นทนายความเท่านั้น

(๓) ขอทราบข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์แห่งคดีจากลูกความ การดำเนินงานทางกฎหมายให้เกิดประโยชน์กับลูกความอย่างแท้จริงนั้น ทนายความจะต้องได้รับข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง และจะต้องนำข้อเท็จจริงที่ถูกต้องนั้นเสนอต่อศาล เพื่อประโยชน์แก่ลูกความ

(๔) เน้นการประนีประนอมยอมความ ในการดำเนินคดีแพ่งหรือคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัวนั้น ทนายความควรหาโอกาสให้ลูกความมีการเจรจาข้อยุติกับคู่ความฝ่ายตรงกันข้าม ด้วยการประนีประนอมยอมความ ภายใต้เงื่อนไขของความชอบธรรม

(๕) ต้องไม่มีผลประโยชน์ขัดกันกับลูกความ การทำหน้าที่ของทนายความเป็นการรักษาผลประโยชน์ของลูกความ ไม่ควรมีผลประโยชน์อื่นใดเกี่ยวข้องกับงานนอกเหนือจากค่าจ้างว่าความ

๔.๒.๑.๒ ระหว่างดำเนินคดี

- (๑) อุทิศเวลาให้ลูกความ การดำเนินคดีในศาลมีปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในศาลและนอกศาลอยู่ตลอดเวลา
- (๒) มีอิสระในการดำเนินคดี
- (๓) ความซื่อสัตย์สุจริตต่อลูกความ งานวิชาชีพทนายความเป็นงานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อความบริสุทธิ์ยุติธรรม

๔.๒.๑.๓ เมื่อคดีเสร็จสิ้น

- (๑) เมื่อทนายความปฏิบัติหน้าที่เสร็จเรียบร้อยหรือคดีถึงที่สุดแล้ว มีเงินทดรองจ่ายหรือเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีคงเหลืออยู่ต้องคืนเงินหรือทรัพย์สินของลูกความที่เหลืออยู่
- (๒) เก็บความลับของลูกความ ไม่นำความลับของลูกความไปช่วยเหลือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง

๔.๒.๒ นอกจากการดำเนินคดี ในกรณีที่ลูกความยังมีคดีความเกิดขึ้น แต่เป็นผู้ที่ประสบปัญหาทางด้านกฎหมาย ได้มาขอความช่วยเหลือจากทนายความให้บรรเทาปัญหาให้ในเบื้องต้น

๔.๓ หน้าที่ต่อผู้ร่วมวิชาชีพ

๔.๓.๑ ปฏิบัติต่อผู้ร่วมวิชาชีพอย่างเป็นธรรม การปฏิบัติหน้าที่ของทนายความจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับทนายความผู้ร่วมวิชาชีพเดียวกัน การรักษาประโยชน์ของลูกความไม่ใช่การเอาเปรียบผู้ร่วมวิชาชีพอื่น

๔.๓.๒ ไม่แย่งความ การประกอบวิชาชีพทนายความไม่ใช่การค้า จุดประสงค์ของการประกอบวิชาชีพไม่ใช่การหาเงิน หากแต่เป็นการทำงานเพื่อให้เกิดความถูกต้องในวิชาชีพกฎหมาย เมื่อมีการทำงานนั้นเกิดประโยชน์กับลูกความตามกฎหมายแล้ว ลูกความก็จะสมนาคุณเป็นค่าตอบแทน

๔.๓.๓ ไม่โฆษณาหาลูกความ ดังได้กล่าวแล้วในข้อก่อนว่า การประกอบวิชาชีพทนายความไม่ใช่การค้า ทนายควรจะใช้วิธีการใด ๆ เพื่อหาลูกความในลักษณะเป็นการค้าไม่ได้

๔.๓.๔ ไม่หาคดีทำโดยมีค่าตอบแทนให้ผู้หาคดีมาให้ จริยธรรมในข้อนี้เป็นความต่อเนื่องในวิธีการหาลูกความโดยไม่ถูกต้องตามหลักจริยธรรมทนายความดังกล่าวมาแล้ว

๔.๓.๕ รักษาจรรยาบรรณ ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การประกอบวิชาชีพทนายความเป็นงานที่เกี่ยวกับความบริสุทธิ์ยุติธรรม การจะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ได้ทนายความจะต้องมีจิตใจซื่อตรงและมีวาจาสัตย์

๔.๔ หน้าที่ต่อประชาชนผู้มีอรรถคดี

๔.๔.๑ เป็นมิตรกับคู่ความฝ่ายตรงกันข้าม ประชาชนที่มีอรรถคดีเป็นฝ่ายที่อยู่ตรงกันข้ามกับลูกความของทนายความซึ่งเป็นผู้ได้รับความเดือดร้อน และต้องได้รับความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายด้วยเช่นกัน และคู่กรณีดังกล่าวย่อมต้องมีความคิดว่า ฝ่ายของตนเป็นฝ่ายถูกต้อง ทนายความเป็นบุคคลภายนอกย่อมไม่ทราบว่าการใดเป็นความจริงเป็นอย่างไร ข้อเท็จจริงที่ตนได้รับมาจากอีกฝ่ายอาจมีส่วนที่คลาดเคลื่อนก็ได้ การว่าความของทนายความจึงเป็นการค้นหาความจริงในศาล ทนายความต้องมีจุดประสงค์อันแน่วแน่ที่จะค้นหาความจริง

๔.๔.๒ ต้องสุภาพต่อพยาน การใช้คำถามค้านพยานของทนายความฝ่ายตรงกันข้ามต้องใช้คำถามที่สุภาพชัดเจน เข้าใจง่าย ไม่ควรใช้คำถามที่สับสนวุ่นจนพยานหลงผิด

๔.๔.๓ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทนายความเป็นผู้ประกอบวิชาชีพอันเกี่ยวข้องด้วยความเดือดร้อนยุ่งยาก มากไปด้วยปัญหาต่าง ๆ ของคดี จึงต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อทุกฝ่าย

๔.๕ หน้าที่ต่อสังคมและประชาชนทั่วไป

๔.๕.๑ เป็นผู้นำในการทำให้กฎหมายเกิดความยุติธรรม โดยจะต้องมีบทบาทในการเป็นผู้นำประชาชนให้เคารพกฎหมาย ทำกฎหมายให้เกิดความยุติธรรมและมีผลบังคับได้จริง

๔.๕.๒ ส่งเสริมความยุติธรรมตามวิถีทางของกฎหมาย สถาบันทนายความเป็นสถาบันหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมของบ้านเมือง รัฐจะอำนวยความสะดวกให้ประชาชนโดยปราศจากทนายความไม่ได้ ทนายความจึงมีหน้าที่ส่งเสริมความยุติธรรมตามวิถีทางของกฎหมาย

๔.๕.๓ รักษาสถาบันกฎหมายให้บริสุทธิ์ เนื่องจากสภาทนายความเป็นสถาบันกฎหมายที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการยุติธรรม

๔.๕.๔ บังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปโดยยุติธรรม วิชาชีพทนายความเป็นวิชาชีพที่ใช้กฎหมายเป็นหลักในการทำงาน ทนายความเป็นผู้ใช้กฎหมายเพื่อประโยชน์ของประชาชน ฉะนั้นการใช้กฎหมายที่ดีย่อมก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม

กรณีดังกล่าวหากทนายความฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับสภาทนายความดังกล่าวก็จะมีโทษตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ มาตรา ๕๑ แต่อย่างไรก็ตาม จากการตรวจสอบดูสถิติเรื่องที่ทนายความถูกกล่าวหาว่าประพฤติผิดมรรยาททนายความโดยมีการกล่าวหาต่อคณะกรรมการมรรยาททนายความจนมีคำสั่งว่าประพฤติผิดมรรยาททนายความตามข้อบังคับฯ และลงโทษผู้ถูกกล่าวหาตามพระราชบัญญัติทนายความฯ ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาได้อุทธรณ์ต่อสภานายกพิเศษแห่งสภาทนายความ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในฐานะรักษาการตามมาตรา ๕ และดำรงตำแหน่งสภานายกพิเศษแห่งสภาทนายความตามมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติทนายความฯ) และได้มี

คำสั่งลงโทษแล้ว ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๒ - ๒๕๕๓ จำนวน ๕๙ เรื่อง แยกลักษณะความผิดตามประเภทข้อบังคับฯ ตามตารางได้ดังนี้

**ตารางที่ ๔ แสดงเรื่องที่นายความประพฤติผิดตามข้อบังคับแห่งมรรยาทนายความ
และสภานายกพิเศษแห่งสภานายความลงโทษ ปี ๒๕๕๒ - ๒๕๕๓**

ประพฤติผิดข้อบังคับ								โทษตามมาตรา ๕๒			
ข้อ ๑๐			ข้อ ๑๒		ข้อ ๑๕	ข้อ ๑๘	อื่น ๆ	(๑)	(๒)	(๓)	วรรคท้าย
๑	๒	๓	๑	๒	๓๙	๒๗	๖, ๗, ๘, ๙,	-	๒๙	๒๗	๓
๕	-	๕	๗	๑๖			๑๓, ๑๔, ๑๖				

ลักษณะการประพฤติผิดตามข้อบังคับและการลงโทษตามมาตรา ๕๒ แห่งพระราชบัญญัติทนายความตามข้อบังคับข้อ ๑๐ และข้อ ๑๒ ดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

๑. คำสั่งสภานายกพิเศษแห่งสภานายความที่ ๒/๒๕๕๒ เรื่อง กล่าวความหรือทำเอกสารหรือหลักฐานเท็จหรือใช้กลอุบายลวงให้ศาลหลงและประพฤตินั้นเป็นการเสื่อมเสียต่อศักดิ์ศรีและเกียรติคุณของทนายความ

๒. คำสั่งสภานายกพิเศษแห่งสภานายความที่ ๔/๒๕๕๒ กรณีกล่าวหาว่า จงใจขาดนัดทอดทิ้งคดีและจงใจละเว้นหน้าที่ที่ควรกระทำอันเกี่ยวข้องแก่การดำเนินคดีแก่ลูกความของตน ผิดข้อบังคับข้อ ๑๒ (๑) และ (๒) ลบชื่อจากทะเบียนทนายความ ตามพระราชบัญญัติทนายความ มาตรา ๕๒ (๓)

๓. คำสั่งสภานายกพิเศษแห่งสภานายความที่ ๕/๒๕๕๒ กรณีกล่าวหาว่า ได้รับเป็นทนายความแล้ว ภายหลังให้อุบายด้วยประการใด ๆ โดยปราศจากเหตุผลอันสมควรเพื่อจะให้ตนได้รับประโยชน์นอกเหนือจากที่ลูกความได้ตกลงสัญญาให้ปิดบังข้อความที่ควรแจ้งให้ลูกความทราบและฉ้อโกง ยักยอกหรือตระบัดสินลูกความหรือครอบครองหรือหน่วงเหนี่ยวเงินลูกความที่ตนได้รับมาโดยหน้าที่อันเกี่ยวข้องไว้นานเกินกว่าเหตุ โดยมีได้รับความยินยอมจากลูกความผิดข้อบังคับข้อ ๑๒ (๒) ข้อ ๑๔ และข้อ ๑๕ ให้ลบชื่อออกจากทะเบียนทนายความ ตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ มาตรา ๕๒ (๓)

๔. คำสั่งสภานายกพิเศษแห่งสภานายความที่ ๘/๒๕๕๔ กรณีกล่าวหาว่า ทอดทิ้งคดี จงใจละเว้นหน้าที่ที่ควรกระทำอันเกี่ยวข้องแก่การดำเนินคดีแห่งลูกความของตน หน่วงเหนี่ยวเงินของลูกความอันนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อศักดิ์ศรีและเกียรติคุณของทนายความ ผิดข้อบังคับข้อ ๑๒ (๒) ๑๕, ๑๘ ลบชื่อออกจากทะเบียนทนายความ ตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ ตามมาตรา ๕๒ (๓)

๕. คำสั่งสภานายกพิเศษแห่งสภานายความที่ ๑๐/๒๕๕๒ กรณีกล่าวหาว่า จงใจขาดนัดหรือทอดทิ้งคดี และผิดข้อบังคับข้อความที่ควรแจ้งให้ลูกความทราบ อันอาจทำให้เสื่อมเสียประโยชน์ของลูกความ ผิดข้อบังคับข้อ ๑๒ (๑) และ (๒) ห้ามทำการเป็นทนายความมีกำหนด ๒ ปี ตามมาตรา ๕๒ (๒)

๖. คำสั่งสภานายกพิเศษแห่งสภานายความที่ ๑๔/๒๕๕๒ กรณีกล่าวหาว่า รับปรึกษาหารือหรือได้รู้เรื่องกรณีแห่งคดี โดยหน้าที่แล้วภายหลังรับเป็นทนายความหรือใช้ความรู้ที่ได้มานั้นช่วยเหลือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นปรปักษ์อยู่ในกรณีเดียวกัน ผิดข้อบังคับข้อ ๑๓ ห้ามทำการเป็นทนายความมีกำหนด ๑ ปี ตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ มาตรา ๕๒ (๓)

๗. คำสั่งสภานายกพิเศษแห่งสภานายความที่ ๑๗/๒๕๕๓ กรณีกล่าวหาว่า รู้เห็นเป็นใจและเลี้ยมสอนให้ทำสัญญากู้ยืมเงินเพื่อนำไปฟ้องคดีต่อศาล นำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อศักดิ์ศรีและเกียรติคุณของทนายความ ผิดข้อบังคับข้อ ๘ และข้อ ๑๔ ลงโทษห้ามทำการเป็นทนายความมีกำหนด ๓ ปี ตามมาตรา ๕๒ (๒)

๘. คำสั่งสภานายกพิเศษแห่งสภานายความที่ ๔๐/๒๕๕๓ กรณีกล่าวหาว่า ไม่เคารพยำเกรงอำนาจศาลหรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการดูหมิ่นศาลหรือผู้พิพากษาในศาลหรือนอกศาล อันเป็นการทำให้เสื่อมเสียอำนาจศาลหรือผู้พิพากษาและเป็นการประกอบอาชีพหรือประพฤติตนอันเป็นการเสื่อมเสียต่อศักดิ์ศรีและเกียรติคุณของทนายความ ผิดข้อบังคับข้อ ๖ ข้อ ๑๘ ลงโทษลบชื่อออกจากทะเบียนทนายความ ตามมาตรา ๕๒ (๓)

๙. คำสั่งสภานายกพิเศษแห่งสภานายความที่ ๔๑/๒๕๕๓ กรณีกล่าวหาว่า ใช้อุบายหลอกลวงให้เขาหลงเชื่อว่าคดีนั้นจะชนะเมื่อตนรู้อยู่แก่ใจว่าจะแพ้ ฉ้อโกง ยักยอก ตระบัดสินลูกความ หรือหน่วงเหนี่ยวเงินหรือทรัพย์สินของลูกความที่ตนได้รับมาโดยหน้าที่อันเกี่ยวข้องไว้นานเกินกว่าเหตุ โดยมิได้รับความยินยอมจากลูกความและไม่มีเหตุอันควรประพฤติตนอันเป็นการฝ่าฝืนต่อศีลธรรมอันดีหรือเป็นการเสื่อมเสียต่อศักดิ์ศรีและเกียรติคุณของทนายความ ผิดข้อบังคับข้อ ๑๐ (๑) ข้อ ๑๕ และข้อ ๑๘ ลงโทษให้ลบชื่อออกจากทะเบียนทนายความ ตามมาตรา ๕๒ (๓)

จากผลการศึกษาวิเคราะห์เห็นได้ว่า แม้จะมีพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ กำหนดให้ทนายความต้องประพฤติตนตามข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความ ซึ่งผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามถือว่าประพฤติผิดมรรยาททนายความโดยมีโทษ ๓ สถาน คือ ภาคทัณฑ์ ห้ามทำการเป็นทนายความมีกำหนดไม่เกินสามปี หรือลบชื่อออกจากทะเบียนทนายความ แต่จากสถิติเรื่องที่ถูกอุทธรณ์ต่อสภานายกพิเศษแห่งสภานายความก็ยิ่งปรากฏว่ามีผู้ประพฤติผิดมรรยาททนายความในด้านมรรยาทต่อตัวความต่อศาลและในศาล ต่อทนายความด้วยกัน และต่อประชาชนผู้มีอรรถคดีและอื่น ๆ อยู่เป็นจำนวนไม่น้อยและเป็นความผิดซ้ำ ๆ กันในเรื่องจงใจขาดนัด ละทิ้งหน้าที่ที่ควรกระทำ ครอบครองทรัพย์สินของลูกความที่ตนได้รับมาโดยหน้าที่เกี่ยวข้องไว้นานเกินเหตุ เป็นต้น เรื่องดังกล่าวเกิดขึ้นได้ก็เนื่องจากขาดคุณธรรมและจริยธรรมในการประกอบอาชีพ จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ เช่น หนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความของนักวิชาการ เอกสารทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิหรือนักวิชาการ วารสาร จุลสาร หนังสือพิมพ์

และเว็บไซต์ที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมนักกฎหมาย ทศพิธราชธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว พบว่าคุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน เพราะคุณธรรมเป็นความรู้สึกนึกคิดในจิตใจ ส่วนจริยธรรมเป็นการแสดงออกของร่างกาย ซึ่งจะต้องมีการ ปลุกฝังคุณธรรมในจิตใจตั้งแต่ในครอบครัว สถาบันการศึกษาทุกระดับชั้น ชุมชน องค์กรวิชาชีพ สังคม และสถาบันการเมืองไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งเมื่อทุกคนมีจิตใจดีแล้วก็มีจริยธรรมซึ่งเป็นเรื่องของความประพฤติ หรือพฤติกรรมที่ดีงามตามไปด้วย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกจิตสำนึกของหนายความให้มีคุณธรรม จริยธรรมในการประกอบวิชาชีพ เพื่อเป็นหนายความที่ดี ผู้มีความรู้ทางด้านกฎหมายที่สร้างคุณความดี และประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผล

คณะผู้ศึกษาเห็นว่าผู้ประกอบวิชาชีพทนายความมีหน้าที่หลัก ๒ ประการ คือ การให้ความช่วยเหลือลูกความตามกฎหมายประการหนึ่งและการผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมตามกฎหมายประการหนึ่ง โดยเฉพาะการผดุงความยุติธรรมเป็นหน้าที่ที่สำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทั้งหมด เพราะการอำนวยความสะดวกยุติธรรมของบ้านเมืองจะดำเนินไปโดยความเรียบร้อยไม่ได้ ถ้าหากปราศจากการปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องของทนายความ คำว่าถูกต้องนั้นหมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะทนายความด้วยความซื่อตรงต่อกฎหมาย ถูกต้องตามมารยาทและข้อพึงปฏิบัติต่าง ๆ อันเป็นจารีตที่พึงงาม

อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความนั้นมีหลากหลายในแหล่งที่มาจากครอบครัว สภาพแวดล้อม พื้นฐานทางการศึกษา สังคม ความคิด แม้จะอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ และข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยมารยาททนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙ ก็ตาม ก็ยังพบว่าในแต่ละปีมีการกล่าวหาต่อสภาทนายความ ซึ่งเป็นองค์กรที่ควบคุมมารยาททนายความเป็นจำนวนมากว่าทนายความประพฤติผิดมารยาททนายความทั้งที่เกิดจากการจงใจหรือไม่จงใจก็ตาม

ดังนั้น ทนายความจำเป็นต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อเป็นหลักเกณฑ์ที่ว่าด้วยเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพของนักกฎหมายที่ดีประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง คือ การดำรงตนในสังคมอย่างนักกฎหมายที่ดี ปัญหาเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมของนักกฎหมายจึงเป็นเรื่องใหญ่ที่ต้องปลูกฝังอบรม สั่งสอน เพื่อจะได้ไม่เกิดเรื่องการทุจริตคอร์รัปชัน การใช้ความรู้ทางกฎหมายฉ้อโกงผู้อื่นและไม่ประพฤติผิดข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยมารยาททนายความและพระราชบัญญัติทนายความดังกล่าว อีกทั้งยังทำให้การใช้กฎหมายเกิดความยุติธรรมและเป็นธรรมต่อสังคม ประเทศชาติ

๕.๒ อภิปราย

จากลักษณะการประพฤติผิดมารยาททนายความทั้งต่อศาลและในศาล ต่อตัวความ ต่อทนายความด้วยกัน ต่อประชาชนผู้มีอรรถคดี และอื่นๆ สามารถอภิปรายได้ดังนี้

แม้ทนายความจะมีข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยมารยาททนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙ กำหนดแนวทางการประกอบวิชาชีพว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรประพฤติปฏิบัติ และได้กำหนดมาตรการในการลงโทษไว้ในพระราชบัญญัติทนายความก็ตาม จากสถิติการกล่าวหา โดยเฉพาะจากลูกความที่มีต่อทนายความผู้รับว่าต่างแก่งต่างคดีให้ตน ว่าประพฤติผิดมารยาททนายความ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความไม่ซื่อตรงต่อกฎหมายต่ออาชีพและต่อลูกความ แสวงหาวิถีทางที่ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอันเป็นการบิดเบือนความยุติธรรมไปจากสิ่งที่ควรจะเป็น ขาดหรือคือความละอายแก่ใจ

โอดตปปะ คือความเกรงกลัว ขาดความเกรงกลัวต่อกฎหมายและผลทางกฎหมาย เพียงเพื่อให้ตนเองได้ประโยชน์ไม่ว่าจะอยู่ในรูปทรัพย์สิน เงินทองหรือโอกาสทางศรัทธาก็ตาม แม้ทนายความที่ถูกกล่าวหาจะเป็นส่วนน้อยของทนายความทั้งหมด แต่การถูกกล่าวหากระทบต่อภาพลักษณ์ที่ดีของทนายความทั่วประเทศ ทำให้เสื่อมเสียเกียรติคุณของทนายความ ซึ่งคณะผู้ศึกษาเห็นว่า การประกอบวิชาชีพทนายความ นอกจากจะต้องยึดถือข้อบังคับสภาพทนายความว่าด้วยมรรยาท ซึ่งเป็นเสมือนแนวทางที่ควรประพฤติ ปฏิบัติในการประกอบวิชาชีพอย่างเคร่งครัดแล้ว ยังจะต้องยึดถือหลักคุณธรรมจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพทางกฎหมายด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้เจตนารมณ์ของการมีทนายความไว้ช่วยเหลือทางกฎหมายต่อลูกความและการผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมมีผลเป็นรูปธรรม

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

คณะผู้ศึกษาเห็นว่า แม้จะมีพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ และข้อบังคับสภาพทนายความว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙ เป็นข้อบังคับที่สภาพทนายความกำหนดเป็นหน้าที่ของทนายความที่ต้องปฏิบัติหรือต้องไม่กระทำการฝ่าฝืน มิฉะนั้นอาจได้รับโทษตามกฎหมายก็ตาม ก็ไม่อาจแก้ไขหรือควบคุมความประพฤติของทนายความมิให้ประพฤติผิดมรรยาททนายได้ทุกกรณี เพราะหากทนายความยังมีได้สำนึกหรือถือความศักดิ์สิทธิ์แห่งวิชาชีพเป็นหลักในการทำงาน พฤติกรรมหรืออุปนิสัย จึงเปลี่ยนได้ยาก และการอำนวยความสะดวกที่แท้จริง จึงมีอาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้น มาตรการที่จะควบคุมหรือส่งเสริมให้การประกอบวิชาชีพทนายความเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและต่อกระบวนการยุติธรรม จึงควรมีมาตรการอื่นเสริมหรือร่วมด้วย โดยการนำหลักคุณธรรมจริยธรรมเป็นกรอบในการประกอบวิชาชีพด้วย คณะผู้ศึกษาจึงเสนอมาตรการต่าง ๆ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(๑) มาตรการแก้ไขจิตใจด้วย “หิริ / โอตตปปะ” และ “กฎแห่งกรรม” ปัญหาทนายความประพฤติผิดมรรยาททนายความส่วนใหญ่แล้วเกิดจาก “กิเลส” ของบุคคลเป็นสำคัญ ทำอย่างไรจึงทำให้ทนายความมีความละเอียดต่อการประพฤติที่ไม่ชอบ เพราะเกรงกลัวต่อบาป และย่อมได้รับผลแห่งการกระทำที่ไม่ดีนั้น หรือที่เรียกว่า กฎแห่งกรรม จะเป็นรางวัลหากทำความดี จะเป็นบทลงโทษหากทำชั่ว / ไม่ดี ถือเป็นกฎธรรมชาติหรือเป็นสัจธรรมถือเป็นหลักมูลฐานของทุกศาสนา เพียงแต่อาจเรียกชื่อต่างกันเท่านั้น โดยจัดให้มีการอบรมคุณธรรม จริยธรรม เผยแพร่ และฝึกฝนแก่ทนายความอย่างต่อเนื่อง

(๒) มาตรการการปลูกฝังและปลูกจิตสำนึกเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ทั้งในการดำรงตนและการประกอบวิชาชีพ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมต้องเริ่มดำเนินการตั้งแต่ครอบครัววัยเด็กและเยาวชน สถานศึกษา สถาบันอุดมศึกษาและองค์กรวิชาชีพ ขณะเดียวกันต้องปลูกจิตสำนึกในตัวผู้ใหญ่ไปพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง

(๓) นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต ซึ่งหลักใหญ่ของแนวคิดนี้คือ “ทางสายกลาง” คือความพอดี ดำรงตนอย่างมีเหตุผล เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ความจำเป็นเศรษฐกิจและการดำรงชีพเป็นสาเหตุสำคัญสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทนายความนิยมวัตถุเงินตรามากกว่าคุณธรรมจริยธรรม

(๔) บรรจุหลักสูตรคุณธรรม จริยธรรมในการฝึกอบรมวิชาว่าความของสภาทนายความ นอกเหนือจากวิชามรรยาททนายความและสาระสำคัญของพระราชบัญญัติทนายความแก่ผู้ที่ประสงค์จะขอใบอนุญาตว่าความ โดยหากไม่ผ่านหลักสูตรนี้จะถือว่าไม่ผ่านการอบรม รวมทั้งควรกำหนดเรื่องคุณธรรมจริยธรรมเป็นข้อสอบทั้งในภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติและสัมภาษณ์ด้วย เพื่อเพิ่มความถี่ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

(๕) จัดทำโครงการฝึกอบรมหลักสูตรคุณธรรม จริยธรรมของทนายความแก่ทนายทุกคนที่ได้ใบอนุญาตว่าความแล้ว แต่ยังไม่ได้อบรมในชั้นการฝึกอบรมและสวดแทรกเรื่องคุณธรรมจริยธรรมเข้าทุกโครงการที่มีการฝึกอบรม โดยจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง

(๖) แก้ไขเพิ่มมาตรา ๓๘ แห่งพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๓๘ โดยกำหนดเพิ่มเติมว่า ผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นทนายความและการขอต่อใบอนุญาตเป็นทนายความจะต้องผ่านการอบรมหลักสูตรคุณธรรม จริยธรรมของทนายความโดยถือเป็นเงื่อนไข หากไม่ผ่านการอบรมจะไม่ออกใบอนุญาตหรือต่อใบอนุญาตเป็นทนายความให้

(๗) ภาครัฐควรเพิ่มงบประมาณอุดหนุนให้ทางสภาทนายความเพื่อเสริมสร้างและปลูกฝังและรณรงค์เรื่องคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ทั้งผู้จบการศึกษาใหม่ที่จะเข้ารับการฝึกอบรมวิชาว่าความ รวมทั้งทนายความที่ขึ้นทะเบียนแล้วทั้งหมดอย่างต่อเนื่อง

(๘) ควรเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สถิติกรณีตัวอย่างและบทลงโทษเกี่ยวกับคดีมรรยาททนายความให้ทนายความทั่วประเทศรวมทั้งประชาชนได้รับรู้ เพื่อเป็นการป้องปรามมิให้มีการกระทำผิดอีก และเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบพฤติกรรมของทนายความอีกทางหนึ่ง

๒.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการดำเนินการครั้งต่อไป

คณะผู้ศึกษาเห็นว่า ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความนอกจากจะต้องแตกฉานในข้อกฎหมายแล้วจะต้องมีคุณธรรมจริยธรรมอย่างสูง เนื่องจากเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน และเป็นผู้ที่เชื่อมั่น ศรัทธา และเป็นที่พึ่งของประชาชนในการรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรมในสังคม เนื่องจากคณะผู้ศึกษามีเวลาในการศึกษาและจัดทำจำกัด และข้อมูลทางด้านเอกสารมีน้อยและไม่ได้มีการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับทนายความทั้งหลาย หากมีผู้ใดจะทำการศึกษากครั้งต่อไปในเรื่องนี้ผู้ศึกษาเสนอแนะให้ทำการสัมภาษณ์บุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับทนายความโดยตรงรวมทั้งทนายความด้วย เพราะบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ที่สามารถจะชี้ให้เห็นได้ว่า คุณธรรม จริยธรรมของทนายความมีส่วนขาดตกบกพร่องตรงไหนบ้างที่จะต้องนำมาเสริมเพิ่มเติมหรือต้องเพิ่มความถี่ในการอบรมเรื่องคุณธรรมจริยธรรมขนาดไหน รวมทั้งต้องมีกลไกในการตรวจสอบควบคุมอย่างไร เพื่อให้ทนายความที่มีอยู่เป็นทนายที่ดี มีคุณธรรมและ

เป็นผู้รักษาประโยชน์และความเที่ยงธรรมให้แก่สังคม ประเทศชาติได้โดยไม่มีความผิดในเรื่องมรรยาท
ทนายความอีก

บรรณานุกรม

หนังสือ

- โกศล มีคุณ. การวัดจริยธรรม. ราชบุรี. วิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง : ๒๕๓๓.
- บรรจง ชูชาติสกุล. คู่มือการพัฒนาคุณธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ. การศาสนา : ๒๕๓๓.
- ประภาศรี สีหอำไพ. พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : ๒๕๔๐.
- _____.พจนานุกรมของลองแมน (Longman Dictionary of Contemporary English, ๑๙๗๘, pp. ๑๒๒๖)
- _____.พระธรรมปิฎก . (ป.อ. ปยุตโต). พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพฯ. สหธรรมิก : ๒๕๔๐.
- พระราชวรมนี. พจนานุกรมฉบับพุทธศาสตร์ ฉบับประมวล. กรุงเทพฯ. มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย : ๒๕๒๗.
- พระราชวรมนี. “การพัฒนาคน” ครุศาสตร์ : เมษายน - มิถุนายน ๒๕๒๘.
- พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ). กตัญญูกตเวทีเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของโลก. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์ธรรมสภา : ๒๕๓๖.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). เทคนิคการสอนของพระพุทธรเจ้า. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ. มุลนิธิพุทธธรรม : ๒๕๓๒.
- _____.ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พุทธศักราช ๒๕๓๐. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช : ๒๕๓๐.
- _____.ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ ประกาศเมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๐)
- ลัดดา เสนาวงษ์. ความเป็นครู. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ. พิธีกรรมการพิมพ์ : ๒๕๓๒.
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ. สุวีริยาสาส์น. ๒๕๔๕ : หน้า ๙๖ - ๙๘
- สงวน สิทธิเลิศอรุณ. ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ. อักษรบัณฑิต : ๒๕๒๖.

วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ งานวิจัย

- ขวัญรัก สุขสมหทัย. พฤติกรรมการทำงานในหน่วยงานให้บริการประชาชนภาครัฐ ที่มีแนวโน้มความไม่ซื่อสัตย์ในการทำงาน. สำนักงาน ป.ป.ช. (เอกสารอัดสำเนา) : ๒๕๔๗.

รศ.ดร.ชัตติยา กรรณสูต และคณะ. งานวิจัยเรื่อง คุณธรรม พฤติกรรมความซื่อสัตย์
ของคนไทย. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ :
ตั้งแต่ ๑ มีนาคม ๒๕๔๕ - กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖

จรรยา สุวรรณทัต และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร. ประมวลสังเคราะห์ผลงานวิจัยในประเทศไทย
เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย. กรุงเทพมหานคร. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร : ๒๕๓๓.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉินีก. รายงานการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์
ภายในครอบครัวกับสุขภาพจิตและจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่นไทย.
กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ : ๒๕๒๔.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. ครูกับการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน. กรุงเทพฯ.
บริษัทส่งเสริม การศึกษาและจริยธรรม จำกัด : ๒๕๔๔.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. กรุงเทพฯ.
โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ : ๒๕๔๓.

ผศ.ดร. ดุจเดือน พันธุมนาวิน. รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม
ในประเทศไทยและต่างประเทศ. ๒๕๕๐ : ๑๘-๒๑

ทศนา แคมมณี. การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.
กรุงเทพฯ. เมธีทีปส์ : ๒๕๔๖.

พีระพงศ์ เจริญพันธุ์วงศ์. การจัดการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดกรมสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนกระสังพิทยาคม
อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์. ปริญญาโทการศึกษามหาบัณฑิต
(การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร : ๒๕๔๑.

วิรัช วิรัชนิการวรรณ. การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรม : แนวคิด ปัญหา และการพัฒนา.
ปรับปรุงล่าสุด วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๐ : ๑๕-๑๘

_____ .ศูนย์คุณธรรม. สรุปสาระสำคัญจากเวที “ระดมปัญญา สู่สมัชชาคุณธรรม”
ร่วมแรงแข่งขัน ร่วมกัน ทำดี. เอกสารประกอบการประชุม
สมัชชาคุณธรรมแห่งชาติและตลาดนัดคุณธรรม ครั้งที่ ๑
วันที่ ๒๘-๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๘ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ : ๒๕๔๘ ข.

_____ .สำนักส่งเสริมมาตรฐานจริยธรรม สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน.
ตุลาคม ๒๕๕๑. รายงานผลการดำเนินงานด้านจริยธรรม ตามรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ : หน้า ๓-๕

สมบูรณ์ ชิตพงศ์. การวัดและประเมินผลด้านคุณธรรมจริยธรรมในการวัดและประเมินผล

ด้านคุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : ๒๕๔๔.

อุณาวดี คงมั่นวัฒนา. การสื่อสารกับการสังคมประกิตด้านวัฒนธรรมทางจิตใจ

ของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : ๒๕๓๘.

เว็บไซต์

ขนิษฐา กาญจนรังษิณนท์. คุณธรรมจริยธรรม.

<http://www.dmsc.moph.go.th/cleangov/knowledge/Ethics.stm>

จรวายพร ธรณินทร์. ความหมายและหลักการของคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ
และธรรมาภิบาล.

<http://www.charuaypontorranin.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=๕๓๗๕๘๓๑&Ntype=๖>

ฯพณฯ สันติ ทักกราล (องคมนตรี). คุณธรรม – จริยธรรมในวิชาชีพกฎหมาย

<http://www.thailandroad.com/chaninat/virtue.htm>

ดร.สุภัททา ปิณฑะแพทย์. คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพทางการศึกษา

http://www.supatta.haysamy.com/learn๒_๑.html

_____.ประมวลคำในพระบรมราโชวาท ๕๘ <http://www.moe->

[news.net/images/medias/m_education/Downloads/๒%๒๐moral.pdf](http://www.moe-news.net/images/medias/m_education/Downloads/๒%๒๐moral.pdf)

_____.เศรษฐกิจพอเพียง - มุลนิธิชัยพัฒนา

www.chaipat.or.th/chaipat/content/porpeing/porpeing.html

www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/fulltext/snamcn/.../Chapter๒.pdf

อนุธิดา อนุชาติสันติ. สารนิพนธ์ เรื่อง การสอนคุณธรรมจริยธรรมแก่นักกฎหมาย

กรณีศึกษา. นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : ๒๕๕๑

www.crs.mahidol.ac.th/news/minithesis/๒๕๕๑/๐๔๑.doc

ประวัติคณะผู้จัดทำ

- ๑.๑ ชื่อ ชื่อสกุล : นางประทุม ปิยะพิสุทธิ
 วุฒิการศึกษา : นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน : นิติกรชำนาญการพิเศษ
 สถานที่ทำงาน : กองบังคับคดีล้มละลาย ๔ กรมบังคับคดี
 สถานที่อยู่ปัจจุบัน : ๑๒๔/๒ ถนนพุทธมณฑลสาย ๔ หมู่ที่ ๑๙
 แขวงศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
 โทรศัพท์มือถือ ๐๘๑ ๒๙๒๙๑๙๗
- ๑.๒ ชื่อ ชื่อสกุล : พ.จ.ต.ธานี แสงสง่า
 วุฒิการศึกษา : นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน : ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก
 และเยาวชนจังหวัดสิงห์บุรี
 สถานที่ทำงาน : สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดสิงห์บุรี
 ตำบลต้นโพธิ์ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ๑๖๐๐๐
 สถานที่อยู่ปัจจุบัน : ๒๔/๗ ถนนวงศ์สว่าง ๑๙ แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ
 กรุงเทพมหานคร ๑๐๘๐๐
 โทรศัพท์มือถือ ๐๘๙ ๙๖๘๘๙๘๖
- ๑.๓ ชื่อ ชื่อสกุล : นางเพ็ชรรินทร์ วิมุกตายน
 วุฒิการศึกษา : บัญชีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
 บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการสาธารณะ
 มหาวิทยาลัยบูรพา
 ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน : นักสืบสวนสอบสวนชำนาญการพิเศษ
 สถานที่ทำงาน : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ
 ๙๙ หมู่ ๔ อาคารซอฟต์แวร์ปาร์ค ชั้น ๓๑
 ถนนแจ้งวัฒนะ ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด
 จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๒๐ โทร. ๐๒ ๕๐๒๖๓๗๐
 โทรศัพท์มือถือ ๐๘๙ ๒๒๕๙๙๕๙ และ ๐๘๕ ๔๘๕๗๖๓๒
 สถานที่อยู่ปัจจุบัน : ๔๙/๑๕๐๐ หมู่บ้านสวัสดิการ กทม. ซอยตันแทน
 ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๒๐
 โทร. ๐๒ ๕๘๒๒๘๖๑

- ๑.๔ ชื่อ ชื่อสกุล : นายมาร์ค เจริญวงศ์
 วุฒิการศึกษา : นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
 เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
 นิติศาสตรบัณฑิตมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 LL.M. University of Kent
- ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน : อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด
 สถานที่ทำงาน : สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายกิจการต่างประเทศ ๒
 สำนักงานอัยการสูงสุด ชั้น ๙ อาคารรัชฎาจอมพล จตุจักร
 กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐
- สถานที่อยู่ปัจจุบัน : ๑๔๔/๗๑ บ้านฟ้าลาภูณ
 ถนนรังสิต - นครนายก ตำบลประชาติปัตย์
 อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ๑๑๒๑๐
 โทรศัพท์มือถือ ๐๘๘ ๖๙๖๕๕๗๗
- ๑.๕ ชื่อ ชื่อสกุล : พ.ต.ท. มงคล ไท่เป้า
 วุฒิการศึกษา : นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม
 ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน : สารวัตรสืบสวนสถานีตำรวจภูธรศรีมหาโพธิ
 สถานที่ทำงาน : สถานีตำรวจภูธรศรีมหาโพธิ
 ๑๕๖ หมู่ที่ ๔ ตำบลศรีมหาโพธิ อำเภอศรีมหาโพธิ
 จังหวัดปราจีนบุรี ๒๕๑๔๐
- สถานที่อยู่ปัจจุบัน : สถานีตำรวจภูธรศรีมหาโพธิ
 ๑๕๖ หมู่ที่ ๔ ตำบลศรีมหาโพธิ อำเภอศรีมหาโพธิ
 จังหวัดปราจีนบุรี ๒๕๑๔๐
- ๑.๖ ชื่อ ชื่อสกุล : นายสิริน ชาวเพ็ชรดี
 วุฒิการศึกษา : นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
 ประกาศนียบัตรทางกฎหมายมหาชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน : เจ้าหน้าที่สอบสวนผู้ชำนาญการ
 สถานที่ทำงาน : สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน
 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ อาคารรัฐประศาสนภักดี
 ๑๒๐ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่
 กรุงเทพฯ ๑๐๑๒๐
 โทร. ๐๒ ๑๔๑๙๑๗๓ มือถือ ๐๘๕ ๒๑๕ ๐๐๗๑

- สถานที่อยู่ปัจจุบัน : ๓๑/๓๐๖ หมู่ที่ ๑ ซอย ๒๓ หมู่บ้านสินธานีแกรนด์วิลล์
ถนนรังสิต - นครนายก ตำบลรังสิต อำเภอธัญบุรี
จังหวัดปทุมธานี ๑๑๑๒๐
- ๑.๗ ชื่อ ชื่อสกุล : นางปรียา มณีวรรณ
วุฒิการศึกษา : นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน : นิติกรชำนาญการพิเศษ
สถานที่ทำงาน : กองการเจ้าหน้าที่ กรมที่ดิน
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ อาคารรัฐประศาสนภักดี
๑๒๐ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่
กรุงเทพฯ ๑๐๑๒๐
โทร. ๐๒ ๑๔๑๕๙๓๔ มือถือ ๐๘๖ ๘๐๑ ๙๙๖๘
สถานที่อยู่ปัจจุบัน : ๒/๑๕๕ หมู่บ้านจิตตกาญจน์ หมู่ที่ ๖
ตำบลเสาธงหิน อำเภอบางใหญ่ นนทบุรี ๑๑๑๔๐
- ๑.๘ ชื่อ ชื่อสกุล : นายกฤษฎา อินทชาติ
วุฒิการศึกษา : นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน : พาณิชยจังหวัดตราด
สถานที่ทำงาน : สำนักงานพาณิชยจังหวัดตราด
อำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด ๒๓๐๐๐
โทร. ๐ ๓๙๕๑ ๑๒๘๓ มือถือ ๐๘ ๑๔๗๔ ๙๓๒๔
สถานที่อยู่ปัจจุบัน : ๙๔/๕ ถนนบางกรวย - ไทรน้อย หมู่ที่ ๓
หมู่บ้านพัชรภาพรณ ตำบลบางบัวทอง
อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๑๐
- ๑.๙ ชื่อ ชื่อสกุล : นายวรกร จำเนียรโพธิ์
วุฒิการศึกษา : นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ หลักสูตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน : กรรมการผู้จัดการ บริษัท สยามอินโนเวชั่นเวิร์คส์ จำกัด
อดีตผู้จัดการบริหารลูกค้าส่วนกลาง
บริษัท เซลล์แห่งประเทศไทย จำกัด

สถานที่อยู่ปัจจุบัน : ๗๙/๒๓๘ หมู่บ้านสัมมากร (สามวา) ซอยสามวา ๒๙
เขตบางชัน แขวงคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ๑๐๕๑๐
โทร. ๐๒ ๙๔๗๙๒๙๑ มือถือ ๐๘๕ ๒๓๖๐๐๐๑

๑.๑๐ ชื่อ ชื่อสกุล : นางสาวสิรินทรา วรานนท์

วุฒิการศึกษา : อักษรศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน : ดำรงตำแหน่งผู้จัดการทั่วไป

สถานที่ทำงาน : บริษัท สวรา อินทิเกรชั่น จำกัด
๓๑/๕๑ ซอยงามวงศ์วาน ๑๙ ถนนงามวงศ์วาน
ตำบลบางกระสอ อำเภอเมืองนนทบุรี
จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๐๐
โทร. ๐๒ ๙๕๒ ๕๙๑๗ มือถือ ๐๘๗ ๙๐๙ ๓๐๐๓

สถานที่อยู่ปัจจุบัน : ๑๐๗/๒ ซอยงามวงศ์วาน ๑๙ ถนนงามวงศ์วาน
ตำบลบางกระสอ อำเภอเมืองนนทบุรี
จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๐๐

ภาคผนวก

ข้อบังคับสภาพทนายความ
ว่าด้วยมรรยาททนายความ

พ.ศ. ๒๕๒๙

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๗ (๓) (จ) และมาตรา ๕๑ และด้วยความเห็นชอบ
ของสภานายกพิเศษแห่งสภาพทนายความตามมาตรา ๒๘ แห่งพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘
คณะกรรมการสภาพทนายความออกข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความไว้ดังต่อไปนี้

หมวด ๑

บททั่วไป

ข้อ ๑ ข้อบังคับนี้เรียกว่า “ข้อบังคับสภาพทนายความ ว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ.
๒๕๒๙”

ข้อ ๒ ^[๑] ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกบทบัญญัติว่าด้วยมรรยาททนายความและการแต่งกายของ
ทนายความตามข้อบังคับของเนติบัณฑิตยสภา และตามบทกฎหมายอื่นที่ใช้บังคับอยู่ก่อนวันที่ข้อบังคับ
นี้ใช้บังคับ

ข้อ ๔ ทนายความผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับข้อใดข้อหนึ่งดังจะกล่าว
ต่อไปนี้ ให้ถือว่าทนายความผู้นั้นประพฤติผิดมรรยาททนายความ

หมวด ๒

มรรยาทต่อศาลและในศาล

ข้อ ๕ ไม่รับหน้าที่เมื่อผู้พิพากษาได้ขอแรงให้เป็นทนายความแก่ต่างในคดีอาญาเว้นแต่
จะมีข้อแก้ตัวโดยสมควร

ข้อ ๖ ไม่เคารพยำเกรงอำนาจศาล หรือกระทำการใดอันเป็นการดูหมิ่นศาลหรือผู้พิพากษาในศาลหรือนอกศาล อันเป็นการทำให้เสื่อมเสียอำนาจศาลหรือผู้พิพากษา

ข้อ ๗ กล่าวความ หรือทำเอกสารหรือหลักฐานเท็จ หรือใช้กลอุบายลงให้ศาลหลงหรือกระทำการใดเพื่อทราบคำสั่ง หรือคำพิพากษาของศาลที่ยังไม่เปิดเผย

ข้อ ๘ สมรู้เป็นใจโดยทางตรงหรือทางอ้อม เพื่อทำพยานหลักฐานเท็จ หรือเลี่ยมสอนพยานให้เบิกความเท็จ หรือโดยปกปิดซ่อนงำอำพรางพยานหลักฐานใด ๆ ซึ่งควรนำมายื่นต่อศาล หรือสัญญาจะให้สินบนแก่เจ้าพนักงาน หรือสมรู้เป็นใจในการให้สินบนแก่เจ้าพนักงาน

หมวด ๓

มรรยาทต่อตัวความ

ข้อ ๙ กระทำการใดอันเป็นการยุยงส่งเสริมให้มีการฟ้องร้องคดีกันในกรณีอันหามูลมิได้

ข้อ ๑๐ ใช้อุบายอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวต่อไปนี้ เพื่อจูงใจให้ผู้ใดมอบคดีให้ว่าต่างหรือแก้ต่าง

(๑) หลอกลวงให้เขาหลงว่าคดีนั้นจะชนะ เมื่อตนรู้สึกแน่ใจว่าจะแพ้

(๒) อวดอ้างว่าตนมีความรู้ยิ่งกว่าทนายความคนอื่น

(๓) อวดอ้างว่าเกี่ยวเป็นสมัครพรรคพวกรู้จักคุ้นเคยกับผู้ใดอันกระทำให้เขาหลงว่าตนสามารถจะทำให้เขาได้รับผลเป็นพิเศษนอกจากทางว่าความ หรือหลอกลวงว่าจะชักนำจูงใจให้ผู้นั้นช่วยเหลือคดีในทางใด ๆ ได้ หรือแอบอ้างชู้ว่าถ้าไม่ให้นว่าคดีนั้นแล้วจะหาหนทางให้ผู้นั้นกระทำให้คดีของเขาเป็นแพ้

ข้อ ๑๑ เปิดเผยความลับของลูกความที่ได้รู้ในหน้าที่ของทนายความ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากลูกความนั้นแล้ว หรือโดยอำนาจศาล

ข้อ ๑๒ กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวดังต่อไปนี้ อันอาจทำให้เสื่อมเสียประโยชน์ของลูกความ

(๑) จงใจขาดนัด หรือทอดทิ้งคดี

(๒) จงใจละเว้นหน้าที่ที่ควรกระทำอันเกี่ยวแก่การดำเนินคดีแห่งลูกความของตน หรือ ปิดบังข้อความที่ควรแจ้งให้ลูกความทราบ

ข้อ ๑๓ ได้รับปรึกษาหารือ หรือได้รู้เรื่องกรณีแห่งคดีใดโดยหน้าที่อันเกี่ยวข้อง กับ คู่ความฝ่ายหนึ่ง แล้วภายหลังไปรับเป็นทนายความหรือใช้ความรู้ที่ได้มานั้นช่วยเหลือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นปรปักษ์อยู่ในกรณีเดียวกัน

ข้อ ๑๔ ได้รับเป็นทนายความแล้ว ภายหลังใช้อุบายด้วยประการใด ๆ โดยปราศจาก เหตุผลอันสมควร เพื่อจะให้ตนได้รับประโยชน์นอกเหนือจากที่ลูกความได้ตกลงสัญญาให้

ข้อ ๑๕ กระทำการใดอันเป็นการฉ้อโกง ยักยอก หรือกระดัดสินลูกความ หรือ ครอบครอง หรือหน่วงเหนี่ยว เงินหรือทรัพย์สินของลูกความที่ตนได้รับมาโดยหน้าที่อันเกี่ยวข้อง ไว้นาน เกินกว่าเหตุ โดยมิได้รับความยินยอมจากลูกความ เว้นแต่จะมีเหตุอันสมควร

หมวด ๔

มรรยาทต่อทนายความด้วยกัน ต่อประชาชนผู้มีอรรถคดี และอื่น ๆ

ข้อ ๑๖ แย่ง หรือทำการใดในลักษณะประมุขคดีที่มีทนายความอื่นว่าต่างแก่ต่าง อยู่แล้วมาว่า หรือรับ หรือสัญญาว่าจะรับว่าต่าง แก่ต่างในคดีที่รู้ว่ามีทนายความอื่นว่าอยู่แล้ว เว้นแต่

(๑) ได้รับความยินยอมจากทนายความที่ว่าความอยู่ในเรื่องนั้นแล้ว

(๒) มีเหตุผลอันควรเชื่อว่าตัวความได้ถอนทนายความคนก่อนจากการเป็นทนายความ ของเขาแล้ว หรือ

(๓) ทนายความผู้ว่าความในเรื่องนั้นปฏิเสธ หรือแสดงความไม่สมัครใจที่จะว่าความ ในคดีนั้นต่อไปแล้ว

ข้อ ๑๗ ประกาศโฆษณา หรือยอมให้ผู้อื่นประกาศโฆษณาใด ๆ ดังต่อไปนี้

(๑) อัตราค่าจ้างว่าความ หรือแจ้งว่าไม่เรียกร้อยค่าจ้างว่าความ เว้นแต่การประกาศ โฆษณาของทนายความเกี่ยวกับการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายซึ่งดำเนินการโดยสภาทนายความ เอง หรือโดยสถาบัน สมาคม องค์กร หรือส่วนราชการใดที่เกี่ยวข้อง หรือ

(๒) ชื่อ คุณวุฒิ ตำแหน่ง ถิ่นที่อยู่ หรือสำนักงาน อันเป็นไปในทางโอ้อวดเป็นเชิง

ชักชวนให้ผู้มีอรรถศัมาหาเพื่อเป็นทนายความว่าต่าง หรือแก้ต่างให้ เว้นแต่การแสดงชื่อ คุณวุฒิ หรืออื่น ๆ ดังกล่าวตามสมควรโดยสุภาพ

ข้อ ๑๘ ประกอบอาชีพ ดำเนินธุรกิจ หรือประพฤตินั้นเป็นการฝ่าฝืนต่อศีลธรรมอันดี หรือเป็นการเสื่อมเสียต่อศักดิ์ศรีและเกียรติคุณของทนายความ

ข้อ ๑๙ ยินยอมตกลง หรือให้คำมั่นสัญญาว่าจะให้ค่านายหน้าหรือบำเหน็จรางวัลใด ๆ ด้วยทรัพย์สิน หรือประโยชน์ใด ๆ แก่ผู้ที่ยกคดีความหรือนำคดีความมาให้ หรือมีคนประจำสำนักงานดำเนินการจัดหาคดีความมาให้ว่า โดยทนายความผู้นั้นคิดค่าส่วนลดของค่าจ้างให้ หรือให้เงินเดือน หรือเงินจำนวนหนึ่งจำนวนใด หรือทรัพย์สินหรือประโยชน์อย่างใด ๆ แก่ผู้ที่ยกคดีความมาให้ นั้น แม้บุคคลผู้ยกคดีความมาให้โดยลักษณะดังกล่าวจะเป็นเสมียนหรือลูกจ้างประจำสำนักงานของทนายความผู้นั้นก็ตาม

หมวด ๕

มรรยาทในการแต่งกาย

ข้อ ๒๐ ในเวลาว่าความ ทนายความจะต้องแต่งกายสุภาพเรียบร้อยตามหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

(๑) ทนายความชาย แต่งตามแบบสากลนิยม เป็นชุดสีขาว หรือสีอื่นที่ไม่ฉูดฉาด เข้มขาว ผ้ามุขคอสีดำหรือสีอื่นที่สุภาพไม่ฉูดฉาดแบบเงือกกลาสี หรือแต่งเสื้อชุดไทยแบบแขนสั้นหรือยาว สีสุภาพไม่มีลวดลายแทนเสื้อชุดสากลก็ได้ รองเท้าหุ้มส้นสีขาว น้ำตาลหรือดำ ถุงเท้าสีคล้ายคลึงกับรองเท้า

(๒) ทนายความหญิง แต่งตามแบบสากลนิยม กระโปรงและเสื้อสีสุภาพไม่ฉูดฉาด รองเท้าหุ้มส้น

(๓) ทนายความที่มีสิทธิแต่งเครื่องแบบราชการ จะแต่งเครื่องแบบราชการก็ได้

(๔) ในขณะว่าความ ทนายความที่มีสิทธิสวมเสื้อครุยเนติบัณฑิต ต้องสวมเสื้อครุยนั้นด้วย

หมวด ๖

มรรยาทในการปฏิบัติตามคำสั่งตามกฎหมายและข้อบังคับ

ข้อ ๒๑ ทนายความจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดเพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งของสภานายกพิเศษแห่งสภาทนายความ คณะกรรมการสภาทนายความ และคณะกรรมการมรรยาท

ทนายความ ตลอดจนบรรดาข้อบังคับหรือข้อกำหนดที่บุคคลหรือคณะบุคคลดังกล่าวได้สั่งหรือมีไว้แล้วแต่กรณี ตามอำนาจหน้าที่ซึ่งมีอยู่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

ประกาศ ณ วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๙

ประธาน ดวงรัตน์

นายกสภาทนายความ

มณฑิตา/ผู้จัดทำ

๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

นฤตล/ผู้ตรวจ

๑๑ มกราคม ๒๕๕๔